

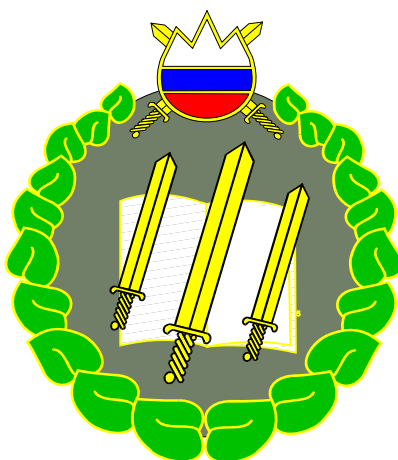

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
SLOVENSKA VOJSKA

Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje

Poveljniško štabna šola

**5. GENERALŠTABNO VOJAŠKO IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE
ČASTNIC IN ČASTNIKOV SLOVENSKE VOJSKE**

**SAMOMORILSKI TERORIZEM - OPREDELITEV IN DILEME V
SISTEMU ZAŠČITE SIL**

Zaključna naloga

Avtor: podpolkovnik mag. Bojan Gregorič

Mentor: doc. dr. Iztok Prezelj

Poljče, 22. september 2008

KAZALO:

	POVZETEK	...	str. 1
	ABSTRACT	...	str. 2
1	UVOD	...	str. 3
1.1	Opredelitev premeta in ciljev proučevanja		str. 4
1.2	Hipoteze	...	str. 5
1.3	Metode dela	...	str. 6
1.4	Struktura zaključne naloge	...	str. 7
2	SAMOMORILSKI TERORIZEM	...	str. 9
2.1	Narava samomorilskega terorizma in njegove osnovne komponente	...	str. 10
2.1.1	Organizacijska komponenta	...	str. 10
2.1.2	Psiho-socialna komponenta	...	str. 13
2.1.3	Individualna komponenta	...	str. 14
2.2	Zakaj se nekdo odloči, da bo postal samomorilski terorist	...	str. 14
2.2.1	Vloga osebnih oziroma primarnih travm	...	str. 14
2.2.2	Sekundarne in prikrite travme	...	str. 16
2.3	Dejavniki, ki lahko pospešijo odločitve nekoga, da bo postal samomorilski terorist	...	str. 17
2.3.1	Religija in kultura	...	str. 17
2.3.2	Kult mučeništva		str. 20
2.3.3	Internet	...	str. 21
2.3.4	Različne oblike in vzroki psihološke disociacije	...	str. 22
2.4	Delitev motivov samomorilskih teroristov glede na vplivne dejavnike iz njihovega življenjskega okolja	...	str. 24
2.4.1	Motivi zaradi bivanja v družbi, ki je okupirana ali vmešana v vojno	...	str. 25
2.4.2	Motivi v družbi, na katero bistveno vplivajo migracije in spopad različnih kultur	...	str. 25
2.5	Ženske in samomorilski terorizem	...	str. 26
2.5.1	Organizacijska komponenta	...	str. 27
2.5.2	Psiho-socialni dejavniki, ki vplivajo na samomorilske teroristke	...	str. 29
2.6	Načrtovanje, neposredna priprava in izvedba samomorilskega napada	...	str. 30
2.6.1	Načrtovanje samomorilskega napada - izbira tarč in zbiranje obveščevalnih podatkov	...	str. 32
2.6.2	Neposredna izbira izvajalca napada, usposabljanje in priprave na izvedbo napada	...	str. 34
2.6.3	Izvedba napada	...	str. 35
2.6.3.1	Improvizirane eksplozivne naprave (IEN), ki jih nosijo osebe	...	str. 35
2.6.3.2	Improvizirane eksplozivne naprave, nameščene na vozilih	...	str. 36
2.6.4	Aktivnosti teroristične organizacije neposredno po izvedbi napada	...	str. 37
3	OPERATIVNI STRES		str. 39
3.1	Kaj je operativni stres	...	str. 39
3.2	Vzroki za nastanek operativnega stresa	...	str. 40
3.3	Pojavne oblike reakcij na operativni stres	...	str. 42

3.4	Kaj lahko naredi proti operativnemu stresu poveljnik kontingenta	str. 43
3.4.1	Pred operacijo	... str. 43
3.4.2	Takoj po prihodu na območje operacije	... str. 44
3.4.3	Med trajanjem operacije	... str. 45
3.4.4	V fazi konsolidacije po povratku z operacije	... str. 47
4	ZAŠČITA SIL	str. 49
4.1	Uvod	... str. 49
4.2	Osnovna pravila in načela zaščite sil	... str. 50
4.3	Proces zaščite sil	... str. 52
4.4	Umeščenost zaščite sil v linijo PINK	... str. 57
4.5	Usmeritve za načrtovanje ukrepov za zaščito sil	... str. 59
4.6	Aplikacija modela zaščite sil na fiktivnem primeru grožnje in izvedbe samomorilskega bombnega terorističnega napada na OPM	... str. 59
4.6.1	Uvodna pojasnila	... str. 59
4.6.2	Scenarij izmišljene situacije na fiktivni OPM	... str. 60
4.6.3	Preizkus uporabnosti splošnega modela zaščite sil za načrtovanje ukrepov zaščite sil v konkretni situaciji na OPM	... str. 61
5	APLIKATIVNI MODEL ZA RAZUMEVANJE VPLIVA SAMOMORILSKEGA TERORIZMA IN OPERATIVNEGA STRESA NA ZAŠČITO SIL	... str. 66
5.1	Uvodna pojasnila k modelu	... str. 66
5.2	Aplikativni model	... str. 67
6	ZAKLJUČEK	... str. 80
7	LITERATURA IN VIRI	... str. 82
8	SEZNAM SLIK IN TABEL	... str. 85
Tabela 1	Primarni vzroki stresa (stresorji) na sodobnih vojaških operacijah (tudi OPM)	... str. 41
Slika 1	Model zaščite sil	... str. 53
9	SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	... str. 86
	PRILOGE	...
Priloga 1	Model za razumevanje dejavnikov, ki vplivajo na nastanek samomorilskega terorizma	... str. 87
Priloga 2	Pregled tipov vozil, maksimalne možne količine razstreliva na vozilu, smrtonosnega učinka in minimalne varnostne razdalje	... str. 88
Priloga 3	NATO stopnje zaščite sil.	... str. 89
	IZJAVA O AVTORSTVU ZAKLJUČNE NALOGE	... str. 90

POVZETEK

Sodobne operacije v podporo miru (OPM) so kompleksne, na kar vplivajo tudi različne varnostne grožnje in tveganja. K temu je v znatni meri pripomogel pojav samomorilskega terorizma, ki postaja ena od najhitreje rastočih, a hkrati najmanj razumljenih groženj mednarodni varnosti in miru. Kljub številnim raziskavam namreč ni mogoče reči, da samomorilski terorizem razumemo v celoti.

Zavezniške sile se različnim varnostnim grožnjam in tveganjem zoperstavljajo, med drugim, tudi s procesom zaščite sil (ZS). Ta vključuje vse ukrepe in sredstva, ki zmanjšujejo ranljivost osebja, objektov, opreme in delovanja pred vsemi grožnjami in v vseh situacijah ter zagotavljajo svobodo delovanja in bojno učinkovitost sil.

Operativni stres so pričakovane, predvidljive in nepredvidljive čustvene, kognitivne, fizične in vedenjske reakcije vojakov, do katerih pride zaradi njihove izpostavljenosti stresnim situacijam in dogodkom (stresorjem) pred, med ali po operaciji v podporo miru (OPM). Na nekaterih OPM sta zelo pomembna stresorja napetost vojakov zaradi njihove konstantne izpostavljenosti samomorilskim bombnim napadom, ter strah pred posledičnimi poškodbami in celo smrtjo.

Povezanost in soodvisnost zaščite sil, grožnje zaradi samomorilskih napadov in operativnega stresa, ki ga ta grožnja povzroča pri vojaki, sta nedvoumni.

Vse navedeno se mora odraziti v ustrezno načrtovanih vsebinah in izvedbi usposabljanj ter nekaterih drugih aktivnosti pripadnikov Slovenske vojske, pred njihovo napotitvijo na OPM, med trajanjem operacije in po njej. K temu naj bi, med ostalim, pripomogel tudi aplikativni model iz te naloge, izdelan v obliki opomnika. Model ni popoln in vseobsegajoč. Pomaga pa razumeti naravo, vzroke in dejavnike za nastanek samomorilskega terorizma, njegov splošni vpliv na sistem zaščite sil in operativni stres. Še posebej omogoča lažje razumevanje specifičnih dilem na obeh področjih, ki so posledica grožnje samomorilskega terorizma na OPM.

Ključne besede: samomorilski terorizem, zaščita sil, operativni stres, soodvisnost, usposabljanje, aplikativni model.

ABSTRACT

Modern Peace Support Operations (PSO), influenced by heterogeneous and complex security threats and hazards, are more and more complex. Suicidal terrorism represents one of the fastest growing and least understood key complex security threats to international peace and security. In spite of much research this phenomena is not yet fully understood.

The Alliance and its forces execute Force Protection (FP) to counter a wide variety of hazards and threats. Force protection includes measures and means to minimize the vulnerability of personnel, facilities, materiel, operations and activities from threats and hazards in order to preserve freedom of action and operational effectiveness thereby contributing to mission success.

Operational stress are expected, predictable, emotional, intellectual, physical, or behavioral reactions of service members who have been exposed to stressful events and situations, before, during or after an operation. On certain PSO constant exposure to suicidal terrorism could cause someone's stress and fear of death or injury.

Close links and interdependence between Force Protection, security threats represented by suicidal terrorism and operational stress caused by the threat, are unambiguous.

All the above mentioned should be reflected in adequately planned contents and execution of training and certain other activities for the members of the Slovenian Armed Forces before, during and after deployment to a PSO. Among others an applicative model made as a compendium memo could help. The model should be considered as indicative and not at all inclusive. It, however, helps to understand nature, causes and factors that facilitate suicidal terrorism, as well as its influence on general dilemmas concerning force protection and operational stress. In particular it helps to better understand specific dilemmas because of suicidal terrorism bomb attack threat.

Key words: suicidal terrorism, force protection, operational stress, interdependence, training, applicative model.

1 UVOD

Evropska in svetovna varnost je v obdobju po koncu hladne vojne dobila nove, zelo kompleksne razsežnosti, katerim morajo prilagoditi svoje delovanje in sestavo tako posamezni nacionalni varnostni sistemi, kot mednarodne organizacije. Tudi v oboroženih silah (OS) najrazvitejših industrijskih držav (NID) sveta poteka kompleksen proces njihovega preoblikovanja in prilagajanja novim razmeram. Uspešen zaključek tega procesa naj bi OS NID omogočil, da bodo kadarkoli pripravljene in sposobne preprečiti ali pa učinkovito reagirati na nevarnosti iz celotnega spektra možnih ogrožanj (Gregorič, 2004:1). V času, ko se mora človeški dejavnik na eni strani soočiti z vso zapletenostjo obvladovanja vojaške tehnologije, na drugi strani pa s kompleksnostjo tveganj in groženj, tudi asimetričnih, je bolj kot kadarkoli poudarjeno delo s človeškim dejavnikom. Neločljiv del tega procesa je usposabljanje človeškega dejavnika, torej neposrednih udeležencev¹ klasičnih vojnih operacij ali operacij nizke oziroma nižje intenzivnosti (ang. low-intensity conflicts). Razumevanje pomena zadostne usposobljenosti človeškega dejavnika je enako pomembno v obeh primerih, saj so udeleženci v obeh primerih izpostavljeni velikemu stresu, predvsem pa različnim, včasih zelo kompleksnim varnostnim tveganjem in grožnjam. Med operacije nizke intenzivnosti lahko prištevamo pretežni del različnih tipov operacij v podporo miru (OPM), kot dela celotnega spektra operacij kriznega odzivanja (OKO) (Vojaška doktrina, 2006:72). OPM so se v zadnjih desetletjih bistveno spremenile. Zato mnogi avtorji, med njimi tudi Dandeker (1999: 65-75) navajajo, da so sodobne OPM po svojem poslanstvu in vsebini nalog zelo kompleksne in mnogo-funkcionalne. Na to vpliva tudi raznolikost varnostnih groženj in tveganj, zahtevnih za razumevanje. To vpliva na obseg in vsebinsko zahtevnost usposabljanj bodočih udeležencev OPM.

K temu je v znatni meri pripomogel tudi pojav mednarodnega terorizma. Speckhard (2005:1) navaja, da je samomorilski terorizem ena od najhitreje rastočih in hkrati najmanj razumljenih groženj mednarodni varnosti in miru. Kljub številnim raziskavam tega pojava ne moremo reči, da ga v celoti razumemo. To še posebej velja za razumevanje kompleksnosti dejavnikov in vzrokov, ki privedejo do odločitve nekoga, da postane samomorilski terorist. Samomorilski bombni terorizem predstavlja, ob IEN-improviziranih eksplozivnih napravah (angl. IED-Improvised Explosive Devices), ki jih teroristi prožijo na daljavo, največjo realno grožnjo vsem pripadnikom mednarodnih sil na OPM. V zadnjih letih je ta pojav doživel eksponentno rast. Neprestano povzroča številne žrtve med povsem nedolžnimi civilnimi osebami, vojaki, politiki, verskimi in drugimi pomembnimi osebami vseh vpletenih strani. Tako onemogoča mirno življenje in delo prebivalcev ter legitimno izvoljenih vlad po svetu, izpodkopava njihove napore ter napore celotne mednarodne skupnosti za ponovno vzpostavitev miru in stabilnosti v posameznih državah in celotnih regijah sveta.

Terorizem nasploh, pa tudi samomorilski bombni terorizem, raziskuje mnogo državnih in zasebnih institucij, organizacij in posameznih raziskovalcev. Mnenja o kvaliteti teh raziskav so deljena. Prevladuje pa mnenje, da pogosto ne upoštevajo dovolj različnih vplivnih dejavnikov, ki botrujejo pojavu samomorilskega terorizma, ali pa so objavljeni rezultati preveč akademsko teoretični, težko razumljivi. Zato nimajo želene praktične, aplikativne vrednosti v boju proti terorizmu in pri prizadevanju za zaščito lastnih sil. Zaradi vsega navedenega je toliko bolj pomembno, da pojav samomorilskega terorizma, tudi njegov vpliv na operativni stres, ki se pojavlja pri udeležencih OPM, stalno, sistematično,

¹ V tem delu uporabljeni izrazi pripadnik, kandidat, terorist, raziskovalec in drugi izrazi, zapisani v moški spolni slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni, za moške in ženske.

interdisciplinarno spremljamo in proučujemo tudi sami, ter vključujemo lastne izkušnje z OPM in predhodnih usposabljanj zanje.

1.1 OPREDELITEV PREDMETA IN CILJEV PROUČEVANJA

K temu, da sem za predmet proučevanja v zaključni nalogi izbral povezanost in soodvisnost razumevanja samomorilskega terorizma z dilemami v sistemu zaščite sil, operativnim stresom² in usposabljanjem pripadnikov SV za OPM, so me vzpodbudile predvsem osebne izkušnje in dejstvo, da tudi pripadniki SV sodelujejo na najbolj kompleksnih OPM, za katere resolucije OZN predvidevajo mandat po VII. poglavju Ustanovne listine OZN. *Pri tem je naloga, zaradi omejenega obsega, poudarjeno usmerjena na samomorilski bombni terorizem in se ne ukvarja z ostalimi možnimi taktičnimi oblikami samomorilskih in drugih terorističnih napadov.* Na omenjenih OPM so SBTN-samomorilski bombni teroristični napadi, usmerjeni proti pripadnikom mednarodnih mirovnih in koalicijskih sil, trenutno najpogostejši v Afganistanu in Iraku, izključeni pa niso niti v Libanonu, Sudanu, Bosni in Hercegovini ter na Kosovu. K odločitvi je pripomogel tudi izreden pomen, ki ga boju proti terorizmu namenja zavezništvo.³

Menim, da v domači strokovni vojaški literaturi in operativni praksi že namenjamo precej pozornosti področju terorizma in stresa, situacija pa se celo še izboljšuje. Področje zaščite sil še ni tako obdelano, predvsem pa je bilo zaenkrat premalo narejenega na sistematični povezanosti izsledkov raziskav in operativnih izkušenj na vseh treh področjih tako, da bi se to odrazilo v še boljših usposabljanjih bodočih udeležencev OPM. *To in želja, da k izboljšanju tega stanja pripomore tudi sam, je poglobitni razlog za izbiro predmeta proučevanja.*

Samomorilski terorizem v povezavi z zagotovitvijo zaščite lastnih sil pred njim in operativnim stresom, ki ga povzroča, med ostalimi vzroki, tudi ta grožnja, je kompleksna in dinamična problematika, vsebinsko zahtevna za razumevanje, včasih čustveno občutljiva ali celo vprašljiva. Za njeno razumevanje in preprečevanje je potrebno stalno izobraževanje in usposabljanje tistih, ki se s področjem samomorilskega terorizma, zaščite sil in operativnim stresom poklicno ukvarjajo ter kot tovrstni strokovnjaki znanje širijo znotraj obveščevalno-varnostne in operativne funkcije. Predvsem pa je potrebno izobraževanje tistih, ki sodelujejo v procesu priprav in usposabljanja pripadnikov SV pred napotitvami na OPM.

Prav razumevanju grožnje njihovi varnosti in življenju zaradi SBTN, pa tudi, kako se brez nepotrebnega operativnega stresa, z razumno porabo ljudi, sredstev, časa in ob še sprejemljivem tveganju zaščititi pred njo, je namenjena ta zaključna naloga. Le to bo namreč omogočilo zares primerno usposobljenost pripadnikov SV, bodočih udeležencev na OPM. Prav takšna usposobljenost pa je osnovni razlog za enega od postavljenih izvedenih ciljev zaključne naloge. Tudi pričakovana potrditev hipotez bi se kasneje morala odraziti v ustrezno dopoljenih načrtih in izvedbi usposabljanj kandidatov pred napotitvami na OPM. Upam tudi, da bo kompleksnost obravnavane teme vzpodbudila še koga od bralcev, da bodo nadaljevali z raziskovanjem v tej nalogi začrtanih smernic proučevanja SBTN v povezavi z zaščito sil ter operativnim stresom in v domačo strokovno literaturo dodali še kak nov prispevek.

² Več o tem pojmu v 3. poglavju.

³ Bralec lahko več o tem najde v brošuri NATO (2008) NATO and the fight against terrorism. Brussels: NATO Public Diplomacy division. V njej so navedene osnovne usmeritve in program tega boja, podan je pregled konkretnih operacij v boju proti terorizmu, zmogljivosti ter opredeljeni načini partnerskega sodelovanja. Zavezništvo je izdalo tudi poseben video (2008) Defence against terrorism. Brussels: NATO Public Diplomacy division, dosegljivo pa tudi na www.nato.int. Video skozi poglede in praktične izkušnje vojakov, znanstvenikov, obveščevalnih častnikov, politikov in drugih civilnih oseb, ki so dnevno vključeni v boj proti terorizmu, predstavlja pestrost različnih oblik odgovora zavezništva na teroristično grožnjo.

Cilji proučevanja v nalogi torej so:

1. Proučiti naravo samomorilskega terorizma ter vzroke in dejavnike, ki vplivajo na to, da se nekdo odloči postati samomorilski terorist, proces in model zaščite lastnih sil ter operativni stres do te mere, da bo mogoče ugotoviti njihovo medsebojno povezanost in vpliv, ter na tej podlagi izdelati *aplikativni model*, ki bo:

- združil naravo, vzroke in dejavnike za nastanek samomorilskega bombnega terorizma v tipične skupine in podskupine, in tako vsaj delno sistemiziral poznavanje tega pojava;
- pregledno razvrstil in opredelil splošne in specifične dileme pri nastanku operativnega stresa, v procesu zaščite sil pa splošne in predvsem specifične dileme, povezane z grožnjami SBTN, ter nakazal nekatere možne rešitve teh dilem;
- kot priročnik za uporabnike, izdelan v obliki opomnika, dodelan do te mere, da bo že imel uporabno vrednost in nakazoval možnosti prilagoditve načrtov usposabljanja bodočih udeležencev iz SV za OPM, hkrati pa tudi smiselnost ter možne smeri nadaljnega, podrobnejšega proučevanja v njem navedene problematike.

2. Hkrati s praktičnim preizkusom uporabnosti splošnega modela zaščite sil (angl. NATO FP Model) na fiktivnem primeru grožnje in izvedbe SBTN (več o tem v 4. poglavju), že v nalogi preizkusiti praktično uporabnost aplikativnega modela in tako hkrati preveriti povezanost zaščite sil, grožnje s SBTN in posledičnega stresa zaradi te grožnje.

1.2 HIPOTEZE

Hipotezi (glavno in izvedeno) sem opredelil tako, da sta mi dovolj natančno usmerili raziskavo, da sem lahko z njima kar najbolje pojasnil predmet raziskave ter formuliral specifične odnose med odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami. Pri tem sem predvsem upošteval priporočilo Toša (1978:119-188), da naj bo glavni vir raziskovalca za oblikovanje hipotez njegova osebna izkušnja in zdrav človeški razum, ne pa teorija (deduktivna pot). Glede na svoje praktične delovne izkušnje iz vodenja sektorja na PSSV, podprte s 15-mesečnimi izkušnjami z OPM v Bosni in Hercegovini (BiH), branje analiz usposabljanj pripadnikov SV, predvidenih za napotitev na OPM, udeležbo na več specializiranih usposabljanjih, na katerih je bilo govora o terorizmu ter dileme, ki so se mi tam porodile, pa tudi številne neformalne razgovore s kolegi iz SV, se mi je vsebina hipotez praktično ponudila kar sama od sebe.

Ko sem pripravljal koncept zaključne naloge in osnovno oziroma okvirno zamisel o raziskavi izbranega predmeta, sem pravzaprav le ekspliciral teoretično predrazumevanje problema, kot to predlaga Mesec (1998:68-71). Že pri pripravi koncepta naloge, torej še pred začetkom podrobnejših priprav na raziskovanje, sem si pripravil svojo razlago o kompleksnosti narave samomorilskega terorizma ter njegovem vplivu na proces zaščite sil in operativni stres. Prav tako pa tudi zamisel o vsebini hipotez, predvsem o možni obliki in vsebini aplikativnega modela ter možnostih njegove uporabe pri usposabljanjih pripadnikov SV, bodočih udeležencih na OPM. Tako sem torej že pri zasnovi zaključne naloge in v zelo zgodnji fazi priprav na izvedbo raziskave formuliral osnovni tekst hipotez, ki sem ga kasneje le še dodelal. Na tej podlagi sem, kot vodilo za nadaljnje raziskave, postavil eno glavno in eno izvedeno hipotezo.

Glavna hipoteza: Grožnja, ki jo na kompleksnih OPM predstavlja samomorilski bombni terorizem tako pomembno vpliva na načrtovanje ukrepov za obvladovanje tveganj in groženj v procesu zaščite sil in nastanek operativnega stresa, da je ta vpliv in medsebojno povezanost nujno potrebno sistematično raziskati in rezultate pregledno opredeliti v kompleksnem aplikativnem modelu.

Izvedena hipoteza: Medsebojno povezanost in odvisnost specifične grožnje zaradi SBTN, posledičnega operativnega stresa pri pripadnikih kontingenta in procesa zaščite sil na OPM, je mogoče preizkusiti in dokazati s praktičnim preizkusom uporabnosti splošnega modela zaščite sil (angl. NATO FP Model), na fiktivnem primeru grožnje in izvedbe SBTN.

1.3 METODE DELA

Primarne vire, pretežno uradne doktrinarne in druge dokumente zavezništva, OZN in SV, sem analiziral in interpretiral predvsem za potrebe poglavja o zaščiti sil.

Poglavitni del sekundarnih virov so predstavljale strokovne monografske publikacije, članki in informacije, pridobljene iz interneta, vse brez stopnjevanih podatkov, saj sem uporabljal izključno javno dostopne vire. S primerjalnim raziskovanjem posameznih sekundarnih virov kot ključne uporabljene metode, predvsem tistih, ki se nanašajo na pojav samomorilskega terorizma, sem želel ugotoviti, kje med njimi obstajajo pomembne podobnosti in razlike pri opredelitvi narave, vplivnih dejavnikov in vzrokov za pojav samomorilskega terorizma. S tem pa nisem želel pridobiti le dovolj informacij za izdelavo aplikativnega modela. Želel sem ugotoviti tudi tuje trende v zvezi z razumevanjem pojava samomorilskega terorizma, najbolj seveda tiste, ki bi nam v SV kasneje lahko koristili pri uporabi aplikativnega modela v praksi usposabljanja pripadnikov SV za OPM in pri nadaljnjem, podrobnejšem raziskovanju pojava samomorilskega terorizma v povezavi z zaščito sil in nastankom operativnega stresa. Pri tem sem se skušal kar najbolj izogniti slabostim opisne metode, zato sem v opisih in definicijah iz literature in virov skušal najti in doumeti tudi morebitne specifične razloge oziroma vzroke za konkreten zapis. Lastne komentarje in interpretacije sem sicer skušal kar najboljše podkrepiti z navedbami iz strokovne literature, vendar se tudi pri tem nikakor nisem mogel izogniti subjektivizmu lastnega razumevanja in dojemanja obravnavanih tem.

Opozarjam na glavno slabost sekundarnih virov. Ti so sicer dragocen vir informacij, hkrati pa tudi specifična oblika ciljno usmerjenega komuniciranja z javnostmi. Zavedal sem se nevarnosti, da bi utegnil, hkrati z uradnimi pogledi in preseki, stališči, statistiko, zaključki, predlogi, usmeritvami in podobno, nehote privzeti tudi bolj ali manj uspešno prikrita stališča sekundarnih virov. Pri nekaterih sekundarnih virih s področja samomorilskega terorizma, predvsem ameriškega in izraelskega izvora, je to namreč mogoče čutiti. Kljub kritični analizi različne literature in virov, pa tudi zaradi omejitve z obsegom naloge, se tej nevarnosti ni bilo mogoče v celoti izogniti. In temu primerno kritično je potrebno obravnavati nalogo.

Da bi si olajšal raziskovanje in smiselno združevanje tudi nekaterih sicer abstraktnih pojmov, sem nekatere od njih operacionaliziral. V ta namen sem v fazi priprav na raziskavo uporabil prirejen model operacionalne definicije (Haralambos, Holborn, 1999:843-844). V prirejenem modelu operacionalne definicije sem v glavni in izvedenih hipotezah najprej določil odvisne in neodvisne spremenljivke (sestavine). Za vsako od njih sem zapisal po nekaj indikatorjev (v obliki vprašanj), ki so mi pomagali bolje razumeti posamezno sestavino. Tako sem lažje zbiral in sortiral literaturo in vire in z njihovo analizo in primerjavo dobil odgovore na postavljena vprašanja. Ta model me je ves čas analize in primerjave primarnih ter sekundarnih virov usmerjal v zeleno smer, predvsem z iskanjem odgovorov na vprašanja, postavljena kot indikatorji posameznih sestavin. Brez tega usmerjevalnega orodja bi bilo iz množice virov težko ločiti bolj in manj pomembno za raziskovanje predmeta naloge, prav tako težko pa bi bilo pridobljene informacije smiselno razvrstiti v okvir posameznih sestavin glavne in izvedenih hipotez.

Za posamične opredelitve in razlage narave, vzrokov in dejavnikov za nastanek samomorilskega terorizma, celovitega procesa in modela zaščite sil ter operativnega stresa sem najprej uporabil opisno (deskriptivno metodo). Nato pa sem vsa tri področja, še posebej

pa medsebojne vplive in povezave ter izhajajoče dileme, analiziral do te mere, da sem lahko te izsledke združil v novem, kompleksnem aplikativnem modelu in tako izpolnil prvi postavljeni cilj naloge.

Kompleksni aplikativni model je sestavljen iz *treh področij*-samomorilskega terorizma, operativnega stresa in zaščite sil. Za vsako področje so v modelu najprej opredeljene t.i. *skupine vplivnih dejavnikov*, ki predstavljajo *osnovno notranjo strukturo posameznega področja* v modelu. Za vsako skupino vplivnih dejavnikov je v modelu postavljeno *izhodišče*, ki opredeljuje *namen* in *želena ciljna stanja* in tako usmerja podrobnejše analize specifičnih *podskupin vplivnih dejavnikov*. Vsaka skupina vplivnih dejavnikov je namreč opredeljena še s podskupinami vplivnih dejavnikov. Te opredeljujejo podrobnejšo *notranjo strukturo* vsake posamezne skupine vplivnih dejavnikov. Za vsako podskupino vplivnih dejavnikov so v modelu postavljena *kontrolna vprašanja*. Z odgovori nanje skušamo izpolniti namen in želena ciljna stanja iz izhodišč, oziroma zastavljena ciljna stanja pri vsaki posamezni podskupini vplivnih dejavnikov.

Model sicer bolj poudarja samomorilski bombni terorizem, vendar je v procesu načrtovanja zaščite sil uporaben tudi za načrtovanje ukrepov, s katerimi lahko obvladamo tudi druge grožnje in tveganja.

Ker tako kompleksnega aplikativnega modela v slovenski vojaški strokovni literaturi ni zaslediti, pomeni izviren prispevek in pripomoček za razumevanje narave, vzrokov in dejavnikov za nastanek samomorilskega terorizma ter povezanosti in soodvisnosti razumevanja samomorilskega terorizma z dilemami v sistemu zaščite sil, operativnim stresom in usposabljanjem pripadnikov SV za OPM.

Medsebojna povezanost procesa zaščite sil, specifične grožnje SBTN in posledičnega operativnega stresa zaradi te grožnje, je bila na izmišljenem primeru praktično preizkušena z uporabo modela zaščite sil (angl. NATO FP Model). S tem sem želel izpolniti drugi postavljeni cilj naloge, preizkusiti izvedeno hipotezo in poudariti glavno hipotezo. Ker zavezniška doktrina za zaščito sil (AJP-3.14) še ni uradno prevedena v slovenski jezik, v slovenski vojaški strokovni literaturi tudi ni zaslediti prikaza praktične uporabe modela zaščite sil na konkretnem primeru. Zato je izviren tudi omenjeni preizkus v nalogi.

1.4 STRUKTURA ZAKLJUČNE NALOGE

Zaključno nalogo sestavljajo: povzetek v slovenskem in angleškem jeziku, ključne besede, kazalo, uvod, štiri vsebinska poglavja, zaključek, seznam uporabljene literature in virov, seznam slik in tabel, seznam uporabljenih kratic, seznam prilog in izjava o avtorstvu zaključne naloge. V uvodnem in metodološkem delu so predstavljeni predmet proučevanja, razlogi za njegovo izbiro in omejitve, glavna in izvedena hipoteza, namen in cilji naloge, povzetek načrta raziskave in metodološki pristop, s poudarkom na kompleksnem aplikativnem modelu.

Jedro dela predstavljajo drugo, tretje, četrto in peto poglavje. Najobširnejše je drugo poglavje. V njem so najprej opredeljeni narava samomorilskega terorizma ter nekateri razlogi in dejavniki, ki lahko pospešijo odločitev, da nekdo postane samomorilski terorist. Poglavje se nadaljuje z delitvijo motivov samomorilskih teroristov glede na vplivne dejavnike iz njihovega življenjskega okolja in s podpoglavjem o ženskah, samomorilskih teroristkah. Drugo poglavje zaključuje podpoglavje o načrtovanju, neposrednih pripravah in izvedbi samomorilskih napadov, *ki je v tem poglavju ključno za razumevanje povezanosti zaščite sil in samomorilskega terorizma*.

V tretjem poglavju je z uvodom in definicijo najprej opredeljen operativni stres, nato pa vzroki za njegov nastanek ter pojavne oblike reakcij na operativni stres. Poseben poudarek v

tem poglavju je namenjen pojavnim oblikam reakcij na stres, do katerih lahko pride na OPM zaradi grožnje samomorilskih bombnih napadov, ter proti stresu usmerjenim aktivnostim in ukrepom, ki jih lahko opravi poveljnik kontingenta pred, med ali po OPM.

V četrtem poglavju so najprej predstavljena splošna osnovna pravila in načela zaščite sil, s pomočjo splošnega modela zaščite sil pa tudi celoten proces zaščite sil, njegova umeščenost v linijo PINK ter usmeritve za zaščito sil. Posebej pomembno je sklepno podpoglavje, ki pomeni praktičen preizkus uporabnosti splošnega modela zaščite sil na primeru fiktivne grožnje in izvedbe SBTN na OPM, ob upoštevanju posledičnega operativnega stresa zaradi uresničitve te grožnje. To podpoglavje opozarja na konkretne dileme, do katerih lahko prihaja v sistemu zaščite sil na OPM zaradi grožnje in izvedbe SBTN ter operativnega stresa, ki ga lahko ta grožnja posledično povzroči pri pripadnikih določenega kontingenta, ko je le-ta že razmeščen na svoje območje odgovornosti na določeni OPM. Konkretni pristopi in rešitve k razrešitvi teh dilem so prikazani v zaporedju korakov, ki jih v procesu zaščite sil nakazuje splošni model zaščite sil, saj naj bi bil ta uporaben tudi na najnižji taktični ravni (torej tudi za kontingent, ki je že razmeščen na konkretno območje delovanja na OPM). *To podpoglavje, skupaj z aplikativnim modelom, smiselno povezuje poglavja o samomorilskem terorizmu, zaščiti sil in operativnem stresu.*

V petem poglavju je obrazložen in prikazan kompleksni aplikativni model, ki pomeni nov in izviren pripomoček za razumevanje narave, vzrokov in dejavnikov za nastanek samomorilskega terorizma ter povezanosti in soodvisnosti razumevanja samomorilskega bombnega terorizma z dilemami v sistemu zaščite sil, operativnim stresom in usposabljanjem pripadnikov SV za OPM.

V sklepnem šestem poglavju so podani: kratek povzetek vsebine naloge, verifikacija glavne in izvedene hipoteze, zastavljenih ciljev naloge ter sklepne ugotovitve, tudi o uporabnosti naloge. Ključna podlaga za sklepne ugotovitve in verifikacijo sta praktični preizkus splošnega modela zaščite sil iz četrtega poglavja in kompleksni aplikativni model iz petega poglavja.

Delo je zaključeno s seznamami uporabljene literature in virov, slik in tabel, uporabljenih kratic, prilog in izjavo o avtorstvu zaključne naloge.

2 SAMOMORILSKI TERORIZEM

Terorizem na splošno, pa tudi samomorilski teroristični napadi niso nekaj novega v zgodovini človeštva⁴, res pa je, da so frekvenca in spektakularnost izvedbe nekaterih napadov ter veliko število žrtev, močno zaznamovali prav konec 20. in začetek 21. stoletja. Čeprav se ta fenomen pojavlja že več kot 2000 let, še vedno ni mednarodno sprejetega konsenza o tem, kako ga definirati in kam uvrstiti (Frayman, 2007:1). Obstajajo mnoge različne definicije terorizma⁵, izmed katerih posebej izpostavljam eno, katere prvi stavek je uporaben tudi za razumevanje samomorilskega terorizma. Vojaška doktrina SV (2006:105) navaja naslednjo definicijo: "Terorizem je nezakonita uporaba sile ali nasilja proti posameznikom ali premoženju, ki ima za cilj prisiliti ali zastraševati vlade ali družbe za doseganje političnih, verskih in ideoloških ciljev. Terorizem je dejanje, ki ima namen ogroziti ustavno ureditev ali varnost Republike Slovenije, povzročiti eksplozijo ali požar ali drugo splošno nevarno dejanje ali nasilje, ali grožnja z uporabo jedrske snovi ali drugih sredstev za množično pobijanje ljudi, da bi pri ljudeh tako ustvarili občutek negotovosti in prestrašenosti." Poročilo TE-SAT (2008:7) poudarja politično ozadje terorizma, saj navaja, da terorizem ni niti ideologija, niti gibanje, pač pa taktika in metoda za doseganje političnih ciljev. Taktično naravo terorizma, "Ahilove pete sodobnih demokracij", poudarja tudi Rubin (2007:194), ki meni, da bo teroristična taktika izbrana takrat, ko bodo možnosti za doseganje političnih ciljev odtehtale stroške uporabe takšne taktike.

Rizman (2005:7) ugotavlja, da se moramo pri obravnavi terorizma zavedati njegove kompleksnosti, ki že vnaprej diskvalificira vsa tista razumevanja, ki terorizem bodisi precenjujejo, bodisi podcenjujejo. Terorizem je potrebno zato postaviti v kontekst drugih oblik organiziranega nasilja, v katerih lahko prihaja, v določenem časovnem razponu, tudi do večjega števila žrtev, kot v terorističnih napadih.⁶ S tem mnenjem se vsekakor strinjam, saj terorizem nasploh, še posebej pa samomorilski terorizem, ne sme biti predmet povečevanja, torej nekaj, proti čemur ni obrambe. Prav tako pa še posebej samomorilski terorizem ne sme biti predmet stigmatizacije, torej se ne sme pojmovati kot nekaj, kar se pojavlja le v oddaljenih družbah in se pri "nas ne more pojaviti". Še manj pa zanj velja, da gre za pojav, značilen le za določena kulturna in družbena okolja. Navedeno pomeni, da teroristične akcije sicer lahko res večkrat pričakujemo v določenih družbenih okoljih, a izključiti jih ne moremo v nobenem. Večja verjetnost je tudi, da samomorilski napad izvedejo pripadniki določene družbene skupine, političnega ali vojaškega gibanja, a do takšnega napada lahko pride tudi tam, kjer le-teh ni. Zaradi sodelovanja pripadnikov SV na OPM pa je posebej pomembno opozorilo Prezlja (Sandler 1995:3), da je potrebno upoštevati tudi t.i. prenosljivi terorizem (angl. spillover terrorism), pri katerem teroristične organizacije izvajajo napade tudi v državah, v katerih sicer niso nameščene. Z večjo ali manjšo verjetnostjo je torej mogoče pričakovati teroristične napade, tudi samomorilske, praktično kjerkoli (velja: vedno se nekaj zgodi prvič). Glede na pravkar navedeno sem prepričan, da moramo terorizem in še posebej samomorilski terorizem raziskovati do te mere, da ga bomo bolje razumeli, da bomo našli določene vzorce njegovega delovanja in se na tej podlagi ustrezno odzvali pri pripravi protiukrepov za obvladovanje tveganj zaradi grožnje samomorilskih terorističnih napadov. Ustreznost razumem v kontekstu pravočasnosti-v smislu preventive, ter sorazmernosti-v

⁴ Več o zgodovini samomorilskih terorističnih napadov v Čaleta (2006:135-137).

⁵ Poročilo TE-SAT (2008:7) na primer definira terorizem kot kriminalno dejanje, ki ga skrajneži izvedejo z namenom resno destabilizirati ali uničiti osnovno politično, ustavno, gospodarsko ali socialno strukturo neke države.

⁶ Avtor navaja na primer, da so Tamilski tigri na Ceylonu pobili več ljudi, kot Al Kaida in, da je bilo v sudanskem Darfurju samo v nekaj mesecih pobitih na tisoče nedolžnih žrtev.

smislu uporabljenih sil, sredstev in časa. To pa ni pomembno upoštevati le v procesu načrtovanja zaščite sil, ampak tudi pri načrtovanju in izvajanju ukrepov, s katerimi lahko preprečimo, ali na razumno raven zmanjšamo vpliv grožnje izvedbe samomorilskih bombnih napadov kot enega izmed vplivnih dejavnikov za nastanek operativnega stresa na OPM.

2.1 NARAVA SAMOMORILSKEGA TERORIZMA IN NJEGOVE OSNOVNE KOMPONENTE

Izraelski raziskovalec terorizma Schweitzer (2003:1) definira moderni⁷ samomorilski terorizem kot "nasilen, politično motiviran napad, ki ga napadalec izvede preudarno in zavestno ter se razstreli skupaj z izbrano tarčo. Predhodno načrtovana smrt izvršilca tega dejanja je predpogoj za uspeh takega napada."

Samomorilski terorizem je kompleksen osebni (individualni), psihosocialni in organizacijski pojav. Da bi ga lahko bolje razumeli in raziskali, ga je potrebno obravnavati z vseh vidikov in se vprašati:

kateri motivi vodijo posameznika, da se odloči za tako dejanje, da se torej žrtvuje in umre zato, da ubije druge;

kako lahko pride do tega, da določena družba ali socialno okolje usvoji oziroma sprejme tako dejavnost in

kakšno vlogo v samomorilskem terorizmu imajo načrtovanje, metode in taktika izvedbe takih dejanj, cilji posameznih terorističnih organizacij (TO), ter njihovi pristopi k rekrutiranju, usposabljanju in indoktrinaciji samomorilskih teroristov.

Kot poudarja že TMCI (2001:5) je potrebno pri raziskavah in obravnavah terorizma na sploh, tudi samomorilskega terorizma, nanj gledati z zornega kota žrtev, ne pa z zornega kota podpornikov tovrstnih nasilnih dejanj, ki na teroriste gledajo kot na "borce za svobodo". Zato se tudi v nadaljevanju tega dela na tovrstne razprave in "dileme" ne bomo več vračali.

2.1.1 Organizacijska komponenta

Dandanes velja splošno prepričanje, da praktično noben samomorilski terorist do sedaj ni deloval povsem samostojno, brez podpore neke organizacije, kar velja za načrtovanje napada, pridobivanje predhodno potrebnih informacij, pridobivanje komponent in sestavljanje eksplozivnega telesa, izbiranje tarče napada in, konec koncev, celo za samo proženje eksplozivne naprave. Tako Čaleta (2006:144) navaja izkušnje varnostnih sil v Izraelu in na Šrilanki, po katerih samomorilski bombni napadalec potrebuje za omenjeno logistično podporo pomoč približno 20 oseb. Sodelovanje toliko oseb pa ne pomeni nujno tudi dolgotrajnih priprav za izvedbo napada. Spechard⁸ (2005:1) namreč navaja kot zablodo prepričanje, da samomorilski teroristi potrebujejo pred izvedbo napada dolgotrajne in poglobljene priprave ter indoktrinacijo. Nekateri napadalci so se za takšno dejanje izurili v manj kot dveh tednih, prav tako pa vseh napadalcev niso rekrutirale teroristične organizacije, saj so se za napad javili kar sami.

⁷ Priročnik ameriške vojske o samomorilskem terorizmu (2005:15) in Čaleta (2006:137) kot pričetek modernega samomorilskega terorizma navajata samomorilski napad, izveden 23.10.1983. V vojaških bazah francoskih in ameriških mirovnih sil v Libanonu in Bejrutu je takrat v dveh silovitih eksplozijah umrlo skupaj kar 299 vojakov, 241 ameriških in 58 francoskih.

⁸ Ta članek mi je zaradi svoje sistematične strukture predstavljal ogrodje vsebinskega dela poglavja o samomorilskem terorizmu, ki pa sem ga nato v posameznih sklopih še nadgradil z navedbami iz številnih drugih virov, ki podpirajo in/ali še dodatno obrazložijo osnovne povzetke iz članka. Pri tem so me ves čas vodili indikatorji posameznih sestavin iz modela operacionalne definicije.

Schweitzer (2003:2) posebej izpostavlja taktični pomen samomorilskega terorističnega napada šiitske teroristične organizacije Hezbolah leta 1983 v Libanonu (glej opombo 7), ki je po načinu izvedbe postal modus operandi za kasnejše samomorilske napade v Libanonu tekom 80-tih let prejšnjega stoletja. Napadi so se nadaljevali tudi v 90-tih, le da je bilo njihovo število manjše. V Libanonu je bilo izvedeno v tem času več kot 50 samomorilskih napadov, polovico so jih izvedli napadalci iz Hezbolah-a⁹ in Amal-a, ostale pa pripadniki sekularnih komunističnih in nacionalističnih strank, na primer Libanonske komunistične partije, socialistične organizacije Nasseristov, sirijske stranke Baath itd. Hezbolah je s svojim samomorilskim terorizmom dosegel spoštovanje pri podobnih terorističnih organizacijah in zanje postal simbol žrtvovanja ter vir inspiracije. Tako so kasneje teroristične organizacije na Šri Lanki, v Turčiji, Egiptu, Čečeniji, Pakistanu, Afganistanu in drugje, najprej usvojile taktiko samomorilskih napadov Hezbolaha, nato pa jo v marsičem še nadgradile in izpopolnile.

Z vidika terorističnih organizacij, ki se poslužujejo te oblike napadov, je vredno opozoriti tudi, kakšen pomen imajo zanje samomorilski napadi kot orodje za doseg njihovih strateških ciljev. Samomorilski napadi na splošno lahko prekinejo oziroma iztirijo občutljiva pogajanja, ki jih določena teroristična organizacija ne želi, imajo pa posledično zelo močan vpliv na politične procese, ki že potekajo (napr. Španija po bombnem napadu na železnici). Lahko tudi zelo motijo ali celo onemogočajo vojaške in humanitarne napore, ter napore novih vlad pri ponovni vzpostavitvi trajnega miru (Afganistan), ter obračajo pozornost in zaskrbljenost svetovne javnosti na določene probleme (napr. Čečenija). Lahko pa imajo tudi nedvoumno religiozno ozadje.

Schweitzer (2003:2-3) navaja nekaj konkretnih primerov interesov in strateških ciljev različnih terorističnih organizacij, ki sicer delujejo na različnih področjih sveta.

Hezbolah je želel s samomorilskimi napadi v Libanonu doseči en sam strateški cilj-umik Izraela iz Libanona. To jim ni uspelo, vendar pa so pospešili umik mednarodnih sil iz Libanona.

Tamilski tigri, ki se borijo za neodvisno Tamilsko državo na Šri Lanki, so s samomorilskimi napadi pričeli leta 1987 in jih do sedaj izvedli preko 200. Organizacija je znana po napadih na pomembne politične in vojaške osebe ter infrastrukturo, je pa edina teroristična organizacija, ki je uspela s samomorilskima napadalcema ubiti dva predsednika oz. predsednika vlad, tretjega predsednika pa ranila. Čeprav navadni ljudje niso njihove primarne tarče, se Tamilski tigri ne zmenijo dosti za tovrstne slučajne žrtve svojih napadov. Njihovo delovanje je izrazito nacionalistično motivirano, podprto še s karizmatičnim vodjem organizacije, Parabakan-om. Čeprav so ena najaktivnejših terorističnih organizacij na svetu, svojega strateškega cilja-neodvisne Tamilske države, še vedno niso dosegli.

PKK-Delavska partija Kurdistana¹⁰ ima za strateški cilj svojih terorističnih, tudi samomorilskih napadov, prepričati turško vlado, da bi priznala njihovo avtonomijo in ustanovitev kurdske države. Ta strateški cilj organizacija ni dosegla.

⁹ Priročnik ameriške vojske o samomorilskem terorizmu (2005:15) in Schweitzer (2000:2): Hezbolah (v angl. Hizballah), znan tudi kot Libanonski Hizbolah ali Božja stranka, je bil ustanovljen kot militantna radikalna šiitska organizacija leta 1982 in odgovor na izraelsko invazijo na Libanon. Njihova ideološka inspiracija izvira iz Iranske revolucije in naukov Ajatolaha Homeinija. Z Iranom je organizacija močno povezana tudi danes, v regiji pa pomaga uresničevati tudi politične cilje Sirije. Leta 1983 je organizacija izvedla samomorilske napade v Libanonu, po umiku mirovnih enot OZN pa je napade usmerila na izraelske varnostne sile (konvoje, vojaške baze in obmejne patrolje). V samomorilskem napadu na izraelsko ambasado v Buenos Airesu marca 1992, ki je bil odgovor na izraelski uboj njihovega generalnega sekretarja Abas Musavija, so ubili 29 in ranili 250 ljudi.

¹⁰ Priročnik ameriške vojske o samomorilskem terorizmu (2005: 15), Beyler (2003: 3-4) in Schweitzer (2000:2): Delavsko partijo Kurdistana je leta 1974 ustanovil Abdullah Ocalan, kot marksistično-leninistično separatistično kurdsko organizacijo. Ime PKK so pričeli formalno uporabljati leta 1978. S samomorilskimi napadi so pričeli po tem, ko je znatno upadla njihova vojaška moč na jugu Turčije. Njihove zmožnosti za izvedbo učinkovitih

Napadi Talibanov na pripadnike mednarodnih sil in vladnih enot v Afganistanu so klasičen primer terorističnih napadov s ciljem destabilizirati in preprečiti napore mednarodne skupnosti in domače vlade za postopno izboljšanje in normalizacijo varnostnih, političnih, gospodarskih, socialnih in drugih razmer v Afganistanu. Poročilo TE-SAT (2008:25) navaja, da je v Afganistanu leta 2007, v primerjavi z letom prej, znatno naraslo število terorističnih napadov, med katerimi prednjačijo prav samomorilski napadi in uporaba daljinsko vodenih IEN. Še bolj poudarjen je trend povečanja v Pakistanu, kjer je v istem obdobju prišlo do kar trikratnega povečanja števila teh napadov. Pro-talibanske skupine v Pakistanu so leta 2006 napadale vladne enote predvsem v obmejnem območju z Afganistanom, kjer so želele obdržati nadzor nad ozemljem in večinoma Paštunskim prebivalstvom. Leta 2007 pa se je situacija povsem spremenila. Do zasuka je prišlo po tem, ko so pakistanske varnostne sile v glavnem mestu Islamabadu 11.7.2007 zavzele Rdečo mošejo (arab. Lal Masjid), v kateri so bile verske šole in center za urjenje islamističnih skrajnežev. Še istega dne je Al Kaida objavila poziv na sveto vojno proti pakistanski vladi, prestolnico in ostale dele Pakistana pa je zajel nepričakovano močan val samomorilskih bombnih napadov, usmerjenih predvsem proti pakistanskim oboroženima silam in obveščevalnim službam. Ta primer nazorno kaže, kako hitro so sposobne reagirati nekatere teroristične organizacije v primerih, ko so prizadeti njihovi vitalni interesi, ter prilagoditi načine in frekvenco svojih napadov. Čeprav to v poročilu ni posebej izpostavljeno pa se da iz hitrosti reakcije terorističnih organizacij v Pakistanu tudi sklepati, da so imele samomorilske napadalce dejansko že pripravljene "na zalogi".

Večer (2008:7) navaja tudi nedavne samomorilske napade v Iraku. V bombnih napadih 27.7.2008 v Bagdadu so tri samomorilske teroristke ubile 28 in ranile najmanj 92 ljudi. Ti napadi so bili usmerjeni proti šiitskim romarjem. Čeprav je šiitstvo večinska vera muslimanskega prebivalstva v Iraku, jo Al Kaida namreč šteje za "napačno vero". V kurdskem mestu Kirkuk pa je samomorilski bombni napadalec v napadu, ki je bil izveden iz protesta zoper sporni zakon o volitvah v iraških provincah, ubil 25 in ranil 150 ljudi. Cilj tega napada je neprestano spodkopavanje naporov nove iraške oblasti za normalizacijo delovanja državnega aparata. Hkrati pa vsi omenjeni samomorilski napadi pomenijo tudi dokazovanje naporov Al Kaide, da so neresnični nedavno objavljeni statistični podatki iraških oblasti in koalicijskih sil o splošnem izboljšanju varnostnih razmer v Iraku.

Kot opozarja Büyükanit (2007:XV) pa ne smemo pozabiti, da so v ozadju navedenih interesov in strateških ciljev terorističnih organizacij pogosto tudi politični interesi nekaterih držav, ki terorizem uporabljajo kot element svoje zunanje politike.¹¹ Poznano pa je, da te dežele pogosto ne morejo nadzorovati terorja, ki so ga pomagale ustanoviti, zato lahko pride zaradi t.i. "učinka bumeranga" na koncu do njihovega lastnega uničenja.

Samomorilski napadi so za teroristične organizacije, rečeno na splošno in ne glede na konkretne motive, ki jih pri tem vodijo, privlačni tudi zaradi tega, ker so pravzaprav poceni-zahtevajo "samo" izgubo življenja samomorilskega terorista in za napad minimalno potrebne opreme. Koliko in ali sploh pa so, zaradi uporabe prav te taktike, teroristične organizacije uspešne tudi pri doseganju svojih strateških političnih ciljev v okolju, iz katerega izhajajo in

terorističnih aktivnosti so znatno upadle v obdobju 1994-1996. Zato so iskali načine, s katerimi bi ta trend obrnili in s tem povečali moralo svojo pripadnikov. Kot "orodje za konsolidacijo" so izbrali prav taktiko samomorilskih napadov. V organizaciji so pretežno turški Kurdi. Njihov cilj je ustanovitev neodvisne kurdske države, na območjih današnje JV Turčije, severnega Iraka ter delov Sirije in Irana. Leta 1984 so pričeli z oboroženimi, nasilnimi akcijami proti turškim oblastem, ki so jih v začetku 90 let razširili tudi na urbana območja. Njihove dosedanje akcije so do sedaj zahtevale okrog 30.000 mrtvih in ranjenih, tudi veliko civilnih žrtev. Vse to je pripeljalo do tega, da je Turčija v pozni jeseni leta 2007 za boj proti njim, predvsem na področju JV Turčije in S Iraka, angažirala okrog 100.000 vojakov, vojaško letalstvo in druga orožja za podporo. Spopadi so se intenzivno nadaljevali tudi v začetku leta 2008.

¹¹ Znan je primer takšne povezave med Iranom in Hezbolahom ter Hamasom.

kjer delujejo in, ali se njihova realna moč zaradi tega večja, bo podrobneje razvidno v nadaljevanju.

Vsekakor pa velja, da ima samomorilski napad izjemno velik učinek na javnost in, da si oba, teroristično organizacija in samomorilski terorist znotraj svoje družbe z njim pridobita določen status in močan vpliv. In, če nič drugega, je to za oba prava vrednost takega dejanja. Pristopi terorističnih organizacij, ki skušajo pridobiti potencialne samomorilce, se med seboj zelo razlikujejo, kar je dokaj pogojeno tudi z družbenim okoljem, v katerem delujejo. Nekatere organizacije se morajo zelo potruditi, da pridobijo toliko in prav takšne samomorilske napadalce, kot jih želijo, spet druge pa se jih morajo skoraj otepati. V nadaljevanju bomo videli, da se je na palestinskih ozemljih razrasel kult mučeništva, (tudi) zaradi katerega se nekaterim tamkajšnjim terorističnim organizacijam prostovoljno ponuja več kandidatov, kot jih želijo (vendar več mladih deklet, kot fantov). Ker velja, da so ženske in mladi samomorilski napadalci na kontrolnih točkah običajno manj sumljivi kot odrasli mladeniči in moške, pa si nekatere teroristične organizacije v drugih državah prizadevajo prav nasprotno. Tako Vertnik (2007:38) navaja številne primere iz Afganistana, kjer Talibani skušajo z obljubami, lažmi in zavajanjem, pa tudi z neposrednimi grožnjami njim in njihovim staršem, v samomorilski terorizem prisiliti celo šestletne otroke.

2.1.2 Psiho-socialna komponenta

Da bi opravičile taktiko uporabe "človeških bomb", teroristične organizacije, ki jo uporabljajo, velikokrat namerno in zelo precizno plasirajo svojo ideologijo. Kot navaja Herren (2007:2) gre pri tem za specifično obliko psihološkega delovanja, ki ima namen spodkopati moralo prebivalcev določene ciljne države ali ciljne skupine ter vplivati na mnenja in stališča mednarodne javnosti. Če pa želijo biti pri tem zares uspešne, morajo sporočila terorističnih organizacij naleteti na globlji odziv tako pri posameznikih, ki se utegnejo lotiti takšnih dejanj, kot v družbi, ki sprejema njihovo ideologijo. Prvi predpogoj njihove uspešnosti so kredibilni pošiljatelji sporočil, ki jih sprejema ta ciljna populacija. TMCi (2001:5) poudarja, da to pri vodjih terorističnih organizacij ni problematično, saj so karizmatični, dokazani v vojni in boju za svojo stvar ter popolnoma predani ideji, ki jo zagovarjajo. Brez tovrstne promocije primernosti in v nekaterih primerih celo moralnosti samomorilskega terorizma kot taktike, teroristične organizacije širšega razumevanja, predvsem pa podpore, ne bi dosegle. Vendar pa je potrebno opozoriti, da takšna socialna indoktrinacija družbe, ustvarjanje ideologije sprejemanja samomorilskega terorizma, ne poteka vedno vertikalno v smeri teroristična organizacija-družba. Takšna indoktrinacija lahko preprosto nastane tudi kot svojevrstni socialni pojav, ki je rezultat odzivov družbe in posameznikov v njej na okoliščine, v katerih so se znašli.

Da je v palestinski družbi prišlo do splošnega razumevanja in sprejetja mučeništva, ter celo do nastanka svojevrstnega kulta mučeništva, je morala ta družba preiti skozi leta in leta ponavljajočih se bolečih izkušenj. Tudi v čečenski družbi samomorilski terorizem ni imel mesta vse dotlej, dokler celotna družba ni preživela travmatičnih izkušenj v zadnjih dveh vojnah z ruskimi enotami. Zaradi posledičnih opustošenj Čečenije in zanje nesmiselnega trpljenja, se je v Čečenih pojavila specifična posamična in skupinska ideologija. Ta jih je na svojevrsten način okrepila z občutki, ki dajejo njihovemu trpljenju smisel in pravico, da ga izražajo tudi navzven, pravico, da udarijo nazaj po sovražniku celo močneje, kot je to storil on. Ne samo v Čečeniji, tudi v ostalih družbah, kjer se pojavljajo sodobni primeri samomorilskega terorizma, se je le-ta pojavil kot psiho-socialna reakcija te družbe na travmatične stresne situacije, občutek, da so oblegani in okupirani, potisnjeni na socialni rob,

popolnoma odtujeni, oziroma kot njihova reakcija na podobna dejanska, ali zgolj zaznana trpljenja.

2.1.3 Individualna komponenta

Nabor motivov, ki pripomorejo k temu, da se nekdo individualno odloči postati samomorilski terorist, je zelo širok in medsebojno prepleten. Motivi, ki vplivajo na takšno individualno odločitev, se lahko razvrstijo v naslednje osnovne skupine:

politični oziroma politično-nacionalistični motivi;

religiozno obarvani motivi;

ideološki motivi;

ekonomski motivi;

psihološki motivi (predvsem osebne oziroma primarne travme in posledičen pojav "psihološkega vrenja" ter psihološke disociacije, kot posameznikove specifične oblike psihološke obrambe pred vsemi temi vplivi, ki je verjetno potrebna, da nekdo dejansko sploh izvrši samomorilsko dejanje);

socialni motivi, pogojeni z družbo ali družino, v kateri samomorilski terorist živi, ali pa so motivi povsem osebne narave.

Dodatno k omenjenim motivom pa lahko na individualno odločitev bodočega samomorilskega terorista potencialno vplivajo še naslednji dejavniki:

psihosocialna zgodovina oziroma preteklost, vključno z indoktrinacijo, katere je bil v določenem obdobju deležen, in sicer ne glede na to, kateri ali kakšni ideološki ali religiozni razlogi so bili pri tem v ozadju;

osebne življenjske izkušnje, ali njegove izkušnje iz družinskega življenja, ki so pri njem povzročile osebne probleme in travme ali pa t.i. sekundarne travme (na primer prestajanje zaporne kazni, daljša in/ali huda zlorabljanja in travme v otroštvu ter podobno);

posameznikovo kulturno poistovetenje s konceptom in potrebami po maščevanju, ki prevladujejo v nekem okolju;

družba, ki posameznika sprejme oziroma ga dobesedno "posrka vase" tako, da se z njo popolnoma poistoveti in

posameznikovo poistovetenje z določeno skupino ali organizacijo (ter seveda njenim poslanstvom, cilji in metodami za njihovo doseganje).

2.2 ZAKAJ SE NEKDO ODLOČI, DA BO POSTAL SAMOMORILSKI TERORIST

2.2.1 Vloga osebnih oziroma primarnih travm

Ideologije, ki jih promovirajo teroristične organizacije, ki podpirajo samomorilski terorizem, velikokrat naletijo na odziv med mladimi v določeni družbi. Ta odziv se kaže najprej v zaznavanju teh sporočil, nato pa v specifičnih psiholoških potrebah, ki iz tega zaznavanja izhajajo. Palestinski Hamas¹² trdi, da ima na voljo tisoče samomorilskih teroristov, ki naj bi

¹² Priročnik ameriške vojske o samomorilskem terorizmu (2005:15) in Schweitzer (2000:2): Hamas (arab. Harkat el-Mukawma el Islamiya oz. Islamsko odporniško gibanje) je palestinska militantna organizacija in politična stranka. Ustanovil jo je šejk Ahmed Yassin leta 1987, ob pričetku prve palestinske intifade v Gazi, kot krilo takratnega Muslimanskega bratstva. Organizacija je znana po taktiki uporabe samomorilskih teroristov, s katerimi so pričeli v Libanonu, skupaj s PIJ-palestinskim islamskim jihadom. Izrael so pričeli napadati leta 1993. Najprej so bili napadi usmerjeni izključno na vojaške cilje, kmalu pa so taktiko spremenili in napade usmerili tudi na civilne cilje, v katerih so ubili in ranili na stotine ljudi. V začetku marca 2000 so nameravali izvesti 3 od 5 samomorilskih bombnih napadov v izraelskih mestih. Izraelske varnostne sile (IVS) so jim to preprečile s

se za to sami odločili, se torej samo-rekrutirali, vendar naj bi večino od teh v Hamasu že sami zavrnil. Tudi v Čečeniji se pojavljajo samomorilski teroristi, ki naj bi se za tako dejanje odločili sami. Namesto, da tovrstne navedbe vzamemo zgolj na znanje, skušajmo odločitve teh mladih palestinskih in čečenskih ljudi nekoliko bolje razumeti. Zdi se, da so njihove globoke psihološke travme, nastale zaradi različnih razlogov, predvsem pa zaradi izgube staršev, prijateljev-skratka ljubljenih oseb, ranile njihovo psiho do te mere, da pričenjajo iskati tolažbo (tudi) v ideološko obarvanih sporočilih terorističnih organizacij, ki delujejo v njihovem okolju. Takšna sporočila jim pomagajo najti neke vrste psihološki okvir, v katerem lahko spet sestavijo delce svojega razbitega, porušenega zaznavanja sveta ter sporočajo svoje čustvene stiske, travme, občutke izgubljene prihodnosti in občutke krivde, ker so prav oni preživeli. Sporočila in psihološka podpora terorističnih organizacij nudijo tem ljudem svojevrstno psihološko prvo pomoč, ki pa je le kratkotrajne narave. Najpogosteje se namreč zgodi, da posameznik, ki išče takšno podporo in odgovore za svoje psihološke travme, kmalu začuti silno psihično stisko in bolečino. Od tega trenutka dalje pa je že povsem blizu temu, da bo postal samomorilec, pripravljen dati življenje za cilje, saj mu bo prav to pomagalo rešiti se te psihološke travme.

Vendar pa je, ne glede na načine, kako določene teroristične organizacije reagirajo na omenjene in izkazane psihološke potrebe posameznikov, potrebno pri odločitvi nekoga, da postane samomorilski terorist, upoštevati tudi njegove povsem racionalne, razumske razloge. Nekdo se lahko namreč povsem razumsko odloči, da bo svoje zemeljsko življenje zamenjal za nagrado, ki mu je obljubljena v onostranstvu. Prav tako pa je zanj lahko pomembno povsem racionalno prepričanje, da bo v mislih pripadnikov družbe, iz katere izhaja, ostal trajno zapisan kot heroj, ki se je zanj postavil v bran.

Veliko osebnih travm palestinskih samomorilskih teroristov naj bi izhajalo iz njihovega občutka ogroženosti s strani izraelskih obrambnih sil. Mnogi od njih so se povezali s terorističnimi organizacijami šele po tem, ko so nekaj časa preživeli v izraelskih zaporih, kjer so pridobili določene izkušnje, prevzeli nove nazore ter sklenili specifična prijateljstva. Na njihove travme pa naj bi vplival tudi stres, pogojen z vsakodnevnim nadlegovanjem na izraelskih kontrolnih točkah, nezaposlenost ter omejitve in težave v vsakodnevnem življenju.

Vendar pa se zdi, da psihološke travme same zase niso dovolj, da se nekdo odloči postati samomorilski terorist. Tako v Palestini kot Čečeniji je bila namreč večina prebivalcev fizično in psihološko zelo prizadeta in izpostavljena dolgotrajnim čustvenim bolečinam. Kljub temu so se z neverjetno prožnostjo prilagodili tem težkim razmeram in nadaljujejo z življenjem. To bi utegnilo pomeniti, da travmatske izkušnje posameznikov, kot so ogrožanje njihovega življenja, silne čustvene stiske, pred katerimi se nimajo kam umakniti, in za katere skorajda nimajo pomoči, pri njih lahko ustvarijo določeno psihološko podlago, zaradi katere postanejo dojemljivi za ideološka sporočila organizacij, ki podpirajo in vzpodbujajo samomorilski terorizem. Ideologija teh organizacij, v kombinaciji z osebnimi travmami posameznika, lahko skupaj tvorita navezo, ki daje posamezniku občutek, da razpolaga s sredstvom za udarec nazaj, da lahko brani svojo družbo, da lahko izrazi svojo bolečino, ki jo bo njegov sovražnik občutil, ostali v njegovi družbi pa razumeli in jo občutili z njim. Da bi ga končal na časten način, mora torej posameznik najti globlji pomen svojega trpljenja. Z njegovega zornega kota (in ne glede na to, ali se pri takem zaznavanju moti ali ne) bo svojo družbo zapustil kot heroj, ki nima druge poti, da bi poiskal pravico.

predhodno likvidacijo teroristične celice. Dva od voditeljev te celice sta sicer pobegnila, a so ju kasneje ujeli pripadniki palestinskih varnostnih sil v mestu Nablus, v okviru takratnega izraelsko-palestinskega sodelovanja. Hamas je na listi terorističnih organizacij v EU, Izraelu, Japonski in ZDA, nezaželen v Jordaniji. V Avstraliji in V. Britaniji se kot teroristična organizacija upošteva ekstremno vojaško krilo Hamasa.

Vso to "psihološko vrenje" v posamezniku pa se dogaja ob podpori organizacije, ki samomorilska dejanja opravičuje (in jih promovira), v družbi, ki takšno teroristično organizacijo podpira, pogosto pa tudi ob podpori religije, ki to družbo preveva.

2.2.2 Sekundarne in prikrite travme

Sekundarne travme lahko opredelimo kot travme, ki nastanejo z identifikacijo s travmami drugih, ki jih nekdo spozna na primer preko interneta in televizije. Gre za čustveno nabite podobe krivic, s katerimi se posameznik poistoveti tudi zaradi čisto fiktivne povezanosti (na primer bratstvo muslimanov), kar v njemu povzroča občutek močnega nezadovoljstva. Psihologi že dolgo vedo, da lahko prisotnost nekoga ob smrti drugih ali pa zgolj njegova informiranost, da se to dogaja, v njem vzpodbudi močne travme. Proučevalci terorizma, tudi Spechard (2005:3) v podkrepitev tega radi navajajo naslednjo izjavo enega izmed palestinskih vodij iz junija 2004: "Razlika med prvo in drugo intifado¹³ je v televiziji. Prej sem vedel, kdaj smo napadeni tukaj ali v bližnjem taborišču, glede napadov kjerkoli drugje pa ni bilo vse jasno. Sedaj pa izraelskim napadom "ne morem zbežati", saj jih je televizija prenesla v mojo dnevno sobo. Če se napadi že ne zgodijo v našem taborišču, napadejo Gazo, Jenin, Ramallo... ti pa televizije ne moreš kar izklopiti. Kako lahko sam pri tem sploh živiš? Po drugi strani ne moreš ignorirati problema-sprašuješ se, kaj sam delaš, da bi zaščitil svoje ljudi? Mi živimo z notranjim bojem-odločiti se in izbrati boj ali pa ne, to je ta vsakodnevni notranji boj."

Varnostne sile in službe v družbah, ki se borijo proti terorizmu, pogosto mlade ljudi in druge posameznike iz nekega okolja profilirajo kot možne teroriste zgolj zaradi njihove rase ali verskega prepričanja. Zdi se, da pri tem podcenjujejo vpliv negativnih psiholoških učinkov, vključno s travmatizacijo, ki so nastali, ko so bili ti ljudje aretirani in zaprti, kjer so jih hoteli zlomiti z različnimi metodami zaslišanj, pa čeprav ne vedno s takšnimi metodami, ki bi jih lahko imeli za nelegalne ali mučenje.

To poglavje lahko zaključimo z ugotovitvijo, da so individualni motivi posameznika prav tako pomembni kot tisti, ki izhajajo iz njegove interakcije z družbo v kateri živi. Brez poglobljenih analiz profilov velikega števila samomorilskih teroristov bi to težko trdili na splošno, vendar pa velja opozoriti še na nekatere ugotovitve v zvezi z njimi.

Mnogi med njimi so bili v boljšem ekonomskem položaju in bolje izobraženi, kot njihovi vrstniki. Posledično in rečeno na splošno, so bili bolj socialno osveščeni in seznanjeni s tegobami in mučnim stanjem v njihovi družbi. Tisti, katerim bi sicer njihova izobrazba v družbi (v normalnih pogojih) omogočala, da bi v njej delovali kot vodje in voditelji, so se v tej isti družbi iznenada počutili odtujeni in onemogočeni, da bi se za pravico borili na legalen način. To pa so že pogoji, pri katerih so lahko postali psihološko bolj ranljivi in dovzetni za ideje samomorilskega terorizma.

V bistvu gre torej za naslednjo ugotovitev: Občutek posameznika, da ima kvalitete in znanje, da bi postal vodja, hkrati pa ne more najti poti za, po njegovem mnenju, legitimne spremembe, v kombinaciji z občutkom, da s svojo družbo deli skupno bolečino, lahko pri njem močno vpliva na to, da bo iskal druge razpoložljive načine za te spremembe.

¹³ Intifada je beseda arabskega izvora, ki jo v angleški jezik najpogosteje prevajajo v "rebellion" (slov.: upor, vstaja). Med prvo (palestinsko) intifado v času 1987-1993, imenovano tudi "vojna kamenja", je prišlo v palestinskem begunskem taborišču Jabalia do masovne vstaje Palestincev proti izraelski okupaciji, vstaja pa se je razširila še v Gazo, na Zahodni breg in v Vzhodni Jeruzalem.

Druga intifada, poznana tudi kot "Al-Aksa intifada", se je pričela v septembru 2000, kot drugi glavni val palestinskega upora oziroma nasilja med Palestinci in Izraelom.

2.3 DEJAVNIKI, KI LAHKO POSPEŠIJO ODLOČITVE NEKOGA, DA BO POSTAL SAMOMORILSKI TERORIST

2.3.1 Religija in kultura

Že naslov tega podpoglavja nakazuje, da religija¹⁴ sama ni vzrok za pojav samomorilskega terorizma, je pa lahko močan vplivni dejavnik in pospeševalec za uporabo tovrstne teroristične taktike. To razmerje je za razumevanje terorizma na sploh, še posebej pa samomorilskega, zelo pomembno, zato mu bomo namenili nekoliko več prostora.

V svetu je sicer dokaj razširjeno razmišljanje, da je prav religija tisto, kar neposredno motivira teroristične organizacije in jih povezuje. Toda, Paz (2001: 1-3) povzema, da le majhen del muslimanov po svetu neposredno podpira¹⁵ to dejavnost, še manj pa jih je neposredno vpletenih v teroristične napade. Ta ugotovitev nas nujno vodi do vprašanja, v kakšni meri je religija dejavnik, ki pospešuje terorizem in kakšen delež oziroma vpliv ima pri tem kultura¹⁶. Odgovor na to vprašanje lahko iščemo v smeri predpostavke, da sta kultura in religija medsebojno prepletena motivacijska dejavnika, ki lahko v kombinaciji specifičnih kulturnih pogojev in močnega verskega prepričanja, najdeta skupni izraz v religijsko obarvanem terorizmu, tudi v t.i. islamističnem terorizmu.

Ker pa je v najširši javnosti mogoče zaznati tudi dokaj razširjeno prepričanje, da sta terorizem in islamistični terorizem praktično "sinonim", najprej nekaj kratkih povzetkov iz zgodovine terorizma, ki lahko pomagajo takšno prepričanje postaviti v povsem drugačno luč in hkrati odgovoriti, kako je sploh lahko prišlo do takšne percepcije. Po navedbah Fraymana (2007: 1) terorizem ni fenomen, ki je v zgodovini človeštva nekaj novega, saj je sestavni del socialnega vedenja različnih družb že več kot 2000 let. Tukaj poudarjam le tiste njegove navedbe iz novejših zgodovine terorizma, ki poudarjajo njegovo dominantno naravo v posameznem obdobju.

Pred 18. stoletjem je bila religija pravzaprav edina sprejemljiva utemeljitev za pojav in delovanje terorizma.

Kasnejše družbene spremembe ter pojav nacionalizma, anarhizma, imperializma in marksistične ideologije, so privedle do sprememb v naravi terorizma, ki je bil nekako od francoske revolucije konec 18. stoletja (1789) pa do sredine 20. stoletja (do pojava protikolonialnih gibanj v 60-tih letih prejšnjega stoletja) motiviran s posvetnimi motivi, pomen in vpliv religije kot motivacijskega dejavnika pa je bil zmanjšan. Glavne pojavne oblike takratnega terorizma so bile gverilska borba, politično motivirane ugrabitve in izsiljevanja, sabotaže ter poškodovanja oseb in stvari (lastnine).

Ključna točka, na kateri se je ponovno spremenila narava terorizma sega v leto 1968, v čas vietnamske vojne in širitve levičarskih gibanj v Evropi in ZDA, v glavnem motiviranih z marksizmom in anarhizmom. Ta pojav, kombiniran z vedno bolj izrazitim pojavom palestinskega nacionalizma (še posebej po šestdnevni vojni leta 1967), je povzročil nov val terorizma, ki je prerasel meje posameznih družb in pridobil globalno dimenzijo, z izrazito

¹⁴ Slovar slovenskega knjižnega jezika: Religija-zavest o obstoju boga, nadnaravnih sil; vera, verovanje, ki se kaže v različnih oblikah; tudi sistem naukov, norm, vrednot, dejanj in obredov, v katerih se ta zavest kaže; prepričanje, ki velja kot najvišja in najpomembnejša vrednota. Državna religija je tista, ki jo država z zakonodajo priznava za svojo.

¹⁵ Paz (prav tam) navaja, da je veliki mufti šejk Abd al Azizz bin Abdallah Aal al-Shaykh iz Savdske Arabije 21.4.2001 celo izdal verski proglas (fatwa), ki navaja, da islamska vera prepoveduje samomorilske teroristične napade, kar je povzročilo burne odzive in razprave med muslimani, še posebno kritiko pa med privrženci druge Palestinske intifade.

¹⁶ Kultura-je mnogopomenski izraz, lahko tudi zelo nedoločen in neotipljiv. V kontekstu naloge pa ga lahko definiramo kot: določen, izrazit način delovanja, sistem razmišljanj, vrednot in dejanj, ki je značilen za neko družbo.

političnimi in etničnimi motivi. Za to obliko sodobnejšega terorizma je bila značilna posvetna narava organizacij, ki so ga izvajale ter njihova nekritična ubijalska naravnost z namero povzročiti masovno škodo, pokole in strah med ciljno populacijo. Leta 1968 je bilo v svetu znanih 13 terorističnih organizacij, nobena od teh pa ni bila označena kot religiozno motivirana.

V obdobju po hladni vojni pa je bil svet priča ponovnemu naraščanju religijsko motiviranega terorizma, v glavnem med islamističnimi organizacijami. K temu je pripomogel tudi kolaps Sovjetske zveze in vzhodnega bloka držav ter s tem povezano razvrednotenje marksistično obarvanih ideologij, hkrati z naraščanjem liberalnih in demokratičnih vrednot. V tem obdobju je ponovno obračanje k religiji nadomestilo posvetne motive za terorizem. Dodatno k temu so vzpostavitev radikalnega islamskega režima v Iranu (1979), vojna v Afganistanu (1979) ter vzpon talibanskega režima v Afganistanu (1996), pripomogli k naglemu povečanju števila islamističnih, religiozno motiviranih terorističnih organizacij. Konec leta 2001 je bilo tako na listi ZDA že 42 terorističnih organizacij, od tega več kot polovica islamističnih, religijsko motiviranih.

Prepričan sem, da že na podlagi tega kratkega zgodovinskega preseka motiviranosti terorističnih organizacij lahko zaključimo:

Ni res, da je islamistični terorizem sinonim za sodobne teroristične organizacije, je pa res, da večino sodobnih terorističnih organizacij tvorijo prav islamistične, med katerimi pa je večina tudi religiozno motiviranih.

Zato bomo v nadaljevanju podrobneje osvetlili prav to skupino terorističnih organizacij in več povedali o tem, kako sta v islamskem družbenem okolju prepleteni religija in kultura ter, v kakšnem smislu vplivata na pojav samomorilskega terorizma.

Frayman (2007: 2-5) poudarja, da sta religija in kultura v islamski družbi praktično nedeljivi, islamistične teroristične organizacije pa uporabljajo to prepletenost zato, da so lahko hkrati aktivne na obeh področjih. Prvo je religiozno področje, kjer se organizacije trudijo ohraniti in krepiti prepričanje, da je nasilje, ki je pogojeno s teološkimi zahtevami in imperativi dejanje, ki je izraz vernikove svete dolžnosti. Drugo področje njihovega delovanja pa je kulturno področje, na katerem se teroristične organizacije še naprej trudijo obdržati in celo povečati socialno kohezijo družbe, ki jo potrebujejo zato, da bo družba še naprej pojmovala religiozno motivirana teroristična dejanja kot legitimna.

Nemogoče je določiti, ali je v razmerju do terorizma v islamskih družbenih okoljih dominanten vpliv kulture ali religije. Dejstvo pa je, da je islamska religija neločljiv integralni del islamske kulture, zato je možno sklepati, da prav ta prepletenost pomeni osnovo, iz katere se je razrasel religiozno motiviran terorizem. Islamska kultura je izredno dolga in bogata. Če jo skušamo razumeti, lahko v njej naletimo na mnogo motivov, ki utegnejo vplivati na pojav terorizma. Obujanje in povečevanje slave in pomena starodavnih islamskih cesarstev in držav, lahko med muslimani privede do teženj, da bi se ti dnevi slave spet povrnili. Bojevniška kultura in izročilo muslimanov, ki sta jim lastna še od časov preroka Mohameda, vzpodbujata koncept verskega maščevanja ali kaznovanja v imenu boga, krvno maščevanje, povečevanje časti in spoštovanja, prav tako pa globoko razlikovanje med muslimani (verniki) in neverniki. Navedeni vidiki islamske kulture so gonilna sila skupinske identifikacije v mnogih muslimanskih skupnostih.

Dejstvo, da že znotraj islamske verske skupnosti posamezni verski učenjaki diametralno nasprotno tolmačijo zapletene prerokove zapovedi in besede iz Korana, nam omogoča razumeti priložnosti, ki jih imajo na religioznem področju tudi islamistične teroristične organizacije. Te svojo priložnost izkoriščajo tako, da plasirajo izkrivljene, prilagojene, zamegljene verske utemeljitve in opravičila za svoja dejanja ter tako prodrejo v zavest določene muslimanske skupnosti do te mere, da neposredno vplivajo na način njihovega dožemanja okolja, torej posredno vplivajo na način njihovega življenja.

Omenjena kombinacija izkrivljenih religiozних zapovedi in specifičnega kulturnega okolja je najboljše razvidna v mučeništvu, kot specifični pojavnih obliki samomorilskega terorizma. Pri tej popularni taktiki terorističnih organizacij v nekaterih muslimanskih družbah, gre za samožrtvovanje v božjem imenu in v njegovo slavo. Vzroke, da je ta taktika sploh sprejemljiva pa je mogoče poiskati v razumevanju, da je to sveta, verska dolžnost, katere povečevanje izhaja iz kulturnih korenin, lastnih prav islamu.

Vendar pa mučeništvo ni bilo sprejeto kot samoumevno, brez zadržkov. Islamska vera namreč ne odobrava samomorilcev, katerim je po smrti celo prepovedan vstop v nebesa. Tako so se teroristične organizacije srečale na eni strani z idejo in potrebo po samomorilskih teroristih, ljudeh bombah, po drugi strani pa z neodobravanjem samomorilstva kot takega. Pri odpravi te dileme so jim pomagali nekateri islamski verski učenjaki, ki so skušali samomorilske napade opravičiti z religiozno utemeljenimi razlagami. Tako je pomembni verski učenjak šejk Yusuf al-Qaradawi oznanil: "...Akcije, ki jih izvajajo mladi Muslimani, da bi z njimi branili islamsko zemljo, vero in dostojanstvo, so največja oblika jihada v imenu in v slavo Alaha. To spada v obliko legitimnega terorja ... Vztrajam v prepričanju, da je napačno obsojati ta dejanja kot "samomorilska", ker gre v resnici za herojska dejanja mučeništva, ki se zelo razlikujejo od samomora." Tudi nek drug islamski učenjak, šejk Muhammad Fadlallah, je prav tako po svoje pojasnil razliko med navadnim samomorom in samomorilskim napadom: "Nobene razlike ni med smrtjo s pištolo v roki in smrtjo, ko se razstreliš. V boju ali sveti vojni moraš najti najboljši način za doseg svojih ciljev." Obe verski utemeljitvi torej razlagata, da je, ne glede na to, da je samomor prepovedan, samomorilski napad upravičen, če je izveden v božjem imenu, prav tako pa napadalcu obljublja vstop v nebesa.

Najizrazitejši primer muslimanske skupnosti, v kateri kulturno okolje podpira in celo vzpodbuja religiozno motiviran terorizem, vključno s samomorilskim, je palestinska družba.

Če do sedaj povedanemu dodamo še psihosocialno komponento posameznikov in nekatere značilnosti okolij, v katerih delujejo samomorilski teroristi, lahko to poglavje zaključimo tako:

Muslimanska ideologija jihada¹⁷ promovira idejo samožrtvovanja, ki naj bi koristila celotni muslimanski skupnosti in doseganju njenih ciljev. V zameno samomorilcem ponuja za njih neprecenljive nagrade-oprostitev vseh grehov, odrešitev in neposreden vstop v raj. Takšne "nagrade" za njihov žrtvovanje lahko pomenijo močno motivacijo za posameznike, ki so čustveno nestabilni in v travmatičnem stanju, ki se počutijo odrinjeni in sami (ker so na primer izgubili svojo družino, prijatelje itd.). Še posebej močno lahko nanje vpliva obljuba, da se bodo po svoji mučeniški smrti v raju spet srečali s svojimi najbližjimi, predvsem pa z mučeniki, ki so to postali pred njimi. Dodatno jih motivira še obljuba, da bodo imeli v raju možnost izprositi raj tudi v korist sedemdesetih svojih sorodnikov, saj takšna možnost blaži njihov občutek krivde, ki ga običajno imajo zaradi odločitve, da se žrtvujejo, vsaj pred najbližjimi družinskimi člani.

Tudi občutek teh posameznikov, da živijo v svetu brez bodočnosti, kjer so pogosto življenjsko ogroženi vpliva na to, da samožrtvovanje in mučeništvo sprejmejo kot sprejemljivo možnost. Ta izbira namreč pomeni, da je njihova krivda zaradi takšne odločitve manjša, saj v bistvu pomeni "le", da pač ne bodo več živeli v svetu, kjer jim že tako ali tako ni bilo namenjeno dolgo življenje.

¹⁷ Beseda jihad je arabskega izvora, v angleščini največkrat prevedena v "struggle" (slov.: boj, borba, napor,...), ali besedno zvezo "striveing in the way of God" (slov.: prizadevanje ostati na poti, ki jo je zapovedal bog" ali "to struggle to improve one's or/and society" (slov.: boriti se oz. prizadevati si za izboljšanje nekoga in/ali družbe). Pogost je tudi prevod v "holy war" (slov.: sveta vojna), kar pa se mnogim, tudi avtorju naloge, zdi primeren prevod le v določenem kontekstu. Beseda "jihad" je v arabskem jeziku več-pomenska, potrebno jo je obravnavati v kontekstu islamske religije kot take, in ne iztrgano iz tega konteksta. Ima namreč lahko tudi zelo pozitiven pomen, recimo "jihad nekoga" se da razlagati tudi kot njegovo prizadevanje za izboljšanje samega sebe, ne le kot njegovo "sveto vojno proti komu".

Muslimanska vera prepoveduje samomor, ne prepoveduje pa mučeništva. Zato pomeni samomorilski terorizem in posledično mučeništvo, za posameznike neke vrste častno pot, po kateri se lahko umaknejo pred svojimi psihičnimi bolečinami. Torej je zanje to ne samo sprejemljiva, ampak celo častna odločitev. Poleg tega je takšna častna smrt vabljliva tudi za tiste posameznike, ki se bojijo, da jih bodo na tem svetu ujeli, zaprli, izpostavljali mučenju in morda na koncu tudi ubili. Na nek način torej smrt iz svojih psihičnih travm "prehitijo na najboljši možni način".

Čeprav nekateri menijo, da je terorizem, še posebej samomorilski, izraz religioznega fanatizma, lahko vseeno z veliko verjetnostjo trdimo, da t.i. globalni jihad nikakor ne moremo obravnavati le z religioznega zornega kota, saj velja, da je neločljivo povezan tako s kulturo svojega okolja, kot dnevnimi dogodki. Religija in kultura sta neločljivo prepleteni, prav tako pa nista neodvisni od posameznega družbenega okolja in dejavnikov, ki v njem delujejo. Da bi lahko resnično bolje razumeli njun vpliv na samomorilski terorizem, ju moramo nujno proučevati v celovitem političnem, socialnem in gospodarskem kontekstu.

2.3.2 Kult mučeništva

Kult mučeništva, ki ima svojo oporo v izredno dolgih koreninah islamskega čaščenja mučeništva, se je najbolj razmahnil tekom zadnjih dvajsetih let. O njem največkrat govorimo predvsem v povezavi z današnjo palestinsko družbo. V njej so otroci že od najzgodnejših let pod vplivom svojevrstne skupinske zavesti, ki povečuje mučeništvo in mučenike, vključno s samomorilskimi "živimi bombami", ki žrtvujejo svoja življenja v boju zoper, po prepričanju Palestincev, nezakonito okupacijo njihove zemlje. Otroci neprestano poslušajo zgodbe o teh mučeniških, mnogi mladi ljudje okrog vratov nosijo medaljone z njihovimi fotografijami. Slike mučeniških in posterji s to tematiko se pojavljajo v lokalnih časopisih, krasijo zidove stavb in notranjost številnih trgovin in gostinskih lokalov, o njih govorijo besedila popularne glasbe, v katerih jih kujejo v zvezde, nastopajo celo v video igricah, kjer kot za šalo premagujejo sovražnike.

Praktično vsak samomorilski napadalec posname pred izvedbo dejanja video, v katerem izpove svojo zadnjo voljo v obliki pojasnila, zakaj se je odločil za takšno dejanje, in v katerem običajno poziva tudi druge, da mu sledijo. Ti video posnetki postanejo po objavi na internetu in/ali televiziji med mladimi izredno popularni.

Kljub temu, da družina in prijatelji seveda globoko in iskreno trpijo in žalujejo zaradi izgube, se pogrebi mučeniških samomorilcev na splošno sprevržejo v svojevrstno bahanje oziroma povečevanje na eni strani palestinske družbe kot take, na drugi strani pa organizacije, ki je organizacijsko podprla izvedbo samomorilskega napada. Učinek takšnega pogreba je pogosta zmedenost zunanjih opazovalcev pogreba, prav tako pa lahko zmoti družino in prijatelje pri njihovem žalovanju, ali pa ga celo onemogoči. Tako vedenje na pogrebih lahko pri zunanjem opazovalcu celo podpre njegovo, sicer napačno prepričanje, da se družina in prijatelji res veselijo zaradi pokojnikove smrti.

V Čečeniji je prišlo do prvega samomorilskega napada leta 2000. Tovrstna taktika še nima splošne podpore v čečenski družbi, sploh ne v primerjavi s pravkar opisano podporo v palestinski družbi. Kljub temu pa je že nekaj čečenskih teroristov pred izvedbo samomorilskega napada posnelo video spote, ki jih je predvajala tudi arabska TV postaja Al-Jazeera. Zato je možno, da se bo z nadaljevanjem ali celo krepitevijo travmatiziranja čečenske družbe, tudi v njej še dodatno okrepila podpora samomorilskim napadom.

2.3.3 Internet

Že v prejšnjem podpoglavju smo omenili vlogo in pomen nekaterih medijev (televizije-z enostransko obarvanim poročanjem in objavami video posnetkov, lokalnih časopisov), ki v družbenih okoljih, naklonjenih uporabi samomorilskih napadov, posredno in celo odkrito, neposredno vzpodbujajo takšne napade.

Vendar pa so številni avtorji, ki se ukvarjajo s spremljanjem in raziskovanjem terorizma in mednarodnih terorističnih mrež mnenja, da ima internet zadnje desetletje daleč največji neposredni vpliv. Menijo namreč, da je prav internet nadomestil satelitske televizijske kanale, preko katerih se je najprej pričelo širiti nezadovoljstvo najrazličnejših islamskih organizacij in posameznikov s politiko zahodnega sveta. Internet je anonimen in daje zatočišče ter neverjetne možnosti delovanja velikemu številu ljudi, tudi skrajnežem, ki v podporo določenih političnih ciljev in ideologij podpirajo ter promovirajo tudi samomorilski terorizem kot taktiko delovanja.

Nekako po objavi posnetkov obglavljenj mladih ruskih vojakov v Čečeniji, ko so te posnetke po internetu pošiljali njihovim staršem, še bolj pa po objavi obglavljenj nesrečnih talcev v Iraku in Saudski Arabiji, je prišlo do pojava specifične internetne subkulture, ki je prej ni bilo. Ta subkultura daje terorističnim organizacijam neverjetne možnosti za versko in politično indoktrinacijo mlade muslimanske populacije. Wright (2005:11) navaja, da je v državah EU po ocenah iz leta 2005 okrog 20 milijonov ljudi, ki se imajo za muslimane. Med njimi je, za evropske razmere, nesorazmerno visok delež mladih in nezaposlenih moških. Tisti, ki v Evropi niso bili rojeni, so tja prišli iz večinoma revnih, religiozno prežetih in politično konzervativnih družb. V Evropi so se srečali z relativnim blagostanjem, liberalnimi pogledi na sodobne probleme, visoko stopnjo osebne svobode in drastično različnim razmerjem med religijo in državo. Za mnoge mlade muslimane je bila ta izredna sprememba dobrodošla poživitev. Za mnoge izmed njih pa se je bivanje v Evropi spremenilo v zmedenost in občutek življenja v zaporu, polnem odtujenosti.

Skoraj logično se zdi, da so si ti mladi poiskali neko novo, virtualno resničnost, ki jo ponuja internet. Ta je izbrisal državne meje in ustvaril mistično, virtualno islamsko skupnost oziroma družbo, s katero se mladim muslimanom v Evropi in drugje po svetu ni težko poistovetiti, ne glede na to, v kateri in kakšni državi trenutno živijo. Občutek te virtualne resničnosti pa jim še krepi možnost, da s to virtualno skupnostjo lahko navezujejo stike in komunicirajo skoraj prav tako, kot če bi v njej dejansko fizično živeli. Tako danes nikomur ni potrebno živeti v Saudski Arabiji, da bi bil deležen naukov radikalnega šeriatskega prava, še več, posledice njegovih obsodb si lahko nekdo ogleda skoraj prav tako, kakor da bi bil fizično prisoten ob izvrševanju kazni.

Morda je mogoče prav oziroma tudi vplivu interneta pripisati presenetljive izsledke nedavne raziskave, na katero opozarja Plešnar (2008:7). Raziskavo med muslimanskimi študenti je na več kot 20 britanskih univerzah opravila ustanova YouGov. Na precejšnje presenečenje vlade, ne pa tudi povprečnih Angležev, ki mislijo, da so muslimanske četrti britanskih mest leglo teroristov, je raziskava odkrila, da so med muslimanskimi študenti zelo razširjena radikalna prepričanja. Skoraj tretjina teh mladih ljudi, sicer rojenih v Veliki Britaniji, je prepričanih, da je ubijanje v imenu vere upravičeno. 40 odstotkov jih meni, da svobodno druženje muslimanskih moških in žensk ni sprejemljivo, enak odstotek podpira uvedbo šeriatskega prava za muslimansko skupnost, kar tretjina pa se jih celo zavzema za ustanovitev svetovnega kalifata oziroma islamske države (kar je sicer tudi izredno priljubljena tema razprav na internetu). Policija je leta 2007 objavila poročilo, ki podpira te rezultate, saj ugotavlja, da se kar 37 odstotkov muslimanske mladine v starosti 16 do 24 let nagiba k radikalizmu in, da bi raje živeli v sistemu šeriatskega prava.

Wright (2005:12) deli spletne strani, ki jih nadzorujejo in uporabljajo islamistične skrajne organizacije, v tri kategorije. V prvo sodijo internetni forumi, kjer lahko najdemo politične in religijsko obarvane diskusije med simpatizerji in potencialnimi podporniki. Ti forumi so pomembni, ker so z njih možne direktne povezave (ali pa tam o njih dobite koristne nasvete in predloge) do druge kategorije, do t.i. informacijskih središč. Na njih je že možno najti radikalna islamistična sporočila, na primer uradna stališča različnih skrajnih organizacij in njihove pozive, video ter avdio posnetke. V tretjo kategorijo pa spadajo t.i. izvirne strani, na katerih so objavljeni materiali, ki jih urejevalci teh strani dobivajo direktno od ideologov in operativcev najrazličnejših skrajnih in terorističnih organizacij, zato je tamkajšnja vsebina tudi najbolj radikalna. Nekatere od teh strani je težko locirati tako po geografskem izvoru, kot jih vsebinsko uvrstiti v določeno organizacijo. Te strani se neprestano selijo z naslova na naslov, včasih delujejo le nekaj dni in skušajo na ta način preprečiti, da bi jih izsledile obveščevalne službe ali ljubiteljski internetni hekerji.

Wright (prav tam) nadaljuje z ugotovitvijo, da je internet postal za muslimansko mladino v emigraciji virtualno pribežališče pred večino njihovih vsakodnevnih težav, s katerimi se srečuje v okolju, v katerem resnično živi. Virtualna resničnost v teh mladih vzbuja izredno močne občutke: da poznajo prave probleme, s katerimi se srečujejo njihovi vrstniki v lastni skupnosti in islamskih državah, da poznajo prave vzroke za te probleme, dobijo pa tudi ogromno informacij o tem, kako te vzroke odpraviti in, kako lahko pri tem sami sodelujejo. Poročilo TE-SAT (2008:26) poudarja, da so na internetu zasledili, skupaj s teroristično propagando, tudi izredno povečanje števila navodil in priročnikov o tem, kako sestaviti bombe oz. eksplozivne naprave, kar je na voljo v različnih evropskih jezikih. Če je mlada oseba dlje časa izpostavljena takšnim vplivom, lahko pride v njenih odnosih do matične družbe, iz katere izhaja, do bistveno močnejše emocionalne navezanosti. Lahko pa tudi izgubi stik z realnostjo in začuti močno pripadnost in povezanost le z njeno navidezno, virtualno podobo. Oboje lahko, v povezavi z že omenjenimi organizacijskimi, psiho-socialnimi in individualnimi vplivnimi dejavniki, pripelje osebo ne samo do tega, da bo svojo deželo in družbo neizmerno ljubila, ampak, da bo zanjo pripravljena tudi umreti.

2.3.4 Različne oblike in vzroki psihološke disociacije

Psihološka disociacija pomeni osebni pojav, ko se nekdo čuti in vede kot dvojna (razdvojen), večkratna oseba (SSKJ 2002:142). Disociacija je razcepitev normalno sicer povezanih, integriranih funkcij zavesti, spomina oz. pomnjenja, zavedanja in dojetanja okolja, prav tako pa sposobnost spraviti se v posebno, odmaknjeno duševno stanje, podobno transu. Do tega pojava lahko pride pri osebah, ki trpijo zaradi psiholoških travm (akutnih in post-travmatskih stresnih stanj) ter pri osebah, ki so odraščale v okoljih, v katerih so bile izpostavljene ponavljajočim se travmatičnim, stresnim situacijam. To pa so okolja, kot se je pokazalo pri preučevanju njihovih profilov, ki so značilno podobna tistim, v katerih so živeli mnogi samomorilski teroristi.

Ko se oseba znajde v stanju odmaknjenosti (od realnosti), podobnem transu, se na ta način loči od svojih strahov, skrbi in (psiholoških) bolečin. Tako se na specifični način brani pred svojim okoljem. Raziskovanja njihovih psiholoških profilov so pokazala, da je takšno stanje na eni strani značilnost samomorilskih teroristov, na drugi strani pa pospeševalec njihovih odločitev, da to sploh postanejo. Skoraj vsi samomorilski napadalci, ki jim je njihova namera spodletela iz kakršnegakoli že razloga, so to svoje psihološko stanje zelo podobno opisovali kot stanje nekakšne blaženosti in "plavanja", ko niso ničesar čutili. Vse navedeno je najboljše razvidno iz opisa naslednjega primera.

Speckhard (2005:7) opisuje primer 24-letne Palestinke Arin, iz katerega je mogoče razbrati vzroke za nastanek in obliko psihološke disociacije. Arin je bila na kontrolnih točkah dlje časa izpostavljena nasilju in grožnjam (z njenega zornega kota) s strani izraelskih varnostnih sil, pa tudi drugim grožnjam v svojem okolju. Dva meseca pred načrtovano samomorilsko akcijo je izgubila še svojega fanta, ki je bil ubit. Svoje takratno psihološko stanje, ki ga je povzročila ta smrt, je opisala tako: "Moj razum je obstal, ustavilo se je tudi moje življenje, vse okrog mene je bilo črno." Tedaj je njeno psihološko motivacijsko stanje doseglo vrhunec v želji, da postane samomorilska napadalka. Povedala, da je nihče ni prosil, da to postane, ampak je sama zaprosila za pas z eksplozivom. Ta pas je na sebi nosila kar 6 ur, vendar pa se ni razstrelila. Palestinka je povedala, da je bila vseh teh šest ur zelo nervozna, počutila se je, kot da se je njen um popolnoma ustavil, ves ta čas sploh ni mogla razmišljati. Šele zadnje trenutke, tik pred načrtovano eksplozijo, ko je gledala v ljudi in otroke okrog sebe, se je spet začela zavedati. Takrat se je pričela spraševati, kaj bo rekla bogu, če bodo vsi ti ljudje skupaj z njo umrli. Če bog hoče, da se njeno življenje konča, če hoče vzeti njeno dušo, prav. Vendar pa je Arin takrat očitno dojela, da nima pravice, da zato umrejo tudi ljudje okrog nje. Iz njenega nadaljnjega pripovedovanja je razvidno tudi, da v tem primeru ni šlo le za "preprosto" odločitev postati samomorilska napadalka, pač pa za njeno žrtvovanje, namero dati življenje za svojo družbo. Svoje psihološko stanje je v nadaljevanju namreč opisala tako: "Odločila sem se žrtvovati svoje življenje samo zato, da bi rekla "NE". Takrat sem bila namreč prepričana, da je moj dom ogrožen, da bodo nad nas prišli Izraelci. Kot dekle proti temu nisem mogla storiti nič, nisem imela nobenega orožja. Po drugi strani pa sem morala rešiti ta svoj svet, morala sem odigrati svojo vlogo. Takrat sem mislila, da je odločitev postati samomorilska napadalka edina možnost, da odigram svojo vlogo, da izpolnim svojo obvezo do svoje družine in družbe." Opisala je tudi čas štirih dni, že po sprejeti odločitvi, ko je čakala na pas z eksplozivom: "V tem času nisem govorila z nikomer, le v mislih, ko sem gledala svoje tete, sem se poslavljala od vsega. V tem času moj um ni deloval v normalnih okvirjih, počutila sem se nepovezana z njimi in to se je videlo tudi navzven. Ko so me vprašali, kaj se dogaja z menoj, sem jim odgovorila, da sem bolna. Nato sem napisala poslovilno pismo, v katerem sem jih prosila odpuščanja, jim povedala, da mi je žal, hkrati pa tudi, da je to moje življenje, ki ga hočem končati na svoj način."

V opisanem primeru je bila psihološka disociacija, na srečo, zmotena takrat, ko je Arin okrog sebe zagledala ljudi, še posebej otroke, ki bi morali umreti hkrati z njo. Ta "motnja" jo je vrnila v normalno stanje zavedanja in ji preprečila, da bi nadaljevala s svojo samomorilsko misijo.

Podobne navedbe, ki navajajo na pojav psihološke disociacije tudi med čečenskimi samomorilskimi napadalci, je mogoče razbrati iz pričevanj njihovih sorodnikov ter preživelih talcev, ki so bili določen čas njihovi ujetniki in so čečenske samomorilske napadalce opazovali tik pred tem, ko so si naredili eksploziv, ali ko so ga že nekaj časa nosili na sebi.

Stanje psihološke disociacije, kot njihovega specifičnega načina obrambe, pa je bilo s strani raziskovalcev terorizma opaženo in prepoznano tudi pri precejšnjem številu teroristov, ki so na video in avdio posnetkih posneli zadnje trenutke svojega življenja. Tudi pri njih je bilo opaženo močno izraženo disociacijsko stanje, podobno transu.

Velja, da terorističnim organizacijam, ki so ali še uporabljajo samomorilske teroriste, le-teh velikokrat ni bilo potrebno posebej indoktrinirati, ker so se za samomorilsko akcijo odločili sami, kot prostovoljci. Vendar pa je očitno, da nekatere teroristično organizacije v postopku pridobivanja samomorilskih teroristov načrtujejo in tudi dejansko načrtno izvajajo indoktrinacijo za to, da posameznike spravijo v specifični hipnotični trans. To naredijo z manipulacijo, oziroma zlorabo religioznih simbolov in ritualov, pa tudi s prakticiranjem sicer popolnoma običajnih verskih obredov. Tudi sicer je za večino današnjih religij značilno, da so z opravljanjem svojih religioznih obredov sposobne povzročiti psihično stanje, zelo podobno

transu, pa tudi, da to tudi dejansko delajo, kot pomoč in odgovor na tu-zemeljsko trpljenje. Hkrati pa prav te izkušnje omogočajo terorističnim organizacijam, da z na religiji temelječimi obredi, pri posameznikih dosežejo želeno psihično stanje, zaradi katerega si le-ti nase namestijo eksploziv in ga, sredi nedolžnih civilistov, tudi sprožijo.

V zvezi s povezanostjo psihološke disociacije in samomorilskega terorizma je mogoče zaključiti naslednje:

Psihološka disociacija je verjetno potreben, hkrati pa tudi ključni vidik samomorilskega terorizma.

V "normalnem" stresnem stanju je neka oseba še vedno fleksibilna v svojih odzivih na stresne situacije. Ko pa postanejo grožnje za posameznika tako močne, da jih zazna kot življenjsko ogrožanje, pride pri posamezniku do psihološke disociacije, torej do specifičnega, transu podobnega stanja, v katerega se posameznik ujame in iz katerega lahko le redko (sam) najde izhod, ki je drugačen, kot samomorilska akcija.

S tega vidika bi lahko povzeli tudi, da so samomorilski teroristi ljudje, ki:

- so v svojih psihičnih travmah prišli do neke ključne, prelomne stopnje;
- so jih napolnili občutki žalosti, potrnosti, travme in občutek krivice, ker so oni preživeli, medtem ko drugi niso;
- so prepričani o plehkosti, brez-vrednosti in kratkosti življenja, ki ga živijo;
- so ujeti v psihično stanje disociacije, ki v njih, med ostalim, ustvarja občutek, da so tako ali tako "že mrtvi".

Samomorilski teroristi na splošno verjamejo, da s tem branijo svojo družbo, kot motiv za tako dejanje pa navajajo številne krivice, ki se dogajajo njihovi družbi ter zelo cenijo dejstvo, da so zaradi tega sami pripravljeni ukrepati. Zdi se, da odločitev postati samomorilski terorist zanje pomeni velik, pomemben korak, izhod iz lastne depresije in travm. Za to odločitev in dejansko izvedbo samomorilskega napada porabijo še zadnje delčke svoje psihične energije, s čimer izrazijo svojo lastno bolečino, bolečino in trpljenje svoje družbe, hkrati pa dosežejo, da to občuti tudi sovražnik. Tak njihov občutek je še posebej izražen takrat, ko se sovražnik proti njihovi družbi bori z vojno od daleč, ko uporablja letala in pametne bombe ter vodene rakete, pri čemer so žrtve sovražnikovih vojakov minimalne, sami pa imajo možnost, da kot samomorilski mučeniki svojo bombo ponesejo v samo "srce sovražnikovega ozemlja" in ga tako še posebej močno prizadenejo.

2.4 DELITEV MOTIVOV SAMOMORILSKIH TERORISTOV GLEDE NA VPLIVNE DEJAVNIKE IZ NJIHOVEGA ŽIVLJENJSKEGA OKOLJA

Vse kar je bilo do sedaj povedanega o naravi samomorilskega terorizma in njegovih komponentah (organizacijski, psiho-socialni in individualni), o vplivu osebnih oziroma primarnih travm in sekundarnih oz. prikritih travm na odločitev, da bo nekdo postal samomorilski terorist, ter o drugih dejavnikih ki lahko pospešijo takšno odločitev (religija in kultura, kult mučeništva, mediji-še posebej internet ter različne oblike in vzroki psihološke disociacije), lahko smiselno združimo in na specifičen način povzamemo. *To lahko naredimo tako, da na podlagi prevladujočega vpliva posameznih komponent, travm in dejavnikov, ki prevladujejo v določenem življenjskem okolju, kjer tvorijo svojevrstni motivacijski nabor, kreiramo dve primarni skupini motivov, ki vplivajo na nastanek samomorilskega terorizma.*

Tipična predstavnica družbe, ki je okupirana ali vmešana v vojno, je palestinska družba. Tipična predstavnica družbe, na katero bistveno vplivajo imigracije, migracije in spopad različnih kultur pa je lahko britanska družba. Že na prvi pogled je jasno, da so sicer lahko v obeh družbah prisotne podobne travme in podobni vplivni dejavniki, pa vendar njihov vpliv na pojav samomorilskega terorizma nikakor ni enak. O palestinski družbi in palestinskih

samomorilskih teroristih je bilo narejenih že veliko raziskav, o vzrokih za pojav samomorilskih teroristov, ki izhajajo iz britanske družbe pa veliko manj. Zato menim, da je takšna delitev motivov samomorilskih teroristov glede na vplivne dejavnike iz njihovega življenjskega okolja, vsekakor smiselna, predvsem pa vredna nadaljnjega, poglobljenega raziskovanja. To mnenje podpirajo predvsem nepričakovani in dokaj alarmantni rezultati že omenjene raziskave med muslimanskimi študenti, ki jo je na več kot 20 britanskih univerzah opravila ustanova YouGov (več o tem v poglavju 2.3.3).

2.4.1 Motivi zaradi bivanja v družbi, ki je okupirana ali vmešana v vojno

V prvo skupino motivov uvrščamo motive, ki so povezani z zaznavanjem neke družbe, da je okupirana ali vmešana v vojno. Kdaj je neka družba dejansko okupirana in vmešana v vojno, je vprašanje, ki presega obseg in namen te naloge. Bistveno za nastanek motivov, ki vplivajo na pojav samomorilskega terorizma pa je, da imajo tak občutek pripadniki neke družbe, prizadeti posamezniki ter politične in verske organizacije. Ne glede na to, ali je njihova percepcija, s pravnega ali kateregakoli drugega vidika, zgrešena ali ne. Bistveno je, da se v taki družbi razvije specifična uporniška mentaliteta. Tej je pogosto pridružena še nacionalistična motivacija, osebna motivacija posameznikov pa so njihove travme, gnane z željo po maščevanju. Te travme se pogosto kažejo v obliki psihološke disociacije kot njihovega specifičnega načina obrambe. Kot takšni, samomorilski teroristi z uporniško mentaliteto sami sebe najpogosteje vidijo kot branilce družbe, v kateri živijo. Branijo jo aktivno in tako, da to na eni strani povzroča bolečino sovražniku, na drugi strani pa tako, da tudi njihova družba razume njihovo lastno, notranjo bolečino.

Samomorilski teroristi so pogosto, vendar ne vedno, povezani z religiozno ideologijo, ki jih vzpodbuja in jim omogoča, da delujejo kot neke vrste veličastni, božji bojevniki. To jim omogoča opustiti sicer normalne omejitve in racionalne meje pri uporabi sile, ki jo sami vidijo le kot del bitke na vse ali nič proti demoniziranemu sovražniku.

V tej motivacijski skupini zasledimo psihološke procese, ki v samomorilski terorizem enako vodijo tako moške kot ženske samomorilske teroriste.

Teroristične organizacije in njihovi voditelji v taki družbi igrajo pomembno vlogo zato, ker samomorilski terorizem promovirajo kot moralno upravičeno izbiro, ki je za to družbo celo vitalnega pomena za njeno ohranitev.

V takšni družbi se posamezniki, ki trpijo zaradi velikih travm in psihičnih bolečin, na vsa sporočila, ki jih sprejemajo iz opisanega okolja, odzovejo tako, da sodelujejo in na koncu delujejo v željeni smeri-kot samomorilski teroristi.

2.4.2 Motivi v družbi, na katero bistveno vplivajo imigracije, migracije in spopad različnih kultur

Druga motivacijska skupina za nastanek samomorilskega terorizma je popolnoma različna od prve. O njej lahko govorimo v družbi, na katero močno vpliva pojav imigracije, migracije in spopad različnih kultur. Med samomorilskimi teroristi, katerih motivacija za izvedbo napada utegne prvenstveno izhajati iz te skupine motivov, lahko naštejemo: Mohammed Atto, udeleženca napada 9/11 v ZDA, čigar celica je delovala v Hamburgu, podporo pa imela tudi drugje v Evropi; udeležence istega napada, ki so prišli iz Saudske Arabije; dva samomorilska napadalca na nočne klube v Izraelu, ki sta prišla iz Velike Britanije; Richarda Reida iz Velike Britanije, spreobrnjenca v islam, ki je z eksplozivom v čevlju hotel izvesti napad na letalo med poletom v ZDA; britanskega študenta Kafeel Ahmeda, ki je leta 2007 zapeljal goreči

avtomobil z razstrelivom v poslopje na glasgowskem letališču in pozneje umrl zaradi opeklin (Plešnar 2008:7); maroške teroriste, ki so sodelovali v napadu na železniški postaji v Madridu. Med nje vsekakor sodijo tudi samomorilski teroristi, ki na svoje misije v Iraku ali Afganistanu odhajajo iz mirnih predelov Evrope ali arabskega sveta, med njimi tudi nekaj žensk, na primer belgijska državljanka, ki je leta 2005 postala prva samomorilska "človeška bomba" v Iraku (TE-SAT 2008:20).

Zdi se, da je motivacijski nabor v tej drugi skupini neke vrste smrtonosen koktajl, sestavljen iz:

občutka socialne odtujenosti, potisnjenosti na rob družbe in marginalizacije tistih, ki v družbi, iz katere izhajajo, kamor segajo njihove socialne in kulturne korenine, ne živijo začasno (ali pa celo že nekaj generacij);

občutka, da je nekdo v novem okolju izgubil svojo pozitivno identiteto, kar pri njemu poraja dvome in vprašanja o njegovi dejanski lojalnosti in pripadnosti določeni družbi in skupinam;

želje po avanturi;

želje najti odrešitev pred osebnim propadanjem, trohnenjem v novi družbi in s tem udejanjanja pravega smisla življenja in

sekundarne travmatizacije (na primer identifikacija s trpljenjem, travmami in nepravilnostmi, ki se dogajajo muslimanom v Palestini ali Čečeniji) in indirektno travmatizacije, do katere lahko pride ob gledanju nepravilne stiske teh družb po televiziji in preko interneta.

Občutek odtujenosti in marginalizacije, iskanje pozitivne identitete in avanture, so vsekakor močni motivacijski dejavniki. Zdi pa se, da sta najpomembnejša prav osebna identifikacija s travmami drugih in osebne izkušnje s propadanjem in trohnenjem v družbi, kjer se oseba trenutno nahaja, ki jih gosti. Ta dva motiva, v kombinaciji z ostalimi, lahko v takšni osebi povzročita močno potrebo po odrešitvi, oziroma osvoboditvi. Tipičen primer bi lahko bil muslimanski emigrant, ki je prišel nekam na "divji zahod" in se tam najprej predal pijančevanju, drogam in zalezovanju žensk, nato pa se je odločil, da bo na ta lastni moralni propad in trohnenje te družbe odgovoril tako, da se bo spet obrnil k islamu, v njegovi najbolj ekstremni in militantni obliki te religije.

Ko se na tak način "ločijo" od zahodne družbe, ki jih gosti, ti posamezniki lahko na njo projicirajo svoj drugi-slabi jaz, ki so se ga sicer ves čas trudili prikrivati in onemogočati. Sedaj pa za to naenkrat ni več potrebe. Motivacijski nabor v posamezniku lahko namreč povzroči prepričanje, da je tako zahodno družbo potrebno uničiti ali kaznovati. Še več, ko se tak posameznik pridruži militantnim organizacijam, ki so mu po razmišljanjih blizu, se lahko njegova slaba samopodoba (drugi-slabi jaz) spremeni v pozitivno, avanturistično in herojsko obarvano samopodobo, ki jo še krepí novi občutek pripadnosti določeni organizaciji. Občutki lojalnosti in ostali elementi skupinske dinamike tako močno izpolnijo posameznikovo potrebo po upoštevanju, pripadanju in pozitivni samopodobi, da je za to pripravljen storiti vse, se za cilje organizacije tudi žrtvovati in se tako, tudi pred samim seboj, odkupiti. Na tak način lahko, sicer v zahodno družbo na videz sicer čisto normalno integriran musliman, ki živi ali pa je živel in se šolal v Evropi ali kje drugje na zahodu, samega sebe spremeni v smrtonosno človeško bombo.

2.5 ŽENSKÉ IN SAMOMORILSKI TERORIZEM

Razlikovanje med moškimi in ženskimi samomorilskimi teroristi, v povezavi z razumevanjem vplivnih dejavnikov, ki vplivajo na njihovo odločitev, da to postanejo, se zdi pomembna mnogim raziskovalcem pojava samomorilskega terorizma. Še preden se podrobneje lotimo proučevanja te povezanosti, naj mi bo dovoljena naslednja predpostavka: spol ni osrednji vplivni dejavnik, ki bi neposredno vplival na to, kdo postane samomorilski terorist, čeprav je

možno, da je ženski spol pomemben v določenih okoljih in kot najbolj primerna taktična oblika samomorilskega terorizma. Poročilo TE-SAT (2008:26) navaja, da je bilo samo v Iraku izvedenih v obdobju 2005-2007 skupaj kar 667 samomorilskih napadov, od tega so jih 14 izvedle ženske. Po tem obdobju je skupno število samomorilskih bombnih napadov pričelo upadati, rasti pa število tistih, ki so jih izvedle ženske. Reuters (Večer 2008:7) tako navaja, da Al Kaida v Iraku za samomorilske napade vse pogosteje navača ženske, ker se lahko pogosto izognejo strožjim varnostnim pregledom. Tako so v letu 2008 ženske v Iraku izvedle že več kot 20 samomorilskih bombnih napadov, od tega kar tri samo 27.7.2008, v Bagdadu.

Da bi predpostavko podrobneje preverili, bomo tudi fenomen povezanosti žensk s samomorilskim terorizmom kot takim podrobneje analizirali v kontekstu vseh treh njegovih osnovnih komponent, torej individualne (osebnostne), psihosocialne in organizacijske. V tej luči se bomo vprašali:

kateri motivi vodijo ženske, da se odločijo za tako dejanje, da se torej žrtvujejo in umrejo zato, da ubijejo druge;

kako lahko pride do tega, da določena družba ali socialno okolje usvoji oziroma sprejme tako dejavnost žensk, glede na to, da v večini socialnih okolij vloga ženske ni prvenstveno vloga borke in braniteljice družbe, temveč je ta vloga "rezervirana" za moške pripadnike te iste družbe in

kakšno vlogo v samomorilskem terorizmu žensk imajo načrtovanje, metode in taktika izvedbe takih dejanj, cilji posameznih terorističnih organizacij (TO), ter njihovi pristopi k rekrutiranju, usposabljanju in indoktrinaciji ženskih samomorilskih teroristov.

2.5.1 Organizacijska komponenta

Palestinske teroristične organizacije so se pričele intenzivneje posluževati te oblike oziroma taktike samomorilskega terorizma po tem, ko je postalo jasno, da bo vse težje spraviti moške samomorilske teroriste skozi kontrolne točke, ki jih nadzorujejo izraelske obrambne sile. Ženske namreč pod svojimi oblačili, še posebej, če zaigrajo nosečnost, veliko lažje prikrijejo eksploziv, nameščen neposredno na njihovo telo. Tudi upoštevanje oziroma spoštovanje določenih kulturnih in socialnih norm je v začetku preprečevalo, da bi bile ženske med prehodom kontrolnih točk deležne temeljitega osebnega pregleda. Ženske so bile pogosto obravnavane tudi kot nežnejši spol, zato manj sumljive, kot moški in temu primerno tudi obravnavane. Seveda se je ta uvidevnost takoj po prvih samomorilskih napadih hitro končala in je sedaj zreducirana na strog, profesionalni minimum, torej le na toliko, kot je potrebno, da že sam netaktno izveden osebni pregled (recimo podrobni telesni pregled ženske, ki bi ga opravil moški) ne povzroči burnega odziva navzočih, saj bi to že samo po sebi dalo dodatno priložnost drugemu samomorilskemu teroristu, da bi se neopaženo izmuznil skozi isto kontrolno točko, kar je prav tako ena od možnih taktik napadov.

Izraelski obveščevalno-varnostni strokovnjaki in preučevalci terorizma so podrobno analizirali organizacijski pristop palestinskih terorističnih organizacij pri rekrutiranju palestinskih samomorilskih teroristk. Te bi lahko po pripadnosti družbenemu sloju, iz katerega izhajajo, na grobo razdelili v dve ekstremni skupini. V eni skupini so poklicno usposobljene, visoko izobražene ženske, katerih izobrazba je bistveno višja od povprečne. V drugi skupini pa so v povprečju zelo mlade ženske in dekleta, brez izobrazbe in brez možnosti, da si ustvarijo kakršnokoli poklicno kariero. Obema skupinama pa je skupno to, da nosijo težko psihološko breme, neke vrste "psihološko osebno prtljago", tega neznošno težkega bremena pa se želijo na nek način rešiti. Teroristične organizacije, ki takšno osebno stisko žensk zaznajo, z njimi navežejo stik in jih skušajo rekrutirati v svoje vrste. V ta namen iščejo potencialne teroristke tako med študentkami univerz na Zahodnem bregu, kot med

revnimi dekleti v vaseh in mestih. Arnejčič (2007:25) navaja, da po tem, ko jih najdejo, vložijo znaten napor v to, da jim predstavijo organizacijo, njene cilje, predvsem pa "poslanstvo" samomorilskih teroristov.¹⁸ Veliko energije pa vložijo tudi v prepričevanje, da tako dejanje nikakor ni v nasprotju z islamskimi verskimi zapovedmi in načeli, niti v nasprotju z "vsakodnevnimi obvezami muslimanskih žensk".

Nekatere druge teroristične organizacije, čeprav je za to malo neposrednih dokazov, naj bi ženske samomorilke uporabljale zato, ker naj bi s tem izkoriščale njihovo specifično ranljivost (položaj) v določeni družbi, pa tudi zato, ker naj bi ženske pojmovali kot lahko oziroma vsaj lažje pogrešljive. Kar nekoliko absurdno izzveni na primer utemeljitev, zakaj naj bi kurdska PKK uporabljala več žensk samomorilk. Celice te organizacije, ki ima svoja zatočišča predvsem v težko dostopnih goratih predelih JV Turčije in severnega Iraka, se morajo velikokrat seliti iz lokacije na lokacijo. Ker naj bi bile njihove pripadnice manj primerne za prenašanje tovorov po goratih predelih, naj bi jih pač namenili za druge naloge-vključno s samomorilskimi misijami.

Obstajajo tudi dokazi, da so v sicer redkih primerih, a vendarle, nekatere teroristične organizacije tako moške, kot tudi ženske, izsiljevale in z neposrednim psihičnim pritiskom neposredno silile v samomorilski terorizem. Za to so uporabljale grožnje, da bodo objavile njihove prikrite spolne nagnjenosti, neželjeno nosečnost, odvisnost od mamil in druge skrivnosti, ki bi, če bi prišle v javnost, lahko povzročile, da bi bile te osebe izobčene iz njihove skupnosti in družbe, da bi jim neposredno grozili s smrtjo ali jih celo dejansko ubili. Na splošno velja, da so ženske v bolj tradicionalnih in konzervativnih družbah bolj dojemljive za tovrstna izsiljevanja, saj morajo živeti v skladu z mnogo ostrejšimi pravili in bolj togimi socialnimi normami, kot moški.

V zvezi s tovrstnimi prisilami pa se pojavljajo tudi številne govorice, ki lahko zelo zamegljijo resnične organizacijske prijeme terorističnih organizacij, s katerimi te vplivajo na samomorilske teroristke, da to postanejo. Tako so se pojavile govorice tudi v zvezi z Zaremo Mujukhoejevo, do sedaj edino znano čečensko "črno vdovo"¹⁹, ki je, za razliko od vseh ostalih, postala samomorilska teroristka zaradi denarja. Ta Čečenka je prekinila svojo samomorilsko misijo še preden je sprožila eksploziv. Na zaslišanju je navedla, da so bile ona in vse črne vdove v samomorilske akcije prisiljene. Zarema je trdila, da mistična ženska, ki jo je poimenovala Črna Fatima, na skrivaj sledi samomorilskim teroristkam, da bi se prepričala, če se bodo res razstrelile. Če tega ne storijo, eksplozijo povzroči ona, z daljinskim upravljavcem. V tej zgodbi nikoli ni bilo pojasnjeno, zakaj se to ni zgodilo tudi v primeru Zareme. Zato je bolj verjetno, da si je Zarema vso zgodbo izmislila, da bi na ta način nekako opravičila svoje dejanje. V celotni zgodbi in nastanku podobnih govoric so pomembno vlogo odigrali tudi ruski mediji, ki so zgodbo Zareme pograbil in jo po svoje napihnil. To jim je bilo namreč veliko lažje kot pa podrobneje analizirati in doumeti globlje vzroke, ki čečenske ženske vodijo v samomorilski terorizem.

¹⁸ Po Arnejčiču pravzaprav ne obstajajo organizacije, ki bi spodbujale posameznika v njegovi želji po smrti. Naloga tistih, ki iščejo samomorilske teroriste naj ne bi bilo ustvarjanje želje po smrti, temveč krepitev identitete med rekruti, saj je njihovo poistovetenje s teroristično organizacijo ključnega pomena za uspešno prevzgojo. S takšno ugotovitvijo se lahko strinjam le delno, saj v palestinski družbi novačenje na podlagi kulta mučeništva ni pravzaprav nič drugega, kot odkrito pozivanje v "častno smrt".

¹⁹ Beyler (2003:6): Črne vdove-čečenske ženske, ki sodelujejo v samomorilskih terorističnih akcijah, dobile takšno ime zato, ker so običajno oblečene v črna oblačila. Okoli pasu si navežejo razstrelivo in si izberejo cilj, ki naj bi terjal čim več civilnih žrtev. Delujejo samostojno ali v večji skupini žensk. Do sedaj so izvedle ali sodelovale v nekaj pomembnih terorističnih napadih, tudi v sodelovanju s teroristi drugih narodnosti: gledališče Dobrovka v Moskvi; strmoglavljenje dveh ruskih letal; eksplozija pri moskovski podzemni postaji Rižskaj; zajetje talcev v severno-osetijski šoli v Beslanu. V javnosti se pojavljajo tudi dileme-ali so izvedle samomor, ali umrle kot mučenice?

To pa je že predmet naslednjega podpoglavja.

2.5.2 Psiho-socialni dejavniki, ki vplivajo na samomorilske teroristke

Po zaslugi izraelskih obveščevalno-varnostnih služb in raziskovalcev terorizma, ki so do konca leta 2003 podrobno analizirali več kot dvajset samomorilskih napadov, ki so jih izvedle ženske proti Izraelu, sta njihova taktika in modus operandi dobro proučena in razumljena. Razumevanje motivacije palestinskih žensk samomorilk ter vplivnih dejavnikov, ki na to vplivajo, pa je mnogo slabše, nekateri celo menijo, da še slabše, kot pri moških.

Kljub temu je tudi o verjetni in potencialni motivacijski strukturi teh žensk že kar nekaj znanega, predvsem na podlagi analiz osebnosti samomorilk, ki so izvedle napad, razgovorov z njihovimi sorodniki in prijatelji, predvsem pa iz zaslišanj žensk, ki so jim njihovo misijo preprečile varnostne sile, ali pa jim je tik pred izvedbo odpovedal mehanizem za proženje eksploziva, pa so jih zato ujeli.

Predvsem za palestinsko družbo velja, da v njej ženske živijo v dokaj utesnjeni družbi (vsaj z zornega kota sekularne demokratične zahodne družbe), v kateri imajo podrejeno vlogo in kopico točno določenih dolžnosti ter veliko manj pravic. Ženskam, ki v tej družbi ne morejo ali pa ne želijo le vdano odigrati svoje v naprej odrejene vloge, ker se morda ne želijo poročiti mimo svoje volje, ker ne morejo imeti otrok, ali pa so morda zanosile že pred poroko, se lahko zdi samomorilska akcija ter posledično mučenje in herojstvo v družbi, časten izhod iz teh psihičnih zagat. Na spolu temelječo razliko med moškimi in ženskimi samomorilskimi teroristi poudarja tudi Beyler (2003:1). Ženske naj ne bi izvedle samomorilskega napada le zaradi svoje dežele, družbe, vere, vodij, ki so nanjo vplivali, ampak tudi v imenu svojega spola. Ali je to resnično močan vplivni dejavnik pa ne moremo trditi zagotovo. V izraelskih zaporih so bili pred nekaj leti namreč opravljeni razgovori z več potencialnimi samomorilskimi teroristkami, ki jim je bilo tako dejanje preprečeno. Iz teh razgovorov sledi, da bi lahko prej opisane motive zaradi tega, ker se ženske v določeni družbi ne morejo uveljaviti oziroma, ker v njej ne morejo udeležiti vloge, ki se od njih pričakuje, šteli le kot manj pomembne.

Tega pa vsekakor ne bi mogli trditi za primer mlade pripadnice Tamilskih tigrov²⁰. Ko so dekle na eni izmed kontrolnih točk posilili njeni sovražniki, ji je bilo s tem onemogočena vrnitev v njeno normalno življenje, pa kakršno že je to bilo. Dekle je imelo na izbiro le dvoje: postati prostitutka ali samomorilska teroristka. Izbrala je slednje.

Na splošno bi lahko rekli, da imajo v tradicionalističnih, konzervativnih družbah moški, ki se želijo upreti močnejšemu sovražniku, ali pa le pobegniti pred njim, za oboje veliko več možnosti, kot ženske. Nekatero militantno organizacijo v teh deželah pogosto niso pripravljene oboroževati žensk, da bi se z njimi enakovredno bojevale, prav tako pa jim ne dovolijo, da bi postale mučenice v vojaških spopadih ali drugih dejanjih z veliko verjetnostjo, da bodo umrle. Istočasno pa so raziskave podale kar nekaj dokazov, da so ženske, bolj kot moški, nagnjene k uporabi specifične disociacijske obrambe kot odgovora na svoje travmatične izkušnje in psihično stanje. Če velja predpostavka, da restriktivne omejitve in omejene možnosti, ki se ženskam ponujajo v konzervativnih družbah res vplivajo na njihove

²⁰ Priročnik ameriške vojske o samomorilskem terorizmu (2005: 16): Tamilski tigri so militantna nacionalistična tamilska organizacija, ki med terorističnimi organizacijami, ki uporabljajo tudi taktiko samomorilskih napadov, slovi za najbolj učinkovito in brutalno. V svoji sestavi imajo posebno samomorilsko skupino, Črne tigre, ki jih uporabljajo za samomorilske napade na pomembne vladne in vojaške osebnosti. Samo v času od julija 1987 do februarja 2000 so izvedli 168 samomorilskih napadov, v katerih je umrlo in bilo ranjenih tudi na tisoče nedolžnih ljudi, ki niso bili neposredne tarče napadov. Tamilski tigri se bojujejo proti osrednji vladi na Šri Lanki že od sedemdesetih let prejšnjega stoletja z namenom, da bi na severu in vzhodu Šrilanke ustanovili neodvisno tamilsko državo. Organizacija je uvrščena na listo terorističnih organizacij v 32 državah.

odločitve postati samomorilska teroristka, potem tudi velja, da se ta vpliv kaže na bolj osredotočen, usmerjen način, ne pa na splošno. Zaradi omejenih možnosti, ki jih imajo ženske v konzervativnih družbah na razpolago za odgovore na svoje travmatično in stresno stanje, jim v bistvu preostajata le dva izhoda: pobegniti pred viri njihovih stresov in travm, ali pa se s tem viri bojevati, spustiti v odkrit boj. Okolje konzervativne družbe lahko takšne ženske pripravi do tega, da se ujamejo v razdvojeno, disociativno razpoloženje, zaradi katerega so mnogo bolj dovzetne, kot bi bile sicer, tudi za možnost, da postanejo samomorilske teroristke. To je med zaslišanji potrdil tudi eden od vodij islamske teroristične organizacije Brigade mučenikov Al Akse v Jeninu. Navedel je, da se jim za samomorilske akcije javlja kar dvakrat več deklic kot dečkov. Kot razlog je navedel, da je bog ustvaril deklice bolj občutljive, da so njihova čustva mnogo globlja od tistih pri dečkih. Prav tako pa, da takih deklic njihova organizacija ni sprejemala že od začetka intifade, zato se je njihovo število močno povečalo. Če imajo njihovi mladeniči možnost, da vsaj del svojih notranjih stisk sprostijo tako, da gredo v akcijo, tam streljajo in se vrnejo, omenjene deklice in dekleta te možnosti nimajo. Njihove možnosti so zelo omejene. Pravzaprav je njihova edina možnost ta, da izvedejo samomorilsko akcijo.

Te besede terorističnega vodje so potrdila tudi nekatera palestinska dekleta, katerih večkratne prošnje, da bi postale samomorilke, so bile zavrnjene. Dodale so, da je zaradi zavrnitve njihova želja, da bi postale samomorilke, samo še rasla. Hkrati pa je vsakič, ko je kateri od njihovih prijateljev postal mučenik, ali pa bil ubit s strani Izraelcev, v njih naraščal tudi občutek lastne nemoči.

Dekleta in ženske, ki se odločijo postati samomorilske napadalke, si na ta način pridobijo tudi občutek moči ter občutek, da so bojevnice, občutek, ki je sicer tradicionalno rezerviran le za moške. Vendar pa sta oba opisana občutka, ki te ženske prevevata po taki odločitvi, zelo kratkotrajna, izraz sekundarne motivacije kot odgovora na njihove travme in stres.

Podoben tem občutkom je tudi sloves, ki ga ženska samomorilska napadalca pridobi po tem, ko je dejanje že izvedla. Gre za neke vrste status, podoben statusu glasbene zvezde, status oziroma sloves, ki bi ga ta ženska ali dekle, če bi bila živa, v njeni tradicionalni oziroma konzervativni družbi sicer le stežka dosegla (več o tem statusu v poglavju 2.3.2. Kult mučeništva).²¹

Vse, kar je bilo do sedaj povedano o razumevanju pojava samomorilskega terorizma, povzema slika v Prilogi 1: Model za razumevanje dejavnikov, ki vplivajo na nastanek samomorilskega terorizma.

2.6 NAČRTOVANJE, NEPOSREDNA PRIPRAVA IN IZVEDBA SAMOMORILSKEGA NAPADA

Teroristična dejanja, samomorilska pa še posebej, so vedno ciljno usmerjena. Njihovi cilji nista le čim večja materialna škoda in število žrtev. Usmerjena so tudi k povzročanju zelenih, pazljivo načrtovanih učinkov na javnost. Ganor (2005:1) navaja, da so samomorilski teroristi, pogosto imenovani tudi "človeške bombe", v svojem bistvu pravzaprav teroristične "pametne bombe". Samomorilski teroristi so v tem smislu le "platforma", s katere teroristična

²¹ Bralcem, ki bi se želeli podrobneje seznaniti s pojavom palestinskih samomorilskih teroristk priporočam še naslednje članke: FIGHEL, Yoni (2003) Palestinian Islamic Jihad and Female Suicide Bombers; BERKO, Anat, EREZ, Edna (2006) Women in terrorism: a Palestinian feminist revolution or gender oppression?

Zgodovino samomorilskih napadov, ki so jih izvedle ženske v različnih državah, navedbe o organizacijski komponenti, ki jim je to omogočala in bodočih trendih teh napadov, je mogoče najti v dveh člankih iste avtorice: BEYLER, Clara (2003) Messenger of Death-Female Suicide Bombers in BEYLER, Clara (2003) Chronology of Suicide Bombings Carried out by Women (vse dosegljivo na internetu).

organizacija izstreli eksplozivno telo v določeno tarčo. Toda, ta platforma zna tudi misliti in torej oceniti in nadzorovati optimalnost lokacije in čas, ko bo eksplozivno telo sproženo. Seveda vse z namenom, da povzroči maksimalni učinek eksplozije. Ko pa se samomorilski teroristi enkrat odločijo, da bodo teroristično dejanje izvedli na tak način, se usmerijo neposredno na izbrano tarčo. Med pristopom k tarči lahko razkrinkajo oziroma odkrijejo tiste, ki jih skušajo nadzirati in jim dejanje preprečiti. Temu lahko celo prilagodijo načrtovano dejanje-se izmaknejo nadzoru, prestavijo čas ali celo lokacijo izvedbe napada, vse z namenom, da povzročijo kar največjo in najbolj odmevno škodo. Ta se večkrat meri bolj v številu žrtev, kot v njihovi pomembnosti. Pri tovrstnem presojanju odmevnosti takega napada so seveda izvzeti samomorilski atentati na verske, politične, vojaške ali drugače pomembne osebe. Za razliko od ostalih oblik terorističnih dejanj, samomorilski teroristi nimajo izdelanega načrta za umik, zato napadalca po uspešno izvedenem napadu, seveda z vidika terorista, ni mogoče prijeto in zaslišati. Na splošno tudi velja, da v takšnem primeru za njim ostane malo, včasih pa skoraj nič sledi in materiala, primerne za forenzične in druge preiskave, ki bi omogočale napovedovanje ali pa vsaj predvidevanje novih samomorilskih napadov.

Ker predstavljajo samomorilski napadi z eksplozivnimi telesi (v rabi tudi izraz bombni napadi), ob daljinsko vodenih IED, za zaščito sil na OPM največjo realno nevarnost in zaradi omejitev pri dolžini naloge, se bom v tem podpoglavju omejil le na načrtovanje, neposredno pripravo in izvedbo samomorilskih napadov z eksplozivnimi telesi.

V literaturi je mogoče najti različne poglede na to, kako teroristične organizacije načrtujejo samomorilske operacije, avtorji navajajo različne stopnje ali faze samomorilskih bombnih napadov. Tako Čaleta (Tophoven 2006:141) navaja naslednje **skupne stopnje v pripravi samomorilskega napada**:

- identifikacija → rekrutacija → prepričevanje za izvedbo samomorilskega napada → miselne priprave in logistični nasveti → usposabljanje, povezano z izvajanjem aktivnosti z eksplozivno polnitvijo → sklepne priprave → prihod na kraj napada → prevzem odgovornosti za napad s strani teroristične skupine.

Čaleta povzema tudi Ganorja (2006:142) in shematično prikaže **faze v izvedbi samomorilskega bombnega napada** s stališča izraelskih raziskav: Ko je sprejeta *odločitev storiti samomorilski napad*, se na eni strani prične *zbiranje obveščevalnih podatkov in priprava eksploziva*, na drugi strani pa hkrati *rekrutacija osebe-"Shahid-a"*, *indoktrinacija* tega in *neposredni operativni trening*.²² Ko so vse te aktivnosti končane in oseba pripravljena, sledi njeno *očiščenje*, nato *prihod na lokacijo napada* in *izvedba napada*.

V predhodnih delih tega poglavja je bilo že veliko povedanega o sami naravi samomorilskega terorizma in njegovih osnovnih komponentah, o razlogih, da se nekdo odloči postati samomorilski terorist in dejavnikih, ki lahko pospešijo njegovo odločitev. Iz tega je mogoče razumeti, kako in zakaj se nekdo identificira kot kandidat za izvedbo samomorilskega napada, kako poteka njegova rekrutacija in prepričevanje (indoktrinacija).

Predvidevam, da teroristična organizacija ali skupina tako že vzpostavi nek širši nabor kandidatov za izvedbo samomorilskega napada, izmed katerih pa mora izbrati in neposredno pripraviti primerne kandidata za točno določen napad. Pri tem upošteva njegove osebne lastnosti, spol, starost, zunanost, njegova predhodna znanja, psihološko stanje in vrsto drugih dejavnikov, ki lahko vplivajo na uspešnost izvedbe konkretnega samomorilskega napada.

²² Ni res, da je islamistični terorizem sinonim za sodobne teroristične organizacije, je pa res, da večino sodobnih terorističnih organizacij tvorijo prav islamistične, med katerimi pa je večina tudi religiozno motiviranih (več o tem glej v 2.3.1). Raba izraza "Shahid" (arabsko mučenik) v opisu faz izvedbe samomorilskega napada, ki naj bi bil splošno veljaven, pri Ganorju kaže, da avtor poudarja religiozno motivirane samomorilske napade islamističnih terorističnih organizacij.

Zaradi navedenega bomo pri opisu samomorilskega napada z eksplozivnimi sredstvi uporabili drugačen, bolj praktičen pristop in v nadaljevanju izhajali iz *predpostavke, da neka teroristična organizacija že razpolaga z naborom kandidatov za samomorilski napad.*

Uspešnost samomorilskega napada pa ni odvisna le od izbire ustreznega napadalca, temveč še od vrste različnih elementov: podrobnega načrtovanja, izvidovanja, obveščevalnih priprav, tajnosti priprav in ustreznega usposabljanja v času neposrednih priprav na izvedbo napada.

Zato bomo celovit samomorilski napad z IEN-improvizirano eksplozivno napravo, predstavili skozi tri faze-s podrobnejšim opisom načrtovanja, neposrednih priprav in izvedbe samomorilskih bombnih napadov:

1. Načrtovanje samomorilskega napada: z opisom izbire tarč in zbiranjem obveščevalnih podatkov.

2. Neposredno pripravo napada: z operativnim načrtovanjem izvedbe napada in izbiro izvajalca napada, njegovim usposabljanjem in pripravo na izvedbo napada (t.i. operativnim usposabljanjem za izvedbo napada) ter izvedbo simulacije napada pod čimbolj realnimi pogoji.

3. Izvedba samomorilskega napada: z opisom nekaterih oblik IEN in načinov njihove uporabe.

Razumevanje načrtovanja, neposrednih priprav in načinov izvedbe samomorilskih napadov je izjemno pomembno za proces načrtovanja zaščite sil na OPM, kar bomo v nadaljevanju tega poglavju posebej izpostavili.

2.6.1 Načrtovanje samomorilskega napada-izbira tarč in zbiranje obveščevalnih podatkov

Priročnik ameriške vojske o samomorilskem terorizmu (2005:V-1) navaja, da je *izbira tarče samomorilskega napada* odvisna od številnih dejavnikov, vključujoč splošne in konkretne cilje ter razvitost teroristične skupine ali organizacije. Če je cilj prisiliti neko državo, da zapusti določeno območje ali državo, so tarča lahko njene vojaške enote in infrastruktura v tej državi ali na tem območju. Primeri takšne izbire tarč so: napadi Hezbolaha v Libanonu, od koder so v začetku osemdesetih let hoteli pregnati ZDA in Francijo, kasneje pa Izrael; napadi Hamasa v letih 1994 do 1995 in 1997, s katerimi so hoteli izgnati Izrael iz Palestine; ali pa napadi na ameriške in koalicijske sile ter infrastrukturo v Afganistanu in Iraku itd. Izbira tarč je odvisna tudi od zmožnosti teroristične skupine ali organizacije. Če je ta majhna, lahko za napad uporabijo ročne bombe, manjše IEN, ali IEN v vozilih. Če pa je cilj izvesti spektakularen samomorilski napad, je tarča lahko simboličen objekt, kot je bil napad na dva nebotičnika World Trade Centra v New Yorku in Pentagon v Washingtonu (temu primerna je seveda tudi izbira taktike izvedbe samomorilskega napada, tudi z bolj sofisticiranimi IED in sredstvi za njihov prenos-večja vozila, letala, ladje). Simboličen v tem pomenu pa ni le objekt, to je lahko tudi zelo pomembna vojaška ali politična osebnost, z umorom katere se sicer lahko doseže velika odmevnost, običajno pa ne tudi izpolnitev strateškega cilja teroristične organizacije. Spomnimo se samomorilskih napadov tamilskih tigrov, katerih žrtve sta postala celo šrilanški predsednik Ranasinghe Premadasa in bivši indijski premier Rajiv Gandhi, pa strateški cilj tamilskih tigrov - neodvisna Tamilska država - še vedno ni izpolnjen.

Več o strateških ciljih nekaterih terorističnih organizacij, iz katerih logično sledi tudi izbira konkretnih tarč njihovih samomorilskih napadov, je navedeno v podpoglavju 2.1.1. Če še enkrat povzamemo-na splošno velja, da lahko samomorilski napadi z ustrežno izbiro tarče napada:

- prekinejo oziroma iztirijo občutljiva pogajanja, ki jih določena teroristična organizacija ne želi, imajo pa posledično tudi zelo močan vpliv na politične procese, ki že potekajo (v Španiji, po bombnem napadu na železnici);

- zelo motijo ali celo onemogočajo vojaške in humanitarne napore, ter napore novih vlad pri ponovni vzpostavitvi trajnega miru (Afganistan, Irak);

- lastni vladi pokažejo nestrinjanje z njeno politiko in postopki proti organizaciji (Pakistan) ter - usmerijo pozornost in zaskrbljenost svetovne javnosti na določene probleme (Čečenija).

Stratfor (2005) navaja, da teroristi izbirajo tarče tudi na podlagi njihove ranljivosti, pomanjkljive obrambe in zaščite. Ker so teroristi, v primerjavi z vojaškimi enotami, lažje oboroženi in (običajno) slabše opremljeni, ne izbirajo t. i. "trdih tarč"-močno branjenih in zavarovanih tarč, kot so vojaški objekti in infrastruktura. Raje se osredotočajo na t. i. "mehke tarče", manj varovane civilne objekte in infrastrukturo, še posebej simbolnega pomena (glej zgoraj). Napadi na take tarče povzročajo večje število mrtvih in ranjenih ter pritegnejo večjo medijsko pozornost. Tako teroristi v zadnjih letih, za razliko od osemdesetih in devetdesetih let prejšnjega stoletja, ne načrtujejo več toliko napadov na ambasade, saj so le-te, zaradi izkušenj iz preteklih podobnih napadov, danes izredno dobro varovane fizično in elektronsko - z visokimi ograjami, kamerami, senzorji, alarmnimi sistemi, neprebojnimi stekli, betonskimi in kovinskimi ovirami, novozgrajene so celo odmaknjene od javnih cest in površin, da bi zmanjšali možnosti napada z avtomobili-bombami itd. Bolj se osredotočajo na zahodne hotele in turistična ter gospodarska predstavništva, ki zanje predstavljajo simbole prisotnosti in vpliva zahodnega sveta, osovražene države ali institucije. Ti objekti so veliko bolj ranljivi že zaradi odprtega, javno dostopnega načina delovanja.

Priročnik ameriške vojske o samomorilskem terorizmu (2005:V-1) navaja, da je *opazovanje in izvidovanje tarče ter zbiranje obveščevalnih podatkov o njej, eden od najpomembnejših dejavnikov uspešnosti samomorilskega napada*. Kot pri ostalih terorističnih napadih se na ta način lahko prepozna ranljivost določene tarče, na primer: pomanjkljivosti pri varovanju objekta, osebe ali infrastrukture (torej pomanjkljivosti pri zaščiti sil), ugotovijo se prepoznavni vzorci obnašanja tarče (gibanje določene osebe po ustaljeni poti, zadrževanje ali ustavljanje na določenih lokacijah, ob določenem času) itd. Pričanja teroristov, ki so bili vmešani v bombni napad na ameriško ambasado v Nairobiju so pokazala, da so teroristi ta napad načrtovali skoraj pet let, Bin Laden pa je s proučevanjem fotografij, ki so nastale ob opazovanju objekta, določil natančno lokacijo tovornjaka z eksplozivom.

Klasične metode zbiranja obveščevalnih podatkov so opazovanje in fotografiranje oz. snemanje potencialne tarče (tudi z mobilnimi telefoni) z ulice, iz vozil (pogosto taksijev, motorjev itd.), infiltriranje sodelavcev oz. somišljenikov med osebje, kjer skušajo s pogovori, prisluškovanjem, podkupovanjem, izsiljevanjem in podobnimi metodami pridobiti čim več uporabnih podatkov o tarči in sistemu njenega varovanja in zaščite.

Stratfor (2005) navaja, da teroristi pri zbiranju podatkov o potencialnih tarčah s pridom izkoriščajo tudi internet, kjer lahko popolnoma legalno in neopaženo pridobijo fotografije, zemljevide, načrte stavb in njihove satelitske posnetke, zgodovinske in druge podatke o tarči.

Na splošno velja, da bolj, ko je neka potencialna tarča dobro varovana in zaščiten, bolj se morajo teroristi potruditi, da o njej na različne načine zberejo uporabne obveščevalne podatke. *Prav tukaj, v tej prvi fazi pa je tudi priložnost, da s protiobveščevalnimi metodami zaznamo te njihove aktivnosti in z uporabo ustreznih postopkov preprečimo izvedbo samomorilskega napada* (več o tem v naslednjem poglavju).

Prepričan sem, da načrtovalci samomorilske operacije, glede na značilnosti izbrane tarče in možnega dostopa do nje ter osnovne zamisli o izvedbi napada, v tej fazi tudi že ocenijo, kdo in kakšen naj bi bil samomorilski terorist, ki bo izvedel konkretni napad: ali bo to ženska oziroma otrok, če bo zaradi tega izvedba uspešnega napada manj tvegana; mogoče nekdo, ki

bo moral predhodno opraviti daljše, zahtevnejše a prikrito usposabljanje (recimo za pridobitev pilotske licence) itd.

2.6.2 Neposredna izbira izvajalca napada, usposabljanje in priprave na izvedbo napada

Ko je tarča izbrana, teroristična organizacija ali skupina priprave na izvedbo napada nadaljuje s podrobnejšim, *operativnim načrtovanjem napada*. Na podlagi zbranih obveščevalnih podatkov o tarči in nabora možnih kandidatov izbere enega ali več kandidatov za izvedbo določenega napada. Priročnik ameriške vojske o samomorilskem terorizmu (2005:V-1) navaja, da so v tej fazi pristopi različnih terorističnih organizacij in skupin različni, vendar njihova neposredna priprava, t.i. *operativno usposabljanje za izvedbo napada* običajno zajema tako duhovni, kot fizični del. Tudi kandidat, ki hoče opraviti samomorilski napad prostovoljno, zavestno in iz najglobljega prepričanja, v takšni situaciji še nikoli ni bil. Ne ve, kako se obnesel v akciji, iz katere ni povratka. Zato inštruktorji med usposabljanjem najprej preizkusijo njegove odzive in obnašanje v stresnih situacijah. Med operativnim usposabljanjem napadalca dobro seznanijo s tarčo, z vsemi podrobnostmi načrta za izvedbo naloge, poučijo in izurijo ga v postopkih približevanja tarči, obnašanju, o primernih oblačilih, ravnanju z eksplozivnim telesom, ki ga bo uporabil pri napadu in vseh ostalih operativnih vidikih, pomembnih za uspešno izvedbo napada.

Odvizno od teroristične organizacije in skupine lahko neposredno, operativno usposabljanje in urjenje traja od nekaj dni, do nekaj mesecev. Za Črne tigre, skupino samomorilskih teroristov pri Tamilskih tigrih (LTTE), lahko takšno usposabljanje traja tudi napornih šest mesecev. Po koncu usposabljanja kandidati za izvedbo samomorilskih napadov prisežejo zvestobo svojemu vodji. Ob tem prejmejo kapsulo s cianidom, ki jo nosijo okrog vratu za primer, če bi bili ujeti pred izvedbo napada. Islamski teroristi so v tej fazi pogosto deležni še posebno močne indoktrinacije s strani karizmatičnih verskih vodij, ki jih skušajo na tak način spraviti v specifično, skoraj ekstatično stanje, v katerem se bodo brez pomisleka žrtvovali v imenu svete vojne.

Pred samim napadom, če je le možno, opravijo tudi *skušnjo, oziroma simulirajo izvedbo napada pod čim bolj realnimi pogoji*. Na ta način potrdijo ali ovržejo svoje predpostavke, testirajo reakcije varovanja na načrtovano obliko napada in, če je potrebno, temu primerno dodatno razdelajo in prilagodijo variante izvedbe napada, kar vse je ključnega pomena za uspešnost izvedbe. Na OPM je tudi tukaj realna priložnost, da s protiobveščevalnimi metodami zaznamo te njihove aktivnosti in z uporabo ustreznih postopkov preprečimo izvedbo samomorilskega napada.

Pri nekaterih, predvsem islamističnih terorističnih organizacijah, sledi še t. i. *obred očiščenja*. Kržič (2007:28) navaja, da verni samomorilski napadalci opravijo molitev in pripravijo pisne ali posnete oporoke. Tisti, ki niso verni, se pogosto fotografirajo z vodilnimi člani teroristične skupine pri skupnem obroku. Tudi sicer velja, da nekatere teroristične organizacije, predvsem tiste, ki skušajo v njim naklonjeni javnosti uveljaviti kult mučeništva, samomorilske teroriste pred izvedbo napada posnamejo in skušajo kasneje, s predvajanjem posnetega gradiva, različnim ciljnim skupinam posredovati čim bolj močna sporočila (več o tem v 2.3.2 in 2.3.3). Splošno prepričanje je, da so teroristične organizacije in skupine najbolj ranljive prav v fazi načrtovanja samomorilskega napada-torej v času izbire tarč in zbiranja obveščevalnih podatkov, ter v naslednji fazi, ko izbirajo neposrednega izvajalca(e) napada ter izvajajo usposabljanje in neposredne priprave na napad. To navaja tudi Schweitzer (2003:4) in poudarja, *da je potrebno v pripravljalni fazi samomorilskega terorističnega napada uporabiti vse razpoložljive človeške, tehnične in operativne potencialne, da bi ga nevtralizirali. To priložnost je potrebno izkoristiti na najboljši možni način, saj je po tem, ko se že začne faza*

izvedbe samomorilskega napada, veliko manj možnosti, da ga preprečimo. Podlaga za učinkovito zagotavljanje zaščite sil je ustrezna protiobveščevalna zagotovitev delovanja, ki jo zagotavljamo iz lastnih virov, tudi s pomočjo NOC (nacionalnih obveščevalnih celic) na OPM, s protiobveščevalnim sodelovanjem funkcionalno nadrejenih nacionalnih organov, zavezniških organov v poveljstvih različnih ravni in sodelovanjem z obveščevalnimi službami drugih držav članic zavezništva.

Tako zbrane obveščevalne informacije je potrebno upoštevati v procesu načrtovanja zaščite sil pred in med operacijo. Najprej v koraku "analiza kritičnih zmogljivosti" ugotovimo tiste lastne zmogljivosti, ki so ključne za uspeh operacije, njihovo motenje, poškodovanje, okvara ali celo popolno uničenje zaradi samomorilskih napadov pa bi lahko ogrozilo uspeh operacije. S tem lastnim kritičnim zmogljivostim hkrati določimo tudi prioriteto v smislu preprečevanja in zaščite pred samomorilskimi napadi. Nato v koraku "ocena groženj" konkretne grožnje samomorilskih napadov opredelimo z *zmožnostmi in namerami* terorističnih organizacij, da bodo uporabile tudi, ali predvsem to taktiko in z *verjetnostjo* takih napadov. Sledi korak "ocena ranljivosti lastnih zmogljivosti", v katerem ugotovimo lastne slabosti in pomanjkljivosti pri kritičnih zmogljivostih, ki bi jih teroristična organizacija lahko izkoristila za uspešno izvedbo samomorilskih napadov. Nazadnje pa v koraku "ocena tveganj" ocenimo verjetnost, da bo teroristična organizacija izrabila ugotovljeno ranljivost lastnih zmogljivosti in dejansko izvršila samomorilski(e) napad(e) in, kako lahko to vpliva na uspeh naše operacije (več o tem v 4. poglavju).

2.6.3 Izvedba napada

Stratfor (2005) navaja, da v tej fazi samomorilski teroristi zapustijo svoja skrivališča-varne hiše, kjer so jih pripravljali za izvedbo napada. Pred tem vzamejo in namestijo IEN, če je to načrtovano formirajo skupine oz. ekipe za izvedbo napada in se, ponavadi z organiziranim prevozom in spremstvom, odpravijo proti lokaciji tarče. Če je lokacija tarče zelo oddaljena, teroristična organizacija ali skupina napadalec na poti do tarče poleg prevoza zagotovi še obleko, prehrano, namestitev, predvsem pa ga ves čas poti do tja varuje pred razkritjem in zajetjem. V takih primerih lahko napadalec prevzame in namesti IEN šele neposredno pred izvedbo napada, ko je tarči že blizu. Sama izvedba napada je že načrtovana tako, da bi bil dosežen čim večji taktični učinek presenečenja, saj imajo teroristi to prednost, da nadzorujejo čas, lokacijo in način izvedbe napada.

Glede na navedene omejitve naloge bomo v nadaljevanju podrobneje opisali le načine izvedbe samomorilskih napadov z IEN, ki jih nosijo osebe in samomorilske napade z IEN, ki so nameščene v vozilih. Obe metodi imata prednost v tem, da napadalec lahko sproži IEN tam in takrat, kjer in ko bo naredila največ škode in povzročila največ žrtev. V obeh primerih lahko napadalec vsaj delno improvizira in izvedbo napada prilagaja konkretni situaciji. Napadalec, ki nosi IEN, se lažje približa osebi, objektu ali celo vstopi v objekt, ki je tarča. Napadalec, ki uporablja vozilo z IEN, pa lahko, zaradi veliko večje količine eksploziva, z njim doseže znatno večjo škodo na "mehkih tarčah", "trdim tarčam pa se lahko približa z veliko hitrostjo ali vanje celo prodre.

2.6.3.1 Improvizirane eksplozivne naprave, ki jih nosijo osebe

Kržič (2007:32) navaja, da so IEN sestavljene iz eksplozivne polnitve, sprožilca, različnih kovinskih delcev za razpršilni učinek in s tem močno povečanega učinka ter sredstev za prenašanje, ki so navadno tudi sredstva za prikrivanje IEN. Smrtonosni učinek pri manjših IEN največkrat ne predstavlja eksplozija sama (udarni val je običajno šibak zaradi manjše

količine eksploziva), temveč različni kovinski delci, ki so sestavni del eksplozivne naprave in se ob detonaciji v vseh smereh razpršijo po okolici. Teroristi zato v naprave vgrajujejo različne dele, kot so kovinske kroglice, matice, vijaki, žičniki, igle in podobno, s čimer se znatno poveča smrtonosni učinek IEN. Za njihovo izdelavo (razen v primeru uporabe formacijskih vojaških eksplozivnih teles) teroristi uporabljajo klasične industrijske ali vojaške ter doma narejene eksplozive. V zadnjem času narašča uporaba slednjih, ker je dostop do ukradenih vojaških in industrijskih eksplozivov vse težji, saj so kriminalne združbe, ki se s tem ukvarjajo, pod vse večjim mednarodnim policijskim in vojaškim nadzorom. Dobra lastnost doma narejenih eksplozivov je v tem, da je mogoče posamezne komponente zanje nabaviti v malih količinah, večkrat, na različnih mestih in popolnoma legalno (čeprav so pod nadzorom tudi že nakupi določenih komponent). Za njih izdelavo imajo boljše organizirane teroristične organizacije in skupine običajno že izdelane priročnike, podrobna navodila za izdelavo pa je mogoče najti tudi na internetu. Njihova slabost pa je ta, da so večinoma nestabilni, zelo občutljivi na spremembe temperature, vlage in staranje. Zato pri izdelavi takšnih eksplozivov, ali kasneje pri izdelavi IEN, prihaja tudi do nehotenih eksplozij. Pri sproženju IEN pa včasih ne pride do detonacije.

Priročnik ameriške vojske o samomorilskem terorizmu (2005:VI-1 do VI-2) obliko in način nošenja oz. uporabe IEN deli v tri skupine:

a. IEN, ki jih napadalec nosi v torbi, nahrbtniku in podobnih pripomočkih za nošenje: Njihova velikost in oblika vplivajo na velikost, obliko in težo IEN, ki jih napadalec v njih prenaša. S pozornim opazovanjem je mogoče nenavadne oblike in teže torb ali nahrbtnikov opaziti, prav tako morebitni vidni napor osebe, ki jih nosi. Zato je takšne IEN tudi lažje ločiti od napadalca.

b. IEN v posebnih telovnikih ali pasovih: To je pri samomorilskih napadalcih ena bolj priljubljenih oblik in načinov uporabe. Te IEN se da sorazmerno lahko skriti pod ohlapna oblačila, zato ostanejo prikrita vse do takrat, ko naj bi na napadalcu opravili telesno preiskavo.

c. Ročne bombe, granate ali IEN, ki jih napadalec nosi v rokah: najpogosteje jih uporabljajo v gosto naseljenih območjih in sredstvih javnega prevoza, napadalec jih skuša neopaženo prinesiti do lokacije napada, tik pred sproženjem pa jih vzame v roke.

2.6.3.2 Improvizirane eksplozivne naprave, nameščene na vozilih

IEN, nameščene na vozilih (angl. VBIED-Vehicle Borne Improvised Explosive Devices) uporabljajo teroristi tako, da jih namestijo v lastna ali najeta vozila.²³ Za povečanje učinka lahko IED na vozilih vsebujejo minometne in protitankovske mine, različne artilerijske izstrelke, plinske ali jeklenke z drugimi vnetljivimi snovmi (acitilen, tekoči kisik ...) ter kemičnimi snovmi, ki po eksploziji povzročijo nastanek nevarnih plinov (klor).

Priročnik ameriške vojske o samomorilskem terorizmu (2005:VI-2 do VI-4) obliko in način uporabe teh IEN deli v naslednje načine delovanja, uporabljene v samomorilskih terorističnih napadih širom sveta.

a. IEN je v navidezno pokvarjenem motornem kolesu, osebnem avtomobilu ali tovornjaku: Teroristi vozilo z IEN pustijo na lokaciji ob poti, ki jo sicer uporablja tarča. Samomorilski napadalec se pretvarja, da popravlja motor, zamenjuje kolo vozila in podobno. IEN sproži, ko se tarča (vozilo ali konvoj vozil, vojaška patrolja in podobno) vozilu z IEN približa v domet smrtonosnega učinka eksplozije.

²³ Teh IEN (angl. VBIED) ne smemo zamenjevati z IEN, ki jih teroristi prav tako namestijo v vozila, jih pustijo parkirana ob cesti, ob hotelu, tržnici, pred verskimi objekti itd. in eksploziv v vozilu sprožijo z oddaljenosti, z različnimi (žičnimi ali brezžičnimi) sprožilci. Možne so tudi drugačne tehnike uporabe takih IEN v vozilih. V teh primerih ne gre za samomorilski napad z IEN.

b. Posamezno vozilo z IEN: Samomorilski napadalec zaustavi vozilo z IEN ob tarči (koloni vozil, posameznem vozilu, skupini oseb ali posamezni osebi itd.), pospeši vožnjo in se približa tarči, ali pa jo dohiti in IEN sproži, ko je prepričan, da je tarča v dometu IEN v njegovem vozilu.

c. Več vozil z IEN: Taktika je enaka, kot pri posameznem vozilu, vendar pa lahko skupina takih vozil tarčo napade z več smeri in hkrati, kar povečuje možnost uspešnega samomorilskega napada in njegov učinek.

d. Vozilo ali več vozil, usmerjenih proti točkovni tarči (cestni nadzorni točki): V primeru enega vozila skuša samomorilski napadalec z vozilom, običajno težjim tovornjakom, najprej prebiti pregrado na cestni nadzorni točki in se zariniti globlje v sovražnikov razpored, kjer bo učinek eksplozije večji. Lahko pa sodeluje več vozil. Eno od teh izvede slepilni manever in tako drugemu vozilu omogoči večji učinek.

e. Vozilo ali več vozil, usmerjenih proti tarči, ki je določen kompleks ali področje: Podobno, kot pri taktiki proti cestni nadzorni točki, vendar v tem primeru praviloma sodelujeta vsaj dve ali celo več vozil. Prvo vozilo izvede napad in detonacijo na vhodu v kompleks in tako na določenem delu razbije varovanje kompleksa. Drugo, ali več drugih vozil izkoristi zmedo in odprtino v varovanju kompleksa in se skozi približa bližje tarči globlje v sovražnikovem razporedu, kjer samomorilski voznik aktivira IEN v vozilu.

f. Vozilo, ki ga v napadu na kolono vozil podpira drugo vozilo: V tem primeru samomorilskega napadalca podpira drugo vozilo, ki mu z izvidovanjem in spremljanjem kolone vozil (tarče) ter poročanjem o njeni hitrosti in lokaciji omogoča, da se ob pravem času in na pravem mestu približa tarči in razstreli vozilo z IEN.

Zaradi boljše predstave o tem, koliko eksploziva gre v posamezne tipe vozil in kakšen je učinek eksplozije, kar vse lahko koristi pri načrtovanju zaščitnih ukrepov pri ZS, je koristen pregled tipov vozil, maksimalne možne količine razstreliva na vozilu, smrtonosnega učinka in minimalne varnostne razdalje (Priloga 2).

Ti in podobni podatki so koristni in neposredno uporabni v procesu načrtovanja zaščite sil, ko v koraku "obvladovanje tveganj" načrtujemo fizične ter gradbene in druge konstrukcijske varnostne ukrepe.

IEN na vozilih s kolesi niso edini način uporabe transportnih sredstev za samomorilske napade, kar je najbolje pokazal samomorilski napad z letali na nebotičnika WTC v New Yorku in stavbo Pentagona v Washingtonu. Kot v omenjenih primerih, se letala lahko uporabijo kot sredstvo za izvedbo samomorilskega napada, ali pa postanejo tarče samomorilskega napada.

Vlaki so že bili tarče samomorilskega bombnega napada, zaenkrat pa še ni dokazano, da bi jih uporabili kot sredstvo za njegovo izvedbo.

Bilo je tudi nekaj primerov uporabe pomorskih plovil za izvedbo samomorilskih napadov, med njimi je bil najodmevnejši napad s samomorilskim čolnom leta 2000, na ameriško vojaško ladjo USS Cole, v jemenskem pristanišču Aden.

2.6.4 Aktivnosti teroristične organizacije neposredno po izvedbi napada

Teroristična organizacija poskrbi, da se ob tem, ko se odvijajo posamezne faze samomorilskega napada, sproti zabrišejo vse forenzične in druge sledi, ki bi lahko preiskovalce pripeljale do skupine oz. celice, ki je napad organizirala in izvedla, ali celo do pomembnejših članov organizacije, ki ga je organizirala. Ti ukrepi se nanašajo na prostore, lokacije, opremo in druga sredstva, ki so bila uporabljeni predvsem za logistično podporo samomorilskega napada (varne hiše, prostore in druge lokacije za usposabljanje, hrambo

sestavlin in izdelavo IEN, izdelavo ponarejenih osebnih in potovalnih dokumentov, pomožna vozila za spremstvo in prevoz samomorilskih teroristov itd.).

Zaradi izpolnitve strateških ciljev teroristične organizacije pa je morda še pomembneje, kako skuša v tej fazi teroristična organizacija ali skupina kar najbolj unovčiti uspeh in odmevnost konkretnega samomorilskega terorističnega napada (t. i. faza izkoriščanja oz. eksploatacije uspeha). Žal se uspešnost in s tem odmevnost terorističnega napada z zornega kota teroristov, razen pri napadu na točno določeno osebo ali skupino oseb, meri po številu mrtvih in ranjenih v napadu. In prav pri tem so samomorilski napadalci najuspešnejši. Tako Falk in dr. (2005:1) navajajo podatek, da samomorilski napadi, v primerjavi z drugimi-konvencionalnimi terorističnimi napadi, v povprečju terjajo 4-krat več smrtnih žrtev in 26-krat več poškodovanih.

Čaleta (Tophoven 2005) navaja, da teroristična organizacija ali skupina po napadu prevzame odgovornost z organiziranim predvajanjem videoposnetkov napada in drugimi propagandnimi aktivnostmi. S tem, ko prevzame odgovornost za napad in z izbiro načina, kako to naredi, skuša teroristična organizacija ali skupina poslati v okolje čim močnejša sporočila različnim ciljnim skupinam. V javnost tako neposredno po napadu, največkrat po internetu, posredujejo avtentične posnetke izvedbe samomorilskega napada. Osebe, ki napade posnamejo, lahko to storijo le prikrito, včasih le z mobilnim telefonom, zato so posnetki običajno slabše kakovosti. Kljub temu pa imajo takšna sporočila znaten vpliv na vse ciljne skupine, še posebno, ker običajno zaokrožijo po medmrežju. V tej fazi teroristične organizacije, predvsem tiste, ki skušajo v njim naklonjeni javnosti uveljaviti kult mučeništva, pogosto predvajajo tudi posnetke samomorilcev, ki so jih napravili pred izvedbo samega napada (več o tem v 2.3.2 in 2.3.3). Okolju, družbi v kateri teroristična organizacija ali skupina deluje, ki jo podpira, so ta sporočila dokaz odločnosti in uspešnosti delovanja ter prizadevanja organizacije (v tem primeru seveda ne teroristične), da z nesebičnim žrtvovanjem junakov in mučenicov, za to družbo doseže zanjo najvažnejše, svete cilje.

Sovražnikom pa takšna sporočila pokažejo moč in odločnost teroristične organizacije ter grožnjo, da jih tudi v bodoče čakajo takšni in še bolj odločni, še hujši napadi in posledice. Sporočila jih tudi opozarjajo, da dokler ne bodo izpolnili zahtev teroristične organizacije, ne bodo varni nikoli in nikjer. Pri tem teroristične organizacije v takih sporočilih vedno ponavljajo svoje cilje.

Nevtralnim ciljnim skupinam pa so takšna sporočila terorističnih organizacij jasno opozorilo, kaj se jim lahko zgodi, če se pridružijo njihovim sovražnikom.

3 OPERATIVNI STRES

Če nekoliko razširimo sicer splošno sprejeto mnenje o predpogoju za razumevanje vojne in klasičnih vojaških operacij, bi lahko prav tako trdili, da je razumevanje človeške narave-torej razumevanje človeške dimenzije bojevanja, tudi začetna točka oziroma osnova za razumevanje OPM-operacije v podporo miru. Namreč, da bi lahko poveljnik v vojni ali na OPM uspešno izvršil prejeta nalogo, potrebuje razumevanje in podporo svojih nadrejenih, kolegov, podrejenih in ljudi izven njegove enote oziroma poveljstva. Vse te ljudi mora znati poveljnik motivirati, da ga bodo podpirali. Predvsem pa mora poznati človeško naravo zato, da bi lahko razumel in motiviral svojo enoto in jo razvil v koheziven, discipliniran in dobro usposobljen kolektiv.

Ljudje se vedemo skladno z določenimi načeli človeške narave, ki usmerjajo naše vedenje tako v miru, kot v vojni, ali na OPM. Udeležba v omenjenih aktivnostih ne spremeni naše narave, res pa je, da lahko stresne situacije, do katerih prihaja pogosto v vojnah ali na OPM, odkrijejo naš strah ali druga čustva, ki so bila v miru prikrita oziroma potlačena. Prav zato, ker vsi ljudje ne reagiramo enako je pomembno, da vsak poveljnik razume tudi človeško naravo-torej človeško dimenzijo bojevanja.

Človeška narava je kompleks, v enem delu sestavljen iz določenih značilnosti oziroma kvalitet, ki so skupne vsem človeškim bitjem, v drugem delu pa iz individualnih kvalitet-prepričanj, vrednot in značajskih značilnosti posameznikov. Če poveljnik želi postati izurjen in navdahnjen voditelj, *mora razumeti, kako ta kompleks različnih dejavnikov vpliva na človeško vedenje tudi v stresnih situacijah, do katerih pogosto prihaja v vojni ali na OPM.* Ljudje imajo v sebi različne potenciale za ustrezno (dobro) oziroma neustrezno (slabo) vedenje. Večina ljudi se želi obnašati ustrezno, vendar mnogim zmanjka poguma ali značajskih vrlin za takšno vedenje, še posebej kadar so pod stresom, ali kadar se znajdejo v skušnjavi. *Poveljnik mora biti zato sposoben zaznati in poznati pogoje, ko v ljudeh prevlada dobro ali slabo, saj s svojimi aktivnostmi lahko dobro vzpodbuja, slabo pa obvladuje. To velja tudi za preprečevanje in obvladovanje stresa na OPM.*

3.1 KAJ JE OPERATIVNI STRES

Zaradi omejitev z vsebino in obsegom naloge, se v tem poglavju ne bomo ukvarjali z bojnim stresom, čeprav je bilo prav temu pojavu do sedaj posvečeno največ pozornosti. Kot ugotavlja Bartone (2006:133) pa so sodobne vojaške operacije v obdobju po koncu hladne vojne privedle do novih izzivov pri proučevanju vzrokov za nastanek t. i. *operativnega stresa, tudi na OPM.* Ugotavlja, da je v mnogih sodobnih vojskah prišlo do zmanjševanja njihovega obsega, sprememb v strukturi (iz naborniške v poklicno vojsko, zmanjšanje rezervne sestave), zato se je, z večkratno udeležbo na različnih OPM in manjšimi premori med posameznimi napotitvami, povečala obremenjenost vojakov. To dejstvo hkrati povzroča tudi različne druge stresne spremembe v vojaških enotah: povečan obseg in intenzivnost usposabljanja in vaj, povečan obseg in zahtevnost načrtovanja, zahtevno opremljanje, privajanje na novo opremo in povečan nadzor nad njeno ustreznostjo, seveda pa tudi daljšo, oziroma večkratno ločenost od družin. Vse naštetu pa so že prepoznani dejavniki, ki vplivajo na nastanek stresa (stresorji). Enako ugotavlja za t. i. "peacekeeping stresorje" tudi Lewis (2006:126), dodaja pa še izpostavljenost vojakov potencialnim travmatičnim dogodkom, pogoste nejasnosti njihove vloge na OPM ter mandata teh operacij, pa tudi slabosti pri voditeljstvu. Bartone (prav tam) se sprašuje, ali in kako lahko poveljniki vplivajo na odpornost svojih podrejenih na operativni stres, kateremu so njihovi vojaki izpostavljeni na OPM. Lewis (prav tam) gre še korak dlje:

operativne stresorje obrazloži, hkrati pa navaja še vrsto aktivnosti za katere meni, da lahko pripomorejo k osnovni, primarni zaščiti in večji odpornosti vojakov na operativni stres. *Kot bomo videli v nadaljevanju, ima med stresorji na OPM neposredno vlogo tudi nevarnost samomorilskih napadov, posredno a zelo pomembno vlogo pa tudi uvedeni ukrepi za zaščito sil, tudi pred samomorilskimi napadi.*

Zato je izredno pomembno in prav, da v luči razumevanja samomorilskih napadov in zaščite pred njimi v sistemu zaščite sil, nekoliko podrobneje opredelimo in spoznamo tudi *pomen operativnega stresa.*

Lewis (2006:123) navaja *definicijo operativnega stresa*, ki je uporabna zato, ker lahko iz nje razberemo tako različne pojavne oblike stresa, kot vzroke za njegov nastanek. *Iz tega pa lahko logično zaključimo, kaj naj bi storil poveljnik, da bi tveganje za nastanek ali širjenje stresa pri podrejenih odpravil, zmanjšal ali (kar je v praksi bolj verjetno) spravil vsaj na razumno, še sprejemljivo raven.*

Definicija stresa po Lewisu: Operativni stres so pričakovane, predvidljive in nepredvidljive čustvene, intelektualne (kognitivne), fizične in vedenjske reakcije pripadnikov enote v vojni ali mirovni operaciji, do katerih pride zaradi izpostavljenosti stresnim situacijam in dogodkom.

3.2 VZROKI ZA NASTANEK OPERATIVNEGA STRESA

Vzroki za nastanek stresa oz. vplivne dimenzije stresa (t. i. stresorji) so lahko zelo različni, razumeti pa jih moramo predvsem zato, da se kot poveljniki z njimi "spopademo" in jih skušamo odpraviti ali vsaj zmanjšati na razumno, še sprejemljivo raven.

Prirejeno po Lewisu (2006:125), lahko stresorje na OPM razvrstimo v tri tipične skupine:

a. Osebnostni dejavniki posameznega udeleženca operacije:

Osebnostne lastnosti: inteligenca, sposobnost presoje, odločnost, samodisciplina, iniciativa, samozaupanje, čustvena uravnovešenost, kontrola in stabilnost, izgrajen sistem vrednot.

Telesne sposobnosti: splošno zdravstveno stanje, telesna pripravljenost in vzdržljivost.

Stanje v družini, ki jo posameznik zapušča zaradi operacije.

Ostale osebne zadeve: finančno stanje-morebitna prezadolženost, dolgovi, nedokončane obveze in naloge in podobno.

Predhodne izkušnje z operacij.

b. Dejavniki, ki se kažejo v enoti, ki odhaja na operacijo:

Voditeljstvo v enoti: poveljnik kot menedžer in vodja, kakšen je, kaj zna in kaj dela, torej kakšno strokovno zaupanje uživa med podrejenimi kot osebnost in kot strokovnjak.

*Kohezija v enoti-*vertikalna in horizontalna.

Individualna usposobljenost in usposobljenost skupine in/ali enote kot celote, da opravi svoje poslanstvo in naloge ter, da se zoperstavi celotnemu spektru varnostnih tveganj in groženj na operaciji.²⁴

Moralna.

c. Okolje na operaciji:

Vrste oz. oblike in intenzivnost vojaških delovanj: tip konkretne OPM, stalno ali občasno bojno delovanje med sprtimi stranmi, oblike in frekvenca delovanj proti našim udeležencem

²⁴ V kontekstu naloge izredno važna dimenzija operativnega stresa, saj je v njej implicitno skrito tudi razumevanje in usposobljenost za dojetanje samomorilskega terorizma ter usposobljenost za zaščito pred njim v sistemu zaščite sil.

operacije-od oboroženih spopadov do nenasilnih demonstracij civilnega prebivalstva, *samomorilski napadi in delovanje daljinsko proženih IEN*, možnosti zajetja talcev in njihovo morebitno masakriranje ter podobno.

Vrste ostalih varnostnih tveganj in groženj ter seznanjenost udeležencev na operaciji z njimi: nevarnost v lokalnem prometu, nalezljive bolezni, onesnaženost okolja-različna sevanja (spomnimo se t.i. "Balkanskega sindroma", ki naj bi ogrožal pripadnike mednarodnih sil v BiH in na Kosovu), težke kovine, onesnažena podtalnica itd.

Kulturne, podnebne in ostale posebnosti lokalnega okolja na operaciji.

Kvaliteta pravnih podlag za operacijo: ali obstaja resolucija VS OZN, ali pa gre za koalicijsko posredovanje držav brez resolucije, ki ga marsikdo v svetu ne odobrava, nedvoumen mandat sil na mirovni operaciji, pravila delovanja in podobno.

Mednarodno (angl. joint-skupno) in združeno (angl. combined) vojaško okolje, v katerem dela in živi kontingent na operaciji: torej več-nacionalnost in več-zvrstnost sil, katere države so vodilne države in združljivost naše in njihove kulture, prevladujoči stili in standardi dela in sporazumevanja-naučeni NATO standardi/postopki dela/angleški jezik ali vsiljeni nacionalni postopki/standardi/jezik vodilne države itd.

Bartone (2006:134) nazorno prikazuje primarne vzroke stresa (stresorje) na sodobnih vojaških operacijah (tudi OPM). Hkrati pa opozarja (2006:136), da je pregled primarnih dimenzij (vzrokov) stresa sicer razdeljen v šest ločenih skupin, vendar pa v praksi na sodobnih vojaških operacijah, tudi OPM, *prihaja do medsebojnega prekrivanja in vpliva posameznih skupin stresorjev in njihovih značilnosti*. V kontekstu naloge je ta njegova ugotovitev še posebej pomembna, saj nas napeljuje na logični zaključek, da tudi skupina stresorjev "tveganja in grožnje", konkretno zaradi izpostavljenosti samomorilskim napadom, ni izolirana in nepovezana z ostalimi. Navedeno bomo skušali konkretnije opredeliti v podpoglavju 4.6.

Tabela 1: Primarni vzroki stresa (stresorji) na sodobnih vojaških operacijah (tudi OPM)

Primarne dimenzije (vzroki) stresorjev	Oblike vzrokov stresa-stresorjev
1. Izolacija	<ul style="list-style-type: none"> - oddaljenost območja OPM od domovine; - tuja kultura in jezik; - ločenost od družine in prijateljev; - nezanesljiva sredstva za komuniciranje z domovino; - novoustanovljena ali mešana, delno nova, namensko sestavljena enota za določeno nalogo na operaciji.
2. Nejasnost, dvomi	<ul style="list-style-type: none"> - nejasen ali spreminjajoč se mandat operacije; - nejasna pravila delovanja (angl. ROE-Rules of Engagement) in nacionalne omejitve; - nejasna linija PINK; - dvomi o dejanskih vlogah udeležencev na OPM (Kaj je moje delo? Za kaj sem odgovoren?); - nejasni standardi in normativi dela in obnašanja (Kaj je tukaj sprejemljivo in kaj ne?).
3. Različne omejitve	<ul style="list-style-type: none"> - omejitve gibanja; - omejitve v pravilih delovanja, ki se nanašajo na možnosti uporabe sile; - politika na OPM, ki vojakom prepoveduje ali omejuje intervencije in pomoč lokalnemu prebivalstvu, ki rabi pomoč; - ločenost oz. omejen dostop vojakov do lokalnih prebivalcev, krajev, dogodkov, omejeno spoznavanje lokalne kulture; - nezadovoljiva logistična podpora; - različni standardi obnašanja, gibanja, izplačila plač itd. v različnih enotah ali

<p>4. Dolgčas, naveličanost</p>	<p>nacionalnih kontingentih na operaciji;</p> <ul style="list-style-type: none"> - nedefiniran, spremenljiv čas opravljanja nalog na operaciji (ne vedo natančno, kdaj gredo domov); - nezmožnost vojakov, da bi izvedeli ali vplivali na to, kaj se doma dogaja z njihovimi družinami.
<p>5. Tveganja, grožnje</p>	<ul style="list-style-type: none"> - dolga obdobja ponavljajočih se nalog, na isti lokaciji, brez sprememb; - pomanjkanje nalog, pri katerih bi imeli vojaki občutek pomembnosti in resnične koristnosti; - vojaki celotne operacije ne razumejo, ne dojemajo kot koristne in pomembne (Kaj sploh delam tukaj?); - malo možnosti za razvedrilo, športne aktivnosti in druge prostočasne aktivnosti. <p>Realna, fizična tveganja in grožnje, ki se lahko končajo z resnimi poškodbami ali smrtjo, zaradi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sovražnega obstreljevanja (s pehotnim orožjem, raketami, minometi itd.), izpostavljenosti prikritim grožnjam: ostrostrelcem, <i>samomorilskim napadalcem</i>, daljinsko sproženim IED, minam presenečenja itd.; - nesreč-prometnih in zaradi "prijateljskega ognja"; - izpostavljenosti nalezljivim boleznim in onesnaženemu okolju (industrijske in druge odplake, umazane površinske vode, prisotnost težkih kovin in strupenih kemikalij itd.); - izpostavljenost ekstremnim klimatskim razmeram; - izpostavljenost napadom z RKB orožjem oz. materiali (tudi umazane bombe).
<p>6. Prevelike obremenitve</p>	<ul style="list-style-type: none"> - visoka frekvenca naporitev in dolgo trajanje naporitve na OPM (tudi nenačrtovana ali neželena podaljšanja misije); - dolžina, intenzivnost priprav - visok tempo priprav na operacijo; - visok tempo dela na operaciji, izmensko 24/7/365 delo, premalo časa za počitek, rekreacijo in druge prostočasne aktivnosti; - intenzivno delo po povratku z operacije (delo v podaljšanem času zaradi štetja, čiščenja ter vzdrževanja vseh vozil in opreme).

Vir: Bartone (2006: 134-136)

3.3 POJAVNE OBLIKE REAKCIJ NA OPERATIVNI STRES

Lewis (2006:124) navaja naslednje pojavne oblike reakcij na operativni stres:

a. Fizične: pritoževanje o različnih telesnih problemih, glavoboli, (pre) hitra izčrpanost, slabost-siljenje k bruhanju, težave pri govorjenju, poslušanju, otipu, vidu, splošna oslabelost, celo otrplost.

b. Vedenjske: nepazljivost, nenavadna brezskrbnost, motnje pri spancu, izoliranost, težnja k odmikanju od skupine, slabo opravljanje dolžnosti, nedisciplina, prenapetost in vzkipljivost, prekomerno uživanje ali celo odvisnost od alkohola in kajenja, odvisnost od drog, panične reakcije, pojavi samo-poškodovanja ali poškodb zaradi nepazljivosti in zanemarjanja osnovnih varnostnih pravil itd.

c. Kognitivne: večja ali manjša izguba spomina, nasilnost, izguba samo-zaupanja, apatija, izguba zaupanja v enoto, tovariše, poveljnika, samomorilski nagibi, prividi, laganje in zavajanje kolektiva itd.

d. Emocionalne: pretirana skrb, strah, groza, jeza, bes, depresija-žalost, potrtoost, občutek krivde, dvomi vase in enoto/poslanstvo itd.

3.4 KAJ LAHKO NAREDI POVELJNIK KONTINGENTA PROTI OPERATIVNEMU STRESU

Menim, da je odgovornost za premagovanje stresa v vojni ali na OPM izključno odgovornost poveljnika in to ne glede na to, kako ima posamezna država izgrajen dodatni aparat, ki poveljniku pri tem pomaga (posebej usposobljeno in specializirano osebje za premagovanje stresa, medicinsko osebje, zagotovljeno občasno ali stalno prisotnost psihologov, vojaških duhovnikov itd.). Poveljnik je seveda odgovoren tudi za usklajenost delovanja vseh, ki mu pri tem pomagajo. *Pri tem se morajo on in njegovi podrejeni zavedati, da je stres naravno čustvo, ki se ga ne smemo sramovati, lahko pa ga obvladamo in s katerim se lahko in moramo spoprijeti.* Pri tem nam pomaga pogum, usposobljenost, zaupanje in močan značaj, pa še veliko drugega. Predvsem verjamem, da sta osnovna dejavnika, s katerima si lahko vsak vojak pomaga zoper občutek stresa, njegova usposobljenost in zaupanje v lastne sposobnosti. Občutek stresa pri vojaku, in posledično celo strahu, je namreč sorazmeren njegovemu občutku, da utegne narediti napako, da bo odpovedal v kritičnem trenutku, da bo razočaral in izneveril pričakovanja svojega poveljnika in tovarišev. Prav v tem spoznanju pa leži priložnost poveljnikov, da se stresu uspešno zoperstavijo s krepitvijo usposobljenosti, motiviranosti in medsebojnega zaupanja pri svojih vojaki.

Pri razmisleku o tem, kaj konkretno bi lahko odgovorni poveljnik naredil proti nastanku pogojev za pojav stresnih situacij, oziroma za njihovo zmanjšanje v fazi priprav kontingenta na operacijo, takoj po prihodu na operacijo, med njo ter po njej v fazi konsolidacije, je najlažje izhajati iz značilnosti stresorjev, opisanih v Tabeli 1. Ni težko razumeti, da je najboljši *splošni recept za to:*

a. stresorje, na katere lahko poveljnik vpliva (s pomočjo specializiranega osebja), naj odpravi, zmanjša ali (kar je v praksi najbolj verjetno) spravi vsaj na razumno, še sprejemljivo raven;

b. stresorje, na katere nima neposrednega vpliva (predvsem izpostavljenost realnim nevarnostim, tveganjem in grožnjam na operaciji-vključno z izpostavljenostjo samomorilskim bombnim napadom) pa naj podrobno analizira in spozna najprej sam, nato naj z njimi seznanji in nanje pripravi tudi svoje podrejene, v načrtih delovanja in drugih aktih (načrtih priprav in usposabljanj pred napotitvijo na OPM, v pravilih delovanja, ukrepih za zaščito sil itd.) pa predvidi ukrepe, s katerimi se bo lahko njegova enota (kontingent) na operaciji pred njimi kar najbolje zaščitila.

Podrobnejši opis, kako ravnati pri vsakem posameznem stresorju pred, takoj po prihodu na operacijo in med njo ter po operaciji, bi bil seveda izredno zanimiv, vendar bi bistveno presegel obseg in namen naloge. Zato bom tovrstne poveljnikove aktivnosti v nadaljevanju opisal zelo na kratko. Pri tem se bom delno naslonil na svoje izkušnje z operacij. Delno pa bom te izkušnje nadgradil še s teoretičnim znanjem, ki pa sem ga, žal, pridobil šele v času po OPM, na katerih sem sodeloval. Pri tem torej nikakor ne gre za opis tega, kar sem že kdaj počel (v celoti) pred, med in po operaciji. Lahko pa bi tako delal, če bi spet kdaj pripravljal in poveljeval kontingentu SV na OPM.

V nadaljevanju sledi zapis ciljev in možnih poveljnikovih aktivnosti v omenjenih fazah.

3.4.1 Pred operacijo

Cilj: Poveljnikova aktivna vključitev v priprave kontingenta pred operacijo.

Ustreznost neposrednih priprav kontingenta pred napotitvijo je odgovornost poveljnika tega kontingenta. Če v priprave ne bo le vključen, ampak bo v njih aktivno sodeloval ter skrbel za nemoteno, kvalitetno in popolno izvedbo načrtovanih aktivnosti, bo s tem zagotovil potrebno zmogljivost enote za realizacijo nalog na OPM. Kot sem že večkrat poudaril, so ustrezna opremljenost ter individualna in skupinska (enotovna) usposobljenost nujni predpogoj uspešnosti kontingenta na operaciji. V to spada tudi seznanjenost z okoljem operacije in

vsemi tveganji in grožnjami ter ostalimi stresorji, ki kontingent tam čakajo. Seveda to velja tudi za grožnjo samomorilskih napadov. Pri tem lahko izredno pomagajo vse predhodne ocene groženj in ostale ocene, ki so bile že izdelane zaradi načrtovanja zaščite sil (več o tem v 4.3). Ne zato, da bi se teh tveganj in groženj bali, še preden se z njimi sploh soočimo, ampak, da se na njih kvalitetno pripravimo v naprej in tem pripravam zaupamo. Menim, da prav *zaupanje v priprave* najbolj pripomore k zavedanju pripadnikov kontingenta, da takšno usposabljanje bo in dejanske je bistveno povečalo stopnjo njihove lastne varnosti in usposobljenosti, ter varnost in usposobljenost celotnega kontingenta. *V varnost pa štejem tudi odpornost poveljnika in ostalih pripadnikov kontingenta na stres.*

Večkratno preverjanje opremljenosti pripadnikov z intendantsko opremo, stanjem vozil, osebne oborožitve in skupne opreme ter materialnih sredstev. Poveljnik bi moral vztrajati na odpravi pomanjkljivosti, ki bi lahko povzročile v kontingentu nezaupanje v opremo in oborožitev, posledičen stres ali celo občutek strahu, ogroženosti.

3.4.2 Takoj po prihodu na območje operacije

Cilj: Izdelava lastne ocene ogroženosti kontingenta zaradi stresa.

Te ocene naj se poveljnik loti čim prej po prihodu kontingenta. Kot osnova mu bo seveda služilo povelje za delovanje kontingenta na OPM, v katerem bodo zagotovo že omenjena vsa tista tveganja in grožnje (tudi morebitnih samomorilskih napadov), ki so uperjena proti osebju in ostalim zmogljivostim kontingenta, ključnim za uspeh operacije. *To v praksi pomeni, da bo poveljnik uporabil "oceno groženj", korak v procesu načrtovanja zaščite sil, kot podlago za to, da bo ugotovil, katera tveganja in grožnje so na OPM že realen stresor, katera pa to še utegnejo postati, če ne bo prej poskrbel za ukrepe, ki bodo to preprečili.* Pri tem mora poveljnik obvezno upoštevati medsebojno prekrivanje in vpliv posameznih skupin stresorjev in njihovih značilnosti. Za preverjanje že pridobljenih in zbiranje novih, realnih informacij (angl. on-site information), naj uporabi vse razpoložljive vire: od neformalnih pogovorov s pripadniki lastnega in drugih nacionalnih kontingentov, nacionalne linije PINK in PINK na OPM, do osebnega vpogleda v formalne podatkovne baze. V primeru večjih odstopanj med znanjem, ki so ga pripadniki kontingenta pridobili na pripravah in temi informacijami, naj se poveljnik odloči za *dodatna izobraževanja usposabljanja kontingenta*. Vsak kontingent ima običajno po prihodu na operacijo pripravljalno obdobje (angl. Preparatory Period), v katerem izvede uvajalno usposabljanje (angl. TIT-Theatre Induction Training). Poveljnik kontingenta naj izkoristi načrtovano trajanje le-tega tudi za omenjeno aktivnost. Če je potrebno, naj vsebine in trajanje tega usposabljanja prilagodi. Naši kontingenti so najpogosteje podrejeni tujim zavezniškim poveljnikom. Zato naj se naš poveljnik, če je to le mogoče, o spremenjenem oz. dopoljenem načrtu uvajalnega usposabljanja dogovori z nadrejenim poveljnikom na operaciji, ki bo tovrstno poveljnikovo prizadevanje gotovo cenil. Pristop poveljnika kontingenta, ki bo temeljil predvsem na skrbi za podrejene ter želji, da bo kontingent kot celota zato lažje in še bolje delal v mednarodnem okolju na operaciji, bo njegov nadrejeni na OPM gotovo sprejel z razumevanjem in odobravanjem. To pa je lahko tudi dober začetek kasnejšega strokovnega in osebnega sodelovanja na operaciji, od česar bo imel korist kontingent kot celota. Navedeno velja tudi za kasnejša, pravilno dozirana, individualna in skupinska izobraževanja in usposabljanja, ki bodo morda potrebna v smislu koraka "obvladovanje tveganj" v procesu zaščite sil in s katerimi bo poveljnik kontingenta še izboljšal že doseženo raven osebne in kolektivne usposobljenosti ter funkcionalnih strokovnih znanj. *Že s tem bo poveljnik v kontingentu hkrati tudi izredno izboljšal stanje na področju dejavnikov, ki vplivajo na operativni stres njegovih pripadnikov.* To pa seveda velja tudi za

načrtovanje in organiziranje vrste drugih aktivnosti, s katerimi bo skušal poveljnik zmanjšati vpliv najrazličnejših stresorjev med trajanjem operacije.

3.4.3 Med trajanjem operacije

Cilj: Kontinuirano usklajevanje vseh dejavnikov, ki lahko odpravijo stresorje, ali vplivajo na njihovo zmanjšanje na še sprejemljivo raven.

Z ocenami stresorjev je potrebno nadaljevati kontinuirano, med celotnim trajanjem operacije. Kot je bilo že poudarjeno, lahko pri tem izredno pomaga kontinuirano ocenjevanje tveganj in groženj ter ostale ocene, ki jih je potrebno izdelovati zaradi zaščite sil. Več o tem, o procesu in poveljniki odgovornosti ter ukrepih, s katerimi lahko ta tveganja in grožnje (operativne stresorje) zreduceira na še sprejemljivo raven, je na splošno navedeno v pod poglavjih 4.3 do 4.5. *V zvezi s konkretno grožnjo samomorilskih bombnih napadov, kot enem od možnih stresorjev, pa v 4.6.*

Slovenska vojska je v VII. poglavju novega Zakona o službi v SV pridobila pravne podlage za veliko aktivnosti, ki bodo poleg teh, ki jih že izvajamo, še dodatno pripomogle k realizaciji cilja (skrb za pripadnike, ki opravljajo vojaško službo izven države, njihovo komuniciranje in obiski doma med odsotnostjo, prostočasne aktivnosti, zdravstvena, duhovna, psihološka in socialno-varstvena oskrba pripadnikov, nekatere pravice družinskih članov itd.). V SV se že pripravljajo tudi podzakonski akti (pravilnik Ministrstva za obrambo-MORS), ki bodo to področje operacionalizirali.

Poveljnik kontingenta naj uporablja tudi preverjeno metodo dodatne, ciljno usmerjene in smiselne zaposlitve pripadnikov kontingenta. Pomembno je namreč, da poveljnik svojih vojakov, kadar seveda ne potrebujejo počitka, ne pušča neaktivnih. To je prijem, ki ga poveljniki, resnici na ljubo, ne uporabljajo samo zaradi preprečevanja stresa pred operacijo in na njej, ampak tudi v miru in drugih situacijah, ko želijo z logičnimi in smiselnimi aktivnostmi preusmeriti ali usmeriti pozornost svojih podrejenih. Seveda pa so takšne, pravilno izbrane in časovno odmerjene aktivnosti na operacijah še posebej pomembne. Krepijo tako vertikalno, kot horizontalno kohezijo v kontingentu, zaupanje vojakov v lastne sposobnosti in sposobnosti svojih kolegov, v nadrejene in v enoto kot celoto. Vendar pa naj bo poveljnik pri določanju obsega in intenzivnosti teh dejavnosti zelo previden. Svojih pripadnikov tem aktivnostim ne sme izpostaviti preveč in jih s tem po nepotrebnem utrujati, saj bi bili takšni še veliko bolj podvrženi stresu. *Predvsem pa mora tovrstne dodatne aktivnosti obvezno sproti usklajevati s trenutno uveljavljeno stopnjo zaščite sil (ZS) na OPM (več o njih v Prilogi 3).* Logično je pričakovati, da bo poveljnik načrtoval dodatne aktivnosti le v nižjih stopnjah ZS (predvsem v ZS stopnje 5, preudarno v ZS stopnje 4, le izjemoma v ZS stopnje 3, zanje pa gotovo ne bo časa in prostih zmogljivosti v ZS stopnje 2 in 1).

Poveljniki na OPM naj tudi skrbijo za kontinuirano, objektivno in celovito informiranost svojih podrejenih in vseh pripadnikov kontingenta. Tako bodo predvsem preprečili ali vsaj omilili nastanek oziroma razširjanje govorice. To velja tudi za informiranost o terorističnih organizacijah ali skupinah, ki bi lahko, ali ki že delujejo v območju odgovornosti ali delovanja kontingenta. Poveljnik mora biti predvsem pozoren na govorce, ki bi lahko pomen določenih groženj neustrezno zmanjšale ali povečale. V primeru grožnje samomorilskih bombnih napadov ali napadov z daljinsko vodenimi IEN nikakor ne sme dopustiti, da bi govorce povzročile dve skrajnosti: *podcenjevanje grožnje* v smislu "pa saj se to tukaj sploh ne more zgoditi" ali *precenjevanje grožnje* v smislu "če se odločijo, da nas bodo napadli, proti temu tako ali tako ne moremo storiti nič". Govorice so namreč eden glavnih vzrokov za pojav emocionalnih oblik stresa, povzročijo pa lahko še mnogo hujše posledice. V omenjenem primeru lahko celo izjalovijo številna prizadevanja, s katerimi želi poveljnik zagnana tveganja

in grožnje obvladati z določenimi ukrepi v zvezi z osebjem, proceduralnimi postopki, opremo, objekti in infrastrukturo ter informacijami. Pri teh naporih mora zavestno in složno sodelovati celoten kolektiv na OPM, česar govornice in komentarji ne smejo preprečiti. Zato mora poveljnik v komuniciranju s svojimi podrejenimi navajati preverjena dejstva, brez ovinkarjenj in olepševanj. Na operaciji je predvsem izrazita dojemljivost pripadnikov za obljube. Z obljubami poveljnik sicer lahko trenutno pomiri in zadovolji pripadnike svojega kontingenta. Vendar pa to traja le do roka, ki je bil dan v obljubi, oziroma le toliko časa kot je, po presoji pripadnikov, realno potreben za izpolnitev obljube. Če do realizacije obljub ne pride pravočasno, ali pa sploh ne, se po pravilu pokaže negativen (bumerang) učinek, ki običajno privede do veliko bolj napetega stanja, kot je bilo takrat, ko so ljudje prejeli obljubo. Navedimo primer: Pri načrtovanju konkretne ZS na OPM je bilo v koraku "ocena ranljivosti" ugotovljeno, da bi pripadniki kontingenta pri izvajanju določenih preventivnih ukrepov za preprečevanje samomorilskih bombnih napadov in pri reakcijah na takšne napade (v ZS incidente), morali biti nujno opremljeni z dodatno kolektivno in osebno opremo, česar pa pred odhodom na OPM nismo vedeli. Te opreme na OPM ni mogoče najeti, niti si je izposoditi pri drugih nacionalnih kontingentih. Zato jo bo poveljnik moral zagotoviti preko odgovornih, po nacionalni liniji PINK. Pripadniki kontingenta bodo seveda terjali konkreten odgovor, kdaj bodo to prepotrebno opremo dobili, saj morajo naloge, ki so v okviru mandata kontingenta, opravljati tudi brez nje. Lahko si predstavljamo nezadovoljstvo, ki bi nastalo, če se ne bi držali obljub o rokih dobave in predvsem kvaliteti te opreme, posledičen negativni vpliv na operativni stres med pripadniki in s tem zmanjšanje učinkovitosti ZS.

Vse navedeno velja tako za poveljnikove obljube, kot tiste, ki jih slišijo pripadniki med obiski delegacij iz domovine. Na to naj poveljnik kontingenta SV na OPM, na primeren način, opozori vsako delegacijo, ki obišče kontingent na operaciji. V periodičnih ali izrednih poročilih pa, po potrebi, tudi svojega predpostavljenege v SV.

Poveljnik naj tudi skuša zagotoviti še smiselno izpostavljenost sebe in kontingenta nacionalnim obiskom, raziskavam in nadzorom. Praksa je pokazala, da lahko pretirana frekvenca teh dogodkov izredno moteče in zelo stresno vpliva na pripadnike kontingenta. Lahko moti njihovo operativno delo na operaciji, lahko pa je moteče tudi za nadrejene in sodelavce v mednarodnem okolju, v katerem kontingent dela. Poveljnik mora pri teh stikih poskrbeti tudi za primerno raven varnostne kulture. Obiskovalce, raziskovalce in predstavnike medijev, ki se pri tem seveda sklicujejo na zaskrbljeno domačo javnost in svojce pripadnikov kontingenta, pogosto zanima, kako je na OPM poskrbljeno za varnost pripadnikov kontingenta. Predstavniki medijev se običajno ne zadovoljijo s splošnimi odgovori in vprašujejo za podrobnosti. Posledično lahko zato pricurajo in se v medijih (tudi na internetu) objavijo tudi sicer varovane podrobnosti, na primer o sistemu zaščite sil. Za primer navedimo že prej omenjeno opremo za izvajanje določenih preventivnih ukrepov za preprečevanje samomorilskih bombnih napadov in pri reakcijah na takšne napade. Ker popolne, v vseh primerih uporabne zaščitne opreme seveda ni, bi lahko neprimerna raven varnostne kulture razkrila, sicer skrbno varovane, slabosti omenjene zaščitne opreme. Lahko si predstavljamo posledice, do katerih bi lahko prišlo in negativni povratni učinek, ki bi ga imelo takšno razkritje na operativni stres in učinkovitost ZS (več o tem v podpoglavju ZS 4.6).

Redni sestanki kolektivov med trajanjem operacije so za poveljnika izredno dragocen vir informacij. S pomočjo tega vira lahko prepoznajo znatni del stresorjev in dojemljivost oz. odpornost kontingenta nanje. Prav tako pa lahko prepoznajo najrazličnejše pojavne oblike odzivov nanje. Če poveljniki na sestankih kolektivov zagotovijo zdravo, po potrebi tudi kritično ozračje za diskusijo, za zagotovitev teh informacij skorajda ni boljše metode.

V skrajnih primerih in po predhodnem nasvetu pristojnega zdravnika ali specializiranega osebjaja (vojaškega psihologa ali duhovnika), naj poveljnik pripadnika(e) s hujšimi, za kolektiv zelo motečimi oblikami stresa, tudi zamenja. Takšno ukrepanje poveljnika bo, v primeru že

izvedenih samomorilskih napadov na OPM, pogosteje nujno za pripadnike, ki so bili tarče napada, a so ga preživeli, četudi brez znatnejših telesnih poškodb. Običajno so takšni pripadniki namreč potrebni psihološke ali drugačne pomoči specialistov, ki je na OPM ni mogoče zagotoviti.

3.4.4 V fazi konsolidacije po povratku z operacije

Za organizirane aktivnosti je v SV poskrbljeno že sedaj, vendar s poudarkom na določenih nujnih in v naprej načrtovanih aktivnostih, ki se po povratku morajo opraviti. V kolikor ima poveljnik na operaciji v svojem kontingentu pripadnika, ki je hujše oblike stresa doživel šele tik pred koncem operacije in zaradi tega ni bil predčasno napoten domov, naj na tak primer posebej opozori pristojne ob preventivnem zdravniškem pregledu. Če poveljnik kontingenta SV na OPM ni hkrati tudi pripadnik enote, iz katere so vsi udeleženci operacije, potem naj v svojem zaključnem poročilu nadrejenemu opozori na morebitne nujne aktivnosti, ki bi jih bilo potrebno postoriti še pred formalno razpustitvijo kontingenta (recimo štetje določene opreme). To lahko pri njemu osebno, pa tudi pri pripadnikih kontingenta, prihrani številne naknadne stresne situacije.

Posebej pomembno pa se mi zdi, da poveljnik kontingenta čim prej osebno in neformalno obiše poveljnike poveljstev in enot, iz katerih so posamezniki, ki so na OPM izkazali močnejše oblike odzivov na stresorje. Razlog za to aktivnost je dejstvo, da v pisnih ocenah posameznikovega dela na OPM ni mogoče zapisati vsega, kar si lahko poveljnika izmenjata med sproščeno osebno komunikacijo. V razgovoru naj bivši poveljnik kontingenta poda svojo verzijo in videnje teh dogodkov, oceni primernost pripadnika za podobne aktivnosti, ter morebiti poda tudi osebna priporočila. Po potrebi naj s seboj vzame tudi podrejenega poveljnika ali drugo osebo z OPM, ki bo lahko podala še podrobnejše informacije. Tudi ta aktivnost bivšega poveljnika kontingenta na SV lahko kasneje marsikomu prihrani veliko stresnih situacij, do katerih prepogosto pride zaradi naknadnih govoric in ugibanj, pa tudi zahtev, da se "zadeve raziščejo".

Med odsotnostjo pripadnikov kontingentov na OPM, pogosto prihaja do napetosti in stresnih stanj tudi v njihovih družinah. Ne tako redko pride do močnejših nesoglasij med partnerji ali v družini, včasih celo do ločitve izven-zakonskih ali zakonskih parov. Pojavne oblike reakcij na stres, ki jih morda na operaciji niti ni bilo zaznati, se lahko v najhujši obliki pokažejo prav ob vrnitvi kontingenta z operacije. Pogost razlog so govorice, ki se razširijo o ravnanju in obnašanju določenega pripadnika na OPM, oziroma o njegovem partnerju doma. Že kratek obisk in pogovor s partnerjem pripadnika morda lahko reši takšno nesoglasje in celo zvezo. Poveljniki namreč svoje neposredne sodelavce in druge podrejene na OPM opazujejo v najrazličnejših situacijah, in jih včasih spoznajo bolje, kot njihovi neposredno nadrejeni ali celo domači. Taki obiski so sicer res občutljiva zadeva, nekateri se z njimi tudi ne strinjajo, saj naj bi pri tem šlo za vmešavanje v osebne zadeve. Ker pa lahko poveljnik s takim obiskom zaščiti svojega pripadnika in celo ohrani njegovo zvezo s partnerjem, družino, naj o tej možnosti, preden jo zavrne, vsaj dobro razmisli. Še posebej, če ga za tako posredovanje osebno zaprosi pripadnik kontingenta.

Lahko se zgodi, da je bil kdo od pripadnikov kontingenta na OPM ranjen in zato še pred zaključkom izmene kontingenta poslan na okrevanje v domovino. V takem primeru se spodobi, da ga poveljnik kontingenta po povratku obiše, po potrebi tudi večkrat in v spremstvu drugih pripadnikov kontingenta. Menim, da lahko to pri pripadniku povzroči izredno pozitivne odzive: njegovo delo in prizadevanje na OPM so poveljnik in ostali kolegi očitno cenili, niso ga pozabili, ostal je njihov in del kolektiva, kar se ne bo spremenilo niti na naslednji operaciji, ko bodo spet skupaj. Majhna pozornost, ki pa lahko prihrani veliko

razočaranje pripadnika in negativne posledice (izogibanje naslednjim OPM ali celo zahteva za prekinitve delovnega razmerja).

Vloga poveljnika kontingenta je formalno končana po zaključku konsolidacijskih aktivnosti, najkasneje po svečanem postroju, ob prejemu medalj za udeležbo na operaciji. Dolžina dopusta po operaciji pri pripadnikih variira, v svoje enote in poveljstva se običajno ne vračajo vsi pripadniki kontingenta hkrati. Zato menim, da je, razen pri že opisanih dejavnostih, nadaljnja vloga bivšega poveljnika kontingenta pri odpravljanju posledic operativnega stresa z OPM, v tej fazi že zanemarljiva. To seveda ne velja za tiste poveljnike enot na OPM, ki istim enotam (ali delom) poveljujejo tudi v Sloveniji. Vsi ti poveljniki utegnejo imeti z odpravljanjem vzrokov in posledic operativnega stresa z operacije še veliko dela tudi kasneje. Pri tem pa jim morajo pomagati nadrejeni poveljniki in usposobljeni funkcionalni specialisti.

4 ZAŠČITA SIL

4.1 UVOD

Za okolje, v katerem se izvajajo sodobne vojaške operacije, tudi OKO-operacije kriznega odzivanja oziroma OPM-operacije v podporo miru, je značilno, da ni jasnih frontnih črt, zaledja in podobno. V tem okolju lahko ranljive zmogljivosti zavezništva postanejo tarča sovražnikovega delovanja kadarkoli, kjerkoli, na najrazličnejše načine. *Varnost je eno od osnovnih načel vseh vojaških operacij, zaščita pa njena ključna sestavina*, še posebej v omenjenem okolju.²⁵ ZS-zaščita sil (angl. FP-Force Protection) je posledično osnovna odgovornost vsega zavezniškega osebja, poveljniki pa so odgovorni za vse vidike ZS, ki se nanašajo na njihove in njim podrejene enote.²⁶ Na operacijah so sodelujoče države odgovorne za lastno ZS, prav tako pa sodelujejo v izvedbi načrtov ZS, ki jih izdelajo v nadrejenih zavezniških poveljstvih in enotah, kot njihov sestavni del. Zavezniške sile so ranljive med napotitvijo na operacijo, ob prihodu in namestitvi, med izvajanjem aktivnosti na operaciji in ob povratku z nje-posebno takrat, ko še ni na voljo vsa potrebna infrastruktura, informacije o konkretni situaciji pa so še nepopolne.

Zavezniška doktrina za zaščito sil (AJP-3.14) zajema vse vidike zaščite združenih sil, z izjemo primerov, ko te sile izvajajo dejanske bojne naloge. Takrat zaščito sil zagotavljamo z izvedbo določenih taktičnih postopkov in individualnimi odgovornostmi. To je razlika med zaščito kot osnovnim načelom vojaških operacij in zaščito sil.

Pomen ZS in njena povezanost z obrambo zavezništva pred terorizmom je razvidna iz NATO koncepta za obrambo pred terorizmom, publikacija vojaškega odbora MC 472 (NATO Military Concept for Defence against Terrorism, 2005). Ta, med ostalim, poudarja štiri različne vloge vojaških operacij oz. aktivnosti v obrambi zavezništva pred terorizmom. *V vsaki od teh pa ima izredno pomembno vlogo tudi ZS*, kar je potrebno upoštevati na vseh zavezniških operacijah, da bi se na njih zaščitili pred terorizmom. Te štiri vloge so:

1. *Protiteroristični ukrepi-defenzivni ukrepi proti terorizmu* (angl. Anti Terrorism), s katerimi zmanjšujemo ranljivost vseh zavezniških zmogljivosti.
2. *Zmanjševanje in odpravljanje posledic terorističnega napada* (angl. Consequence Management).
3. *Protiteroristično delovanje-ofenzivni ukrepi* (angl. Counter Terrorism), s katerimi zavezništvo zmanjšuje celovite zmogljivosti teroristov (tudi podporo lokalnega prebivalstva, oz. povečuje njihovo podporo lastnim aktivnostim), pri čemer ima lahko zavezništvo vodilno vlogo, ali pa te ukrepe le podpira in
4. *Vojaško sodelovanje* (angl. Military Co-operation), pri katerem se obramba pred terorizmom bistveno poveča zaradi sodelovanja z različnimi organizacijami in institucijami, ki lahko k temu pripomorejo.

²⁵ Za boljše razumevanje še definicija iz slovenske vojaške doktrine (2006:105): Varnost in zaščita sta načeli delovanja vojaških sil v operacijah v podporo miru. Narekujejo jasno opredeljeno odgovornost za lastne sile in za civilne sile, ki sodelujejo v operaciji. Pri tem je treba vedeti, da je pravica do samoobrambe neločljiva in je ne morejo omejevati nobena pravila delovanja.

²⁶ Osnova za strukturo in pretežni del vsebine poglavja o zaščiti sil je zavezniška publikacija AJP-3.14 (2007) Allied Joint Doctrine for Force Protection, ki je podlaga za pripravo načrtov za zaščito sil na strateški in operativni ravni, skozi direktive in druge akte poveljevanja pa tudi podlaga za pripravo ustreznih aktov in praktično rabo le-teh na izvedbeni, taktični ravni. Navedbe iz te publikacije sem dopolnjeval z ostalimi viri in lastnimi opombami, da bi v sistemu zaščite, ki ga obravnava AJP-3.14, smiselno poudaril nevarnost samomorilskih bombnih napadov, zaščito pred njimi ter problematiko operativnega stresa, seveda upošteva vsebinske omejitve, poudarjene v uvodu naloge.

Zaščita sil je kompleksna. Načrtovanje ZS pričnemo že ob načrtovanju določene operacije. Izvajamo jo med pripravami zavezniških sil na operacijo, nadaljujemo med napotitvijo in med trajanjem operacije ter ob povratku sil z nje. ZS ne zajema le vojaškega osebja združenih sil, zajema lahko še NATO civilno osebje, pogodbenike in lokalno osebje, ki ga zavezništvo zaposli na operaciji. Za vse naštete je odločilnega pomena ustrezno mirnodobno usposabljanje o zaščiti sil, še posebej pa usposabljanje v fazi neposrednih priprav na operacijo. Individualno usposabljanje enot in posameznikov je nacionalna odgovornost držav udeleženk na operaciji, kolektivno usposabljanje zavezniških enot, ki temelji na ustrezno pripravljenih predhodnih ocenah, pa odgovornost pristojnih zavezniških poveljnikov.

V hierarhiji zavezniških publikacij je AJP-3.14 neposredno podrejena zavezniški doktrini za združene operacije AJP 3(A) (angl. Allied Doctrine for Joint Operations, 2007).²⁷

V tem poglavju bomo najprej na splošno prikazali osnovna pravila in načela zaščite sil, proces zaščite sil, njegovo umeščenost v linijo poveljevanja in kontrole (PINK) ter splošne usmeritve za načrtovanje ukrepov za zaščito sil.

Nato pa bomo v sklepnem podpoglavju opozorili na konkretne dileme, do katerih lahko prihaja v sistemu zaščite sil na OPM zaradi grožnje samomorilskih bombnih napadov in operativnega stresa, ki ga ta grožnja lahko povzroči pri pripadnikih določenega kontingenta, ko je le-ta že razmeščen na svoje območje odgovornosti na določeni OPM. Konkretni pristopi in rešitve k razrešitvi teh dilem so prikazani v zaporedju korakov, ki jih v procesu zaščite sil nakazuje splošni Model zaščite sil, saj je ta uporaben tudi na najnižji taktični ravni (torej tudi za kontingent, ki je že razmeščen na konkretno območje delovanja na OPM). To podpoglavje, skupaj z aplikativnim modelom, smiselno povezuje poglavja o samomorilskem terorizmu, zaščiti sil in stresu.

4.2 OSNOVNA PRAVILA IN NAČELA ZAŠČITE SIL

Zavezništvo in njegove sile so ranljive na širok spekter različnih *tveganj in groženj*:

- *Tveganja* vključujejo običajna, poklicna tveganja, kot so prometne nesreče, požari ter izpostavljenost okoljskim tveganjem, kot so nalezljive bolezni, strupeni industrijski materiali (odplake, težke kovine, ...).

- *Grožnje* lahko opišemo kot zaznavanje zavezništva o določeni stopnji *nevarnosti*, to zaznavanje pa temelji na ocenah zmogljivosti, namenov in aktivnosti druge države, zavezništva, organizacije ali skupine. Grožnje lahko obstajajo tudi v najbolj prijaznem okolju, kot so domače vojašnice ali baze.

Zaradi popolne razumljivosti navedimo originalno **definicijo ZS-zaščite sil (FP-Force Protection)** iz AJP 3.14 in slovenski prevod.

Originalna definicija iz AJP-3.14: Force Protection (FP) is defined as: "Measures and means to minimize the vulnerability of personnel, facilities, materiel, operations and activities from threats and hazards in order to preserve freedom of action and operational effectiveness thereby contributing to mission success." (AJP-3.14:1-1)

*Slovenski prevod definicije ZS:*²⁸ "Vsi ukrepi in sredstva, ki zmanjšujejo ranljivost osebja, objektov, opreme in delovanja pred vsemi grožnjami in v vseh situacijah in zagotavljajo

²⁷ Trenutno obstaja le prevod nadrejene doktrine AJP-3(A), podrejene AJP-3.14 pa še ne. Prevod angleškega teksta AJP-3.14, ki je osnova tega poglavja naloge, je zato v celoti samostojno delo avtorja te naloge.

²⁸ Slovenski prevod definicije je povzet iz prevoda AJP 3(A), ki smo ga slušatelji 5.GŠT prejeli na predavanjih, ko še ni imel oštevilčenih strani in ni bil lektoriran.

V slovenski Vojaški doktrini najdemo naslednjo definicijo: "Zaščita sil so aktivnosti, ki se izvajajo za zmanjšanje ranljivosti moštva, opreme, objektov in delovanj pred vsemi grožnjami v vseh situacijah. Zaščita sil obsega aktivnosti zračne obrambe, nuklearne, radiološke, biološke in kemične obrambe, protiteroristične ukrepe,

svobodo delovanja ter bojno učinkovitost sil" (prevod publikacije AJP-3(A), 2. del-Pojmi in definicije).

Zavezniške države imajo glede ZS različne filozofije, politike in prioritete, fokus oziroma bistvo pa je vendarle eno: fizična zaščita nacionalnega kontingenta in podpornih elementov, ter omogočanje lastnim silam, da izvedejo naloge, ne da bi jih pri tem onemogočala sovražnikova delovanja.

ZS je za izvedbo operacij ključnega pomena, nedvoumna pa je tudi odgovornost poveljnikov vseh zavezniških poveljstev in enot, ki morajo zagotoviti sposobnost vojaških enot, da se primerno obranijo in zaščitijo pred konkretnimi, prevladujočimi grožnjami na operaciji. Operativne potrebe zavezništva in naraščajoča globalna grožnja terorizma so razlog, da se ZS v zavezništvu obravnava kot bistvena oziroma ključna operativna zmogljivost (angl. NATO EOCs-NATO's Essential Operational Capabilities).

Zavezniške sile se na operacijah, v območju združenega delovanja (angl. JOA-Joint Operational Area), srečujejo z različnim *civilnim osebjem*, ki zavezništvu zagotavlja pomembno podporo na operaciji. Izgube ali težave pri delovanju tega civilnega osebja bi lahko znatno vplivale na operacijo.

Civilne osebe na operaciji se lahko pojavijo v različnih vlogah:

- a. NATO civilne osebe (za katere veljajo Ženevske konvencije).
- b. Civilne osebe, ki jih zaposli NATO na podlagi individualnih pogodb (NATO je njihov delodajalec).
- c. Civilne osebe, ki delajo v firmah, s katerimi NATO sklene pogodbe (NATO v tem primeru ni delodajalec).
- d. Lokalne civilne osebe, ki delajo za NATO (z različnim pravnim statusom, saj med delom za NATO na operaciji zanje veljajo lokalni predpisi).
- e. Ostale civilne osebe, ki se lahko pojavijo v območju združenega delovanja na podlagi povabila ali dovoljenja pristojnega poveljnika.
- f. Člani MO-mednarodnih organizacij (angl. IOs-International Organisations) in NO-nevladnih organizacij (angl. NGOs-Non-Governmental Organisations).

Zaradi različnega statusa civilnih oseb, je različna tudi odgovornost poveljnikov na operaciji za zagotovitev njihove zaščite, pa tudi za njihovo usposabljanje o ZS.

Za NATO civilne osebe in tiste, ki jih NATO ali države članice zaposlijo kot delodajalec, so odgovorni pristojni poveljniki. Za civilne osebe, ki delajo v firmah s katerimi je pogodbe sklenilo zavezništvo, se mora ta odgovornost vključiti v pogodbe.

Tudi civilnim osebam v MO in NO je potrebno nameniti ustrezno pozornost in jim svetovati o ZS.²⁹ To velja tudi za lokalne civilne osebe, ki delajo za zavezništvo ter predstavnike medijev na operaciji.

Dejavnik pri uspešnosti zavezniške operacije je lahko tudi odnos lokalnega prebivalstva do zavezniških sil. Zato je pri načrtovanju in uporabi ukrepov za ZS potrebno upoštevati, da z njimi ne izzovemo negativnih reakcij lokalnih prebivalcev. Pomembno je tudi pravilno in primerno obnašanje pripadnikov združenih sil, ki lahko pripomore k boljši ZS. K temu pripomore poznavanje zgodovine, lokalnih običajev in navad ter trenutnih pogojev (predvsem

zaščito komunikacijskega in informacijskega sistema ter taktične ukrepe, kot so premik, maskiranje, utrjevanje in varovanje." (2006:108)

²⁹ Medtem, ko bodo nekatere civilne organizacije same iskale zaščito vojaških sil in želele ali hotele uporabiti vojaška sredstva in zmožnosti za podporo lastnih aktivnosti, bodo druge dajale prednost popolni avtonomiji lastnih operacij in se bodo zato izogibale kakršnemu koli mešanju in sodelovanju z vojaškimi silami. K temu jih lahko vodi strah, da bi se zaradi sodelovanja z vojaškimi silami kompromitirale pred lokalnim prebivalstvom oziroma strah, da bi vojaki želeli vplivati na njihove aktivnosti ali jih celo preprečiti. *Pri odločanju o načinih in intenzivnosti sodelovanja vojakov z njimi so prioritete poslanstvo in naloge vojaških enot na operaciji.*

Več o tem v NATO STANAG 2509-NATO Civil Military Co-operation (CIMIC) Doctrine-AJP-9 ali NATO Handbook for Coalition Operations (Land).

razpoložnja lokalnih prebivalcev) na območju delovanja. Pozitivne povratne informacije s strani lokalnih prebivalcev lahko pripomorejo k rešitvi marsikaterega problema že v zgodnji fazi.

Zaščita sil mora upoštevati naslednja načela:

a. Določanje prioritet (angl. Prioritisation): Pri tem gre za usklajevanje potreb in prioritet, da bi ohranili bojno učinkovitost sil in hkrati povečali svobodo delovanja. Nerealno je pričakovati, da bi lahko vse elemente lastnih sil zaščitili do enake stopnje. Zato je prioriteta namenjena zaščiti lastnih točk osredotočenja-otipljivim (na primer logistiki) in neotipljivim (na primer povezanosti operacij in politični volji, na kar vpliva javno mnenje).

b. Ocena groženj (angl. TA- Threat Assessment): Ocena groženj, ki temelji na natančnih in pravočasnih obveščevalnih informacijah iz vseh virov je podlaga za izbiro ukrepov za ZS. To omogoča poveljnikom, da se osredotočijo na zaščito tistih lastnih zmogljivosti, ki so ključnega pomena za uspeh operacije.

c. Obvladovanje tveganj (angl. Risk Management): ZS mora temeljiti na obvladovanju, ne na odpravljanju tveganja. Žrtve, načrtovane ali nenačrtovane, so realnost vojaških operacij, želje, da bi se jim v celoti izognili pa lahko negativno vplivajo na izvedbo vojaških nalog. Zato je potrebno tveganje pretehtati, zaščititi pa tiste zmogljivosti, ki smo jih predhodno dodelili prioriteto, ker so ključne za uspeh operacije.

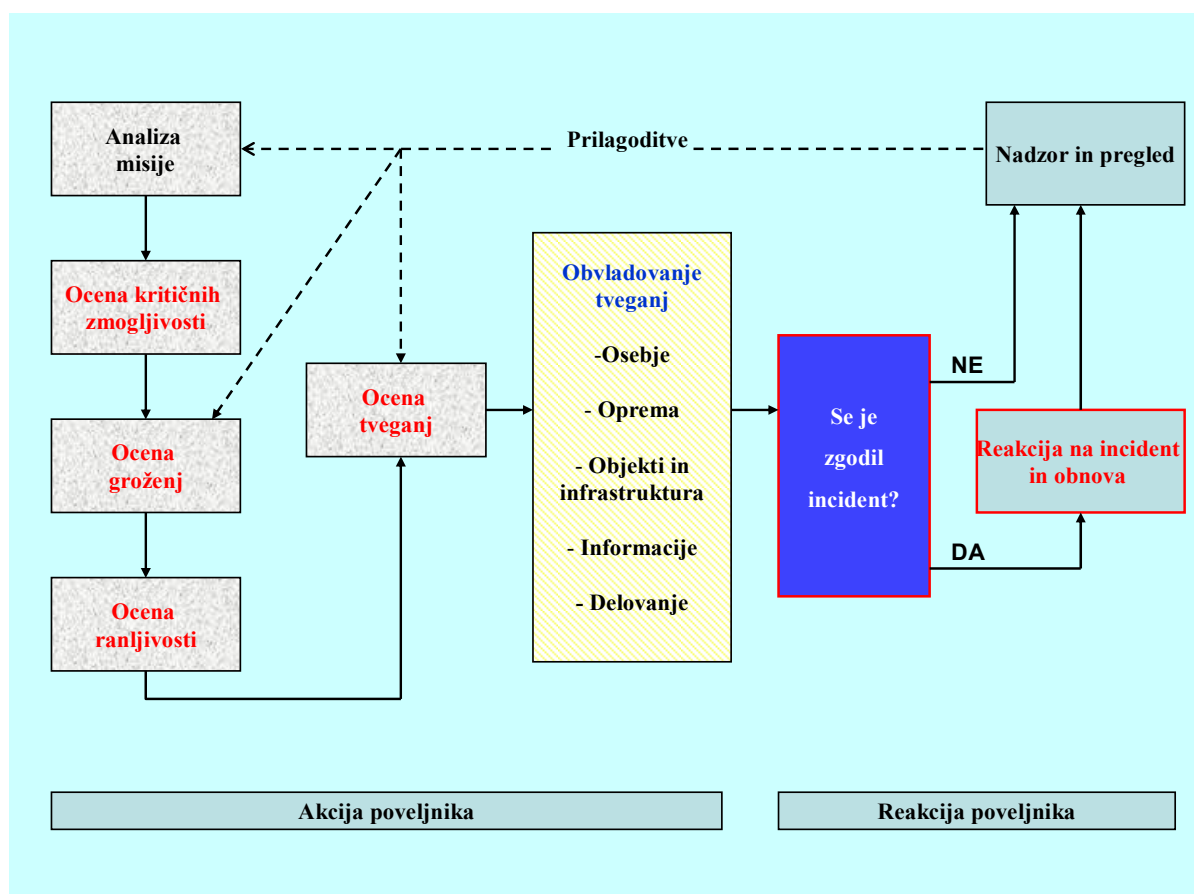
d. Povezljivost (angl. Interoperability): ZS mora zajeti vse komponente sil, tudi civilno podporo na območju združenega delovanja. ZS ohranja in zagotavlja povezljivost tako, da upošteva koncepte, politike, doktrine in procedure zaveznitva, koalicijskih partnerjev ter države gostiteljice (angl. HN-Host Nation).

e. Prilagodljivost (angl. Flexibility): Ukrepi za ZS morajo biti prilagodljivi, da bi se lahko odzivali na hitro spreminjajoče se grožnje, upoštevaje omejitve razpoložljivih lastnih virov. Da bi to zagotovili, je nujno izobraževanje in usposabljanje načrtovalcev ukrepov za ZS, svetovalcev in specialistov.

4.3 PROCES ZAŠČITE SIL

Proces zaščite sil je razviden iz slike 1, modela zaščite sil (angl. NATO FP Model) na naslednji strani. Model shematsko prikazuje funkcije, zmogljivosti, nadzor, ukrepe in mehanizme, s katerimi poveljniki in štabno osebje načrtujejo ukrepe ZS, da bi odgovorili na incidente ali napade. Uporaben je tudi na najnižji taktični ravni, torej tudi takrat, ko je nek nacionalni kontingent že na OPM in mora že prej načrtovano ZS preveriti, po potrebi prilagoditi in tudi neprestano prilagajati konkretni situaciji-tveganjem in grožnjam na območju OPM.

Slika 1: Model zaščite sil

Vir: AJP-3.14, stran 2-1.

Pred podrobnejšo razlago posameznih korakov iz modela ZS pa še nekaj o vsakodnevni grožnji iz neposrednega, operativnega okolja na operaciji, ki so v kontekstu naloge izredno pomembne:

Te grožnje se lahko pojavljajo v razponu od brezzakonja, terorizma, uporniških gibanj, preko sovražnih držav do odkrite sovražne sile. V zadnjih letih je znatno narasla predvsem grožnja terorizma. Ta grožnja obsega spekter različnih aktivnosti, od zbiranja obveščevalnih podatkov in ugrabitev, do napadov z uporabo IEN, ki povzročajo veliko žrtev in možnosti uporabe NRBK-nuklearnega, radiološkega, biološkega in kemičnega orožja. Na OKO oziroma OPM so lahko te aktivnosti največja grožnja. Zato morajo poveljniki in njihovi štabi, ko načrtujejo in izvajajo ukrepe za ZS, vedno upoštevati tudi asimetrično naravo terorističnih taktik.

Neposredno, operativno okolje na operaciji lahko, glede na vrsto groženj in verjetnost, da bo prišlo do incidenta, razvrstimo v štiri skupine: okolje, ki pomeni nizko, srednje, znatno in visoko grožnjo. Tej razvrstitvi primerno se načrtujejo in izvedejo ukrepi za ZS, skladno z NATO stopnjami za zaščito sil (angl. NATO Force Protection Levels). Več o stopnjah zaščite sil v Prilogi 3 naloge.

Aktivnosti v modelu si sledijo po naslednjem zaporedju korakov:

a. Analiza misije

To je proces, v katerem na podlagi nadrejenega akta poveljevanja in usmeritev za načrtovanje, ugotovimo in kasneje izvedemo dodeljene in izhajajoče naloge. To je dinamičen proces, ki ga nadaljujemo, ko zaradi spremenjene situacije prilagajamo ali spreminjamo tudi naloge.

b. Analiza kritičnih zmogljivosti

To je proces, v katerem ugotovimo tiste zmogljivosti, ki so ključne za uspeh operacije. Nanj vplivajo namera nadrejenega poveljnika, analiza misije, naloge, omejitve, predpostavke, v procesu operativnega načrtovanja izbrane variante delovanja ter ugotovitve iz fizičnega nadzora zmogljivosti. Pri osebju, opremi, objektih in infrastrukturi, informacijah in delovanju analiziramo kvantitativne in kvalitativne vidike teh zmogljivosti, katerih objava, izguba, poškodovanje, okvara ali motenje bi lahko ogrozilo uspeh operacije. Vse zmogljivosti analiziramo in ocenimo s stališča njihove pomembnosti, učinka in možnosti obnove. Tako jim določimo prioritete v smislu kritičnosti za uspeh operacije.

c. Ocena groženj

V tem procesu ugotovimo grožnje in tveganja za osebje in tiste izmed ostalih zmogljivosti, ki so ključne za uspeh operacije. Podlaga oz. vodilo za oceno groženj je zavezniška strateška obveščevalna ocena, publikacija vojaškega odbora MC 161 (NATO Strategic Intelligence Estimate-NSIE), pa tudi ostale ocene, izdane s strani tega odbora. Konkretna ocena groženj (OG), dopolnjena z obveščevalnimi podatki, potrebnimi za vzpostavitev reda in miru ter obveščevalnimi podatki iz drugih tekočih obveščevalnih dejavnosti, poveljnikom na vseh ravneh omogoča realno oceniti sovražne namere v območjih njihove odgovornosti.

OG je obveščevalna ocena groženj in operativnih tveganj, uperjenih proti zavezniškim zmogljivostim na določenem geografskem območju (državi, regiji). Opredeljuje zmožnosti in namere določenih posameznikov, skupin ali organizacij, ter verjetnost uresničitve ugotovljene grožnje. OG je del obveščevalnega procesa, ki podpira proces opozarjanja na grožnje in tveganja ter sprejemanje odločitev pri obvladovanju tveganj.

V OG so konkretne grožnje opredeljene z zmožnostmi, namerami in verjetnostjo:

c.1 Zmožnosti groženj: Ta del OG se nanaša na opredelitev konkretnih zmožnosti različnih groženj, da povzročijo škodo zavezniškim zmogljivostim. Analiza zmožnosti groženj mora upoštevati njihovo organiziranost in strukturo, vodenje, usposobljenost oz. strokovnost, taktike in tehnike, oborožitev, način izbiranja ciljev napadov in logistično podporo.

c.2 Namera groženj: V tem delu OG zajema pripravljenost potencialnih groženj, da za svoj cilj izberejo zavezniške zmogljivosti. Analiza namer groženj mora upoštevati ideologijo, cilje, strategije, verjetne namere in zgodovino groženj.

c.3 Verjetnost groženj: Analiza verjetnosti groženj mora upoštevati zgodovino grožnje v podobnih pogojih (kot so ti, na katerih poteka konkretna operacija), sovražnikove splošne načrte delovanj, najverjetnejšo varianto delovanja grožnje, trenutno fazo operacije in uvedene lastne ukrepe za nadzor in zaščito sil.

OG mora zajeti vse vrste groženj in možnosti napadov na zavezniške zmogljivosti, določiti verjetna orožja in načine njihove uporabe. Upoštevati mora tudi izpostavljenost okoljskim tveganjem, kot so nalezljive bolezni, strupeni industrijski materiali (odplake, težke kovine itd.)

Kot vidimo, je v tako strukturirani vsebini ocene groženj smiselno zajeto praktično vse, kar smo v 2. poglavju naloge navedli v zvezi z razumevanjem samomorilskega terorizma, načrtovanjem, pripravami in izvedbo teh napadov. Iz tega je najboljše razvidna popolna povezanost in prepletenost 2. in 4. poglavja na vseh ravneh operacije, tudi na taktični.

d. Ocena ranljivosti

Ranljivost je slabost določene zmogljivosti, ki jo sovražnik lahko izkoristi. Torej gre pri tem procesu za ugotavljanje slabosti pri lastnih kritičnih zmogljivostih, katere lahko ugotovljene grožnje izrabijo in tako vplivajo na učinkovitost sil. Kot ranljivost štejemo slabosti v načrtovanju, pripravah, usposabljanju, sistemu opozarjanja, fizičnem varovanju, utrjevanju ter

zmogljivostih za reakcijo na incidente zaradi groženj, in odpravljanje oziroma zmanjševanje njihovih posledic. Lastne zmogljivosti so zelo različne, otipljive in neotipljive. Zato v procesu ocene ranljivosti sodelujejo različni funkcionalni strokovnjaki.

e. Ocena tveganj

Tveganje pomeni možnost, da pride do neuspešnosti nalog, poškodb ali izgub zaradi tega, ker se uresničijo določena tveganja ali grožnje. V tem procesu torej ugotovimo tveganja za uspešnost operacije, ki sledijo iz zmožnosti groženj, da izrabijo ugotovljene ranljivosti lastnih zmogljivosti, nesreč in tveganj iz okolja, ki so posledica človeških napak, topografije, klimatskih razmer in vremena ter prisotnosti nalezljivih bolezni, kar vse predstavlja tveganje za osebje in ostale ključne zmogljivosti. *Tveganja delimo na znana in neznan tveganja. Običajno jih opredelimo z verjetnostjo in vplivom. Zato mora ocena tveganj upoštevati:*

- verjetnost, da bo zaradi določenega tveganja ali grožnje prišlo do incidenta;
- verjetnost, da bo sovražnik izrabil določeno ranljivost lastnih zmogljivosti;
- vpliv tveganja na uspeh operacije oz. posameznih nalog, ki se opredelijo z otipljivimi kazalniki-število žrtev in ranjenega osebja, škodo na objektih in infrastrukturi, izgubo ali motenjem pretoka informacij ter drugimi, neotipljivimi kazalniki, na primer z vplivom na kohezijo in moralo.

f. Obvladovanje tveganj

Ta proces temelji na zmanjšanju in obvladovanju, ne na odpravljanju tveganj. Ta proces združuje analizo kritičnih zmogljivosti, oceno groženj in oceno ranljivosti. V njem na eni strani primerjamo in tehtamo grožnje in/ali izgube, na drugi strani pa vpliv groženj in tveganj na uspeh izvedbe nalog in operacije, ter stroške uvedbe nadzora in ukrepov, s katerimi bi tveganja in grožnje obvladali. Obvladovanje tveganj je torej proces, v katerem ugotovimo, ocenimo, izberemo in uporabimo nadzorne in druge ukrepe, s katerimi lahko ublažimo in zmanjšamo ugotovljena tveganja in grožnje. S temi ukrepi lahko napad ali določeno grožnjo preprečimo, odvrnemo, odkrijemo, izoliramo, upočasnimo, ne dopustimo, se obranimo, porazimo ali uničimo.

Odločitve o tveganju so stvar poveljnikov, običajno pa je podlaga za njih usmeritev nadrejenega poveljnika, koliko in katera tveganja je pripravljen sprejeti. Poveljstvo združenih sil (angl. JFC-Joint Force Command) pripravi končno odločitev o tveganjih, povezanih z ZS. V njej so opredeljeni nadzorni in drugi ukrepi, ki zagotavljajo zaščito vseh sil, za katero je odgovorno to poveljstvo, upoštevati jih morajo vsi podrejeni poveljniki na naslednjih ravneh. Glede na oceno ranljivosti in oceno groženj na naslednjih ravneh, pa so lahko vključeni še dodatni ukrepi.

Nadzorni in drugi ukrepi za obvladovanje tveganj zajemajo naslednje kategorije:

f.1 Proceduralni ukrepi (postopki):

Operativni ukrepi, na primer SOP-standardni operativni postopki (angl. SOP-Standing Operating Procedures), določitev mej, poročila, pravila delovanja in opredelitev stopenj za zaščito sil (več o tem v prilogi C k AJP-3.14).

Administrativni ukrepi-na primer določena zapisana varnostna politika, navodila in podobno.

f.2 Ukrepi v zvezi z osebjem:

Administrativni ukrepi: varnostni certifikati, varnostni razgovori, dodelitev dostopnih gesel za računalnike in prostore.

Ukrepi za osebno zaščito: na primer nošenje zaščitnih telovnikov in podobno, kar je običajno zapisano že v SOP. Med te ukrepe spadajo tudi posebni ukrepi, recimo za zaščito zelo pomembnih in drugih oseb s posebnim statusom.

Ukrepi za kolektivno zaščito osebja: določitev alarmnih stopenj, načinov opozarjanja in poročanja, učinkovitega alarmnega sistema in zaklonilnikov.

Zdravstveni ukrepi: cepljenja, predavanja o nalezljivih boleznih in okoljskih tveganjih.

Izobraževanje in usposabljanje: Izhodišče je že dosežena raven osebne in kolektivne usposobljenosti ter funkcionalnih strokovnih znanj. Ti ukrepi se izvajajo z individualnim in skupinskim izobraževanjem in usposabljanjem.

Ukrepi za zaščito OPS-oseb s posebnim statusom (angl. PDSS-Persons with Designated Special Status): za izvedbo teh ukrepov se uporablja posebej izurjeno in opremljeno osebje.³⁰

f.3 Ukrepi v zvezi z opremo:

Fizični varnostni ukrepi-s katerimi se prepreči nepooblaščen dostop (na primer varnostne priponke).

Fizični zaščitni ukrepi: prevleke in druge zaščite, ki ščitijo pred posledicami NRKB napadov, ali drobcu granat, bomb itd.

Inženirski in drugi tehnični ukrepi: to so različni inženirski in tehnološki postopki ter metode, s katerimi lahko izberemo primernejše materiale ali nadomestke zanje ali za opremo, prilagodimo obstoječo opremo ali vanjo vključimo nove tehnologije, ter tako zmanjšamo tveganje.

f.4 Ukrepi v zvezi z objekti in infrastrukturo:

Fizični varnostni ukrepi: straža, ograje, senzorji, osvetlitev in podobno, kar pripomore k zaščiti pred poškodbami, sabotажami in vohunjenjem.

Gradbeni in drugi konstrukcijski varnostni ukrepi: utrjevanje, betonske ali kovinske pregrade, zapornice, ojačitve in utrjevanje stavb ter določitev prepovedanih območij (oz. območij omejenega, posebej nadzorovanega gibanja).

f.5 Ukrepi v zvezi z informacijami:

Informacijska varnost (angl. INFOSEC-Information Security) zajema ukrepe zaščite in varovanj informacij, s katerimi ohranimo tajnost, celovitost, razpoložljivost, namensko rabo in vrednost informacij vseh oblik- pisne, govorne in v elektronski obliki. Ti ukrepi zajemajo varnost zvez, varnost oddajanja, varovanje informacij v elektronski obliki, omrežno obrambo itd.

g. Reakcija na incidente in obnova

Ta proces vključuje ukrepe, s katerimi nevtraliziramo, izoliramo, obvladamo in/ali razrešimo določeno grožnjo ali izvedeno dejanje. Cilji reakcije so: zaustaviti incident, zmanjšati njegov vpliv na uspešnost izvedbe lastnih nalog in operacije, omejiti število smrtnih žrtev in poškodovancev, pospešitev procesa obnove in čim hitrejša ponovna vzpostavitev operativnih zmogljivosti. Tudi ta proces je multidisciplinaren, zato v njem sodelujejo različni funkcionalni specialisti.

g.1 Reakcije na incidente zajemajo:

- takojšen odgovor sil, ki so najprej na razpolago: sil za hitro posredovanje, gasilcev, ekip za ravnanje z nevarnimi snovmi, ekip za forenzične preiskave;
- ustanovitev kriznega centra;
- izvedba ukrepov za obvladovanje, izolacijo, ublažitev ali končanje incidenta, obveščanje nadrejenega poveljstva in sosednjih enot;
- izvedba načrtov za ravnanje v določeni alarmni stopnji in nadaljevanje operacije;

³⁰ Na OPM so to običajno t.i. ekipe za neposredno osebno zaščito (angl. CPT-Close Protection Teams), ki so skupne, lahko pa jih imajo tudi nekatere posamezne države članice (ZDA obvezno).

- izvedba dodatnih zaščitnih ukrepov (na primer izolacija neposrednih dostopov in samega območja napada);
- zbiranje informacij o incidentu in posledicah, ocena škode, na OPM pa je posebno pomembno ohraniti dokaze, ki nam lahko pomagajo pri preiskavi in iskanju storilcev ter
- zagotavljanje ažurnih informacij za interno in eksterno javnost.

g.2 Ukrepi za obnovo:

Ta proces vključuje izvedbo in usklajevanje vseh ukrepov, s katerimi lahko ublažimo škodo, izgube, stiske in trpljenje, ki jih povzročijo incidenti, do katerih je prišlo zaradi realiziranih groženj- naravnih, nesreč ali namenoma povzročenih incidentov. Namen je, da po tem, ko se je nek incident že zgodil, čim prej spet vzpostavimo polne operativne zmogljivosti. V tem procesu lahko uporabimo najrazličnejše ukrepe-inženirske posege, odstranjevanje eksplozivnih teles, medicinsko pomoč, logistično podporo, varovanje, dekontaminacijo, zagotavljanje transportne zmogljivosti, komunikacije, poskrbimo za odnose z javnostmi itd.

h. Nadzor in pregled-je proces, ki poteka ves čas operacije, v njem pa se vzdržujejo, ponovno ocenjujejo in prilagajajo ukrepi za nadzor in ukrepi za izvedbo ZS.

4.4 UMEŠČENOST ZAŠČITE SIL V LINIJO PINK

Zagotavljanje ZS je odgovornost poveljnikov na vseh ravneh. Da bi poveljnik to zagotovil v aktih poveljevanja podrobneje določi naslednje elemente: prioritete in zahteve pri oceni groženj, zmogljivosti in vire, popolnjevanje na posameznih dolžnostih in v enotah, ravni pripravljenosti, zamenjave, poveljniške odgovornosti in odgovornosti pripadnikov štaba, opredeli linijo PINK in komunikacijsko informacijski sistem, opredeli načine opozarjanja in poročanja, postopke načrtovanja in standardne postopke ter standarde in frekvenco usposabljanj in preverjanj usposobljenosti, vključno z vajami.

Splošna odgovornost posameznih štabnih funkcij za ZS:

Združeno poveljstvo (JFC) je odgovorno za ZS vseh napotenih sil v njeni pristojnosti. V fazi načrtovanja operacije so za načrtovanje ZS običajno odgovorni v J5, ob podpori specialistov iz drugih organov in svetovalcev. Njihova naloga je načrtovanje ZS celovito vključiti v proces načrtovanja v JFC, kar je posledično razvidno v vseh načrtih in poveljih, ki nastanejo na tej podlagi, tudi v posebnih poveljih, načrtih, direktivah, usmeritvah, SOP in drugih oblikah aktov poveljevanja, ki bodo izdelani za potrebe ZS. Za rutinsko usklajevanje ZS v okviru združenih sil pa običajno skrbi J3.

Usmeritve za ZS morajo biti v vseh omenjenih aktih jasno opredeljene, akti poveljevanja, ki jih vsebujejo, pa pravočasno dostavljeni vsem ravnam.

Koordinacija ZS je nujna na strateški, operativni in taktični ravni, v fazi načrtovanja in izvedbe vseh delovanj. *Vertikalna koordinacija* zagotavlja, da bo namera nadrejenega poveljnika v zvezi z zaščito in ohranjanjem zmogljivosti, nedvoumno razumljena in upoštevana v vseh aktih poveljevanja. *Horizontalna koordinacija* pa zagotavlja, da se pri načrtovanju operacije integrirajo vsa znanja štabnega osebja in agencij.

Na taktični ravni je za koordinacijo ZS običajno odgovoren operativni častnik, ki mu po potrebi svetujejo obveščevalni, varnostni in ostali častniki ter osebje.

Poveljniki in osebje na vseh ravneh morajo kontinuirano spremljati grožnje v svojem okolju in ranljivost lastnih zmogljivosti ter takoj in ustrezno reagirati na ugotovljena neravnotežja. Za to naj uporabljajo vsa razpoložljiva sredstva-nadzore, ocene, analize, izkušnje iz preteklosti in dobre prakse.

Sile različnih držav v sestavi skupnih zavezniških sil na operaciji so odgovorne za izvajanje lastnih ukrepov za ZS. Sodelovati pa morajo tudi pri izvajanju ukrepov ZS neposredno nadrejene zavezniške enote. Včasih lahko nacionalne omejitve posameznih držav tudi zmanjšajo nabor ukrepov za ZS in/ali zapletejo njihovo izvedbo.

Alarmne stopnje za zavezniške sile na operaciji predpiše poveljnik na strateški ravni, poveljniki na nižjih ravneh pa imajo odgovornost, da se odločijo, katere konkretne zaščitne ukrepe bodo uporabili. *Pri tem velja naslednje pravilo:* Podrejeni poveljniki lahko uveljavijo višje, zahtevnejše varnostne ukrepe, kot so predvideni za določeno alarmno stopnjo, brez odobritve nadrejenega poveljnika pa ne smejo uveljaviti nižje alarmne stopnje.

Še nekaj o specifičnih vlogah in nalogah posameznih funkcijskih področij in specialistov na operativni ravni, ki sodelujejo pri načrtovanju in usklajevanju ZS in potrebnih ukrepov:

Organ J2 je odgovoren za pripravo pravočasnih, točnih in koristnih obveščevalnih informacij. Izdelava ocen groženj in tveganj je integralni del procesa načrtovanj na strateški in operativni ravni. Predvsem na OPM bodo kasneje lahko potrebne še lokalne ocene groženj. Zbiranje potrebnih obveščevalnih informacij za ZS se usklajuje z načrtom zbiranja obveščevalnih podatkov.

Organ J3 usmerja in usklajuje različne funkcionalne specialiste v štabu, da bi zagotovil ZS. *Vloga teh organov in specialistov pri zagotavljanju ZS je naslednja:*

Varnost: V sistemu ZS zajema tiste ukrepe, s katerimi zagotovimo zaščito pred sabotажami, terorizmom, neposrednimi ali posrednimi napadi na osebje, opremo, infrastrukturo in komunikacijske linije. Varnost zajema postopke in fizične ukrepe, ki so zajeti sicer že v aktih poveljevanja v združenem poveljstvu, uporabijo pa se na nižji, lokalni ravni. J3 tudi skrbi, da je za izvedbo varnostnih načrtov na razpolago dovolj varnostnih sil.

NRKB obramba, zračna obramba, kontrola škode in informacijsko delovanje, katerih aktivnost prav tako usklajuje J3, so za celovit sistem ZS prav tako izredno pomembni, nekoliko manj pa v kontekstu naloge s težiščem na samomorilskih terorističnih napadih.

Zato bom v nadaljevanju podrobneje izpostavil le tiste organe in funkcionalne specialiste, ki so še posebej pomembni za ZS pred samomorilskimi bombnimi napadi:

Organ za inženirstvo: Svoje naloge usklajuje z J3, J4 in Provost Marshalovo pisarno³¹. Njegove odgovornosti so utrjevanje in ojačitve objektov, gradnja ovir in pregrad, določanje varnostnih con, poti, čiščenje letališč in pristanišč, zaščita pred požari, pa tudi usklajevanje ekip za odstranjevanje in uničenje eksplozivnih teles (EOD-Explosive Ordnance Devices).

Provost Marshal in njegova pisarna tako v združenem poveljstvu, kot na nižjih ravneh (kjer je ustanovljen) svetuje v zvezi z varnostjo, redom in disciplino znotraj sil in objektov, odgovoren pa je tudi za policijske zadeve, varnostno problematiko, ki je vezana na lokalne prebivalce, uveljavljanje reda in miru, lokalno varnost in zaščito vojaških baz, postopke z vojnimi ujetniki in pridržanimi osebami, z J3 in J4 sodeluje pri načrtovanju kontrole vojaškega prometa, podpira pa tudi CIMIC aktivnosti.

J4 (logistika) je odgovorna za usklajevanje ukrepov za ZS logističnih enot in zmogljivosti. Če je stopnja ogroženosti logističnih enot, zmogljivosti in preskrbovalnih poti višja kot "nizka", združeno poveljstvo imenuje posebnega varnostnega koordinatorja za to področje.

Organ za zdravstveno oskrbo je odgovoren, da so v ukrepe ZS vključeni vsi zdravstveni vidiki ZS, s katerimi se s preventivnimi in kurativnimi ukrepi zoperstavimo okoljskim tveganjem, posebno nalezljivim boleznim. Tudi prva pomoč in oskrba ranjenih v primeru incidentov, tudi samomorilskih bombnih napadov, je njihova naloga.

³¹ Ustreznega slovenskega prevoda za ta organ ne poznam. Ko bo v SV pričel tudi operativno delovati Oddelek vojaške policije, bo le-ta, glede na svoje poslanstvo in naloge, opredeljene v Direktivi za vojaško policijo, temu organu najbližji.

Sistem ZS zahteva, da zavezniška poveljstva in enote vzpostavijo odporno in prilagodljivo linijo PINK, s katero bo zagotovljena tudi ustrezna (funkcionalna) linija PINK za ZS. Kjer je potrebno, naj bodo ustanovljeni posebni organi za ZS.

Za sistem ZS naj se uporablja obstoječ sistem opozarjanja in poročanja (angl. W&R-Warning and Reporting). Poseben sistem naj se vzpostavi le v primeru, če tak sistem še ne obstaja, ali pa ni primeren.

4.5 USMERITVE ZA NAČRTOVANJE UKREPOV ZAŠČITE SIL

Sedaj je že razumljivo, da mora biti načrtovanje ZS vključeno v načrtovanje na vseh ravneh, saj le tako lahko zagotovimo osnovne in ostale potrebne usmeritve za svoje osebje in podrejene, določimo in podrobneje razdelamo potrebne ukrepe in postopke za ZS ter zagotovimo potrebno podporo za njihovo izvedbo. Pri tem se postopki za načrtovanje ukrepov ZS ne razlikujejo od ostalega načrtovanja.

Poudariti pa je vseeno potrebno pomen načrtovanja in izvedbe usposabljanj. *Učinkovito usposabljanje za ZS je osnova in predpogoj uspešne ZS.* Vse zavezniške enote morajo biti sposobne učinkovito izvajati predpisane ukrepe za ZS, v skladu z zahtevami in standardi zavezništva. Zavezniško vojaško in civilno osebje na določeni ravni mora biti seznanjeno z glavnimi elementi in postopki, ki so opredeljeni v načrtih za ZS, vključno z linijo PINK, svojimi odgovornostmi, lokalno veljavnimi stopnjami za zaščito sil in alarmnimi stopnjami ter postopki poročanja. Minimalno enkrat letno morajo izvesti usposabljanje o ZS, ki vključuje reakcijske postopke, osnovne varnostne in zdravstvene veščine-na primer postopki prve pomoči, požarna varnost in, kadar je to potrebno, rokovanje z orožjem. Vsebina, metodologija, dolžina, frekvenca in izvedba usposabljanj se mora izvesti v skladu z veljavnimi NATO standardi in odločitvami pristojnih poveljnikov. Zavezniško politiko za usposabljanja, vaje in preverjanje usposobljenosti najdemo v publikacijah MC 458-NATO Training, Exercises, and Evaluation Policy ter v MC 458/1-NATO Education, Training, Exercises, and Evaluation Policy.

Usposabljanje pred napotitvijo na operacijo (angl. PDT-Pre-Deployment Training) je predpogoj, da bo vso zavezniško osebje lahko izpolnilo svojo vlogo v okolju, kamor bo napoteno. To usposabljanje je nacionalna odgovornost vsake sodelujoče države in je, na podlagi individualnega usposabljanja o ZS, seveda prilagojeno posebnostim določene operacije.

Uvajalno usposabljanje na operaciji (angl. TIT-Theatre Induction Training), ki ga izvedemo po prihodu sil na operacijo, osveži in še nadgradi znanje, pridobljeno že na PDT. Izredno pomembno je zato, ker se na ta način postopki in ukrepi za ZS naučijo, obnovijo in usvojijo že na konkretni lokaciji, v mednarodnem okolju na operaciji. Vsi udeleženci morajo biti po tem usposabljanju seznanjeni vsaj z alarmnimi postopki in njimi povezanimi postopki, ki veljajo na konkretni lokaciji, na katero so napoteni.

4.6. APLIKACIJA MODELA ZAŠČITE SIL NA FIKTIVNEM PRIMERU GROŽNJE IN IZVEDBE SAMOMORILSKEGA BOMBNEGA TERORISTIČNEGA NAPADA NA OPM

4.6.1 Uvodna pojasnila

Namen tega podpoglavja je praktično preizkusiti uporabnost splošnega modela zaščite sil (angl. NATO FP Model) na fiktivnem primeru grožnje in izvedbe SBTN, ter tako dokazati

medsebojno povezanost in odvisnost specifične grožnje zaradi SBTN, posledičnega operativnega stresa in procesa zaščite sil na OPM.

Kot smo že ugotovili, je ZS kompleksna dejavnost. Načrtovanje ZS pričnemo že ob načrtovanju določene OPM, nadaljujemo jo med pripravami na OPM, nadaljujemo pred napotitvijo, *med trajanjem operacije* in po njej. Poudarek v tem podpoglavju bo na *načrtovanju ZS med trajanjem operacije*, s čimer bomo prikazali, *kako se ta dinamični proces prilagaja spremenjeni situaciji na OPM*.

Da bi dokazali omenjeno povezanost in odvisnost, hkrati pa opravili preizkus zmožnosti prilagajanja splošnega modela ZS spremenjeni situaciji na OPM, bomo v preizkusu upoštevali izmišljeno situacijo na fiktivni OPM. Ta bo v nadaljevanju navedena v obliki krajšega, sicer popolnoma izmišljenega, a verjetnega scenarija.

Sam preizkus bomo opravili tako, da bomo *pri načrtovanju ZS med trajanjem OPM* najprej sledili osnovnim načelom ZS (več o tem v 4.2), nato pa posamičnim korakom v modelu zaščite sil. Pri tem bomo kot pripomoček uporabili aplikativni model iz 5. poglavja. Kontrolna vprašanja iz tega modela nas bodo usmerjala pri iskanju konkretnih odgovorov, kako načrtovati protiukrepe za preprečevanje oz. zmanjševanje stresorjev in druge potrebne ukrepe ZS, potrebne zaradi spremenjene situacije na OPM.

Zaradi omejenega obsega naloge bodo pri tem poudarjeni le najpomembnejši izmed tistih ukrepov, ki bi jih v procesu ZS tudi realno načrtovali in izvedli zaradi SBTN in posledičnega operativnega stresa pri pripadnikih kontingenta. Pri tem pa bomo sproti opozarjali tudi na strokovno literaturo, kjer lahko bralci dobijo podrobnejše informacije o teh in drugih možnih ukrepih oz. aktivnostih ter ideje o možnih smereh nadaljnega, poglobljenega proučevanja.

4.6.2 Scenarij izmišljene situacije na fiktivni OPM

Kontingent SV se nahaja na OPM, za katero resolucija OZN predvideva mandat po VII. poglavju Ustanovne listine OZN. Kontingent je nameščen na obrobju glavnega mesta v eni od držav na Bližnjem vzhodu. Trenutni kontingent je v začetku drugega meseca šest-mesečnega mandata in predstavlja drugo rotacijo kontingenta SV na tej OPM, v njegovi sestavi deluje tudi NOC-nacionalna obveščevalna celica. Nad kontingentom SV ima nadrejeni poveljnik vodilne države, sicer NATO članice, pristojnost operativne kontrole. Odgovornost vodilne države je tudi zaščita NATO civilnih oseb v bazi. Vodilna država in kontingent SV sta odgovorna za en sektor območja odgovornosti OPM, v katerega spada glavno mesto z okolico, do maksimalne oddaljenosti 120 km od centra mesta. Najmočnejšo politično silo in vpliv v lokalni družbo predstavlja 46 odstotkov muslimanskega, med njimi nekaj nad polovico sunitskega prebivalstva in 42 odstotkov dobro organiziranega in povezanega krščanskega prebivalstva, ostali prebivalci so neenotni, njihova verska opredelitev manj pomembna. Država je bila več kot desetletje izpostavljena notranjim političnim trenjem, ki so imeli tudi religiozne in kulturne vzroke. Večkrat so izbruhnili oboroženi spopadi, zaradi katerih je skoraj 100.000 prebivalcev zbežalo v sosednje, okoli 11.000 pa tudi evropske države. Mednarodne mirovne sile so v preteklih dveh letih zagotovile relativen mir in letos tudi pogoje za izvedbo prvih demokratičnih volitev, katerih rezultate je že priznala tudi mednarodna skupnost. Volitve so bile izvedene en mesec pred napotitvijo kontingenta SV na OPM. Že čez en teden je bila oblikovana krhka koalicija političnih strank, ki jo vodi krščanska demokratična stranka. V času nestabilnosti je bilo v državi izvedenih šest SBTN, ki so bili usmerjeni na lokalne politične in verske voditelje. Takratni zadnji SBTN je izvedla islamistična teroristična organizacija pred tremi leti. Takšno relativno ugodno varnostno situacijo na OPM so upoštevali tudi načrti in povelja za OPM. Po takratnih obveščevalnih ocenah je v državi nekaj ločenih celic omenjene islamistične teroristične organizacije, še dve

islamistični teroristični organizaciji pa delujeta v sosednjih državah. Že ob prihodu kontingenta SV je bilo v lokalni družbi zaznati izrazito nezadovoljstvo islamskih strank z rezultati volitev in vladajočo krščansko koalicijo. V medijih, ki jih nadzorujejo, so pričeli z intenzivno propagandno kampanjo. Ta ni bila usmerjena le proti krščanskim strankam in prebivalcem, ampak vedno bolj tudi proti mednarodnim mirovnim silam, ki naj bi to koalicijo pristransko podpirale v škodo muslimanskega prebivalstva. Pojavile so se zahteve, da mednarodne sile takoj zapustijo državo, sicer jih bodo v to prisilili islamski mučeniki. Reakcije zavezništva so bile takojšnje, a pretežno usmerjene le v informiranje lokalne javnosti (več o tem v AJP-3.10). Kljub temu je prišlo danes zjutraj do SBTN, katerega tarča je bil konvoj vozil SV. Ta je opravljal redno patroliranje v bližnji okolici glavnega mesta. Napad je izvedlo eno teroristično vozilo, v katerem je bil voznik in, po prvih ocenah, okrog 150 kilogramov doma narejenega eksploziva. Zaradi posledic SBTN sta nevozni dve oklepljeni vozili SV, težje ranjena dva in lažje še trije pripadniki SV.

Poveljnik kontingenta SV je takoj po napadu pričel z analizo situacije in načrtovanjem dodatnih ukrepov ZS.

4.6.3 Preizkus uporabnosti splošnega modela ZS za načrtovanje ukrepov ZS v konkretni situaciji na OPM

Poveljnik kontingenta SV je v *analizi situacije* najprej smiselno upošteval *osnovna načela ZS*. Pri določanju prioritet je določil tiste *prioritete pri načrtovanju ukrepov ZS*, s katerimi bo *zaščitil lastne točke osredotočenja*. Po prioriteti jih je razporedil tako:

- prva pomoč in zagotovitev kasnejše primerne zdravniška oskrbe ranjenih v SBTN;
- sklic kolektiva in posredovanje do takrat zbranih relevantnih informacij, s katerimi bo skušal preprečiti ugibanja in govorice;
- specialistična psihološka post-travmatska obdelava nepoškodovanih pripadnikov napadene patrolje;
- sistematična analiza izvedbe STBN in reakcije napadene patrolje ter vseh do sedaj načrtovanih in uveljavljenih ukrepov ZS;
- izvedba nujnih ukrepov po tej analizi, katerih prioriteto bo določil naknadno.

Da bi lahko poveljstvo čim prej *ocenilo grožnje* in se osredotočilo na zaščito ključnih lastnih zmogljivosti, je poveljnik takoj po napadu izdal uvodne usmeritve ter zahteval zanj kritične informacije.

Poveljnik se je odločil, da bo od že prej postavljenih prioritet pri *obvladovanju tveganj* odstopal le v primeru, ko bi še dodatno spremenjena situacija narekovala zaščito drugih ključnih zmogljivosti. Zaenkrat še vedno velja naslednja prioriteta zaščite lastnih zmogljivosti, ki so ključne za uspeh operacije: fizična varnost pripadnikov kontingenta, vzdrževanje njihove visoke morale in visoke ravni horizontalne in vertikalne kohezije v kolektivu, nemoten pretok informacij in delovanje nacionalne in linije PINK na OPM, nemoteno delovanje ključne varnostne infrastrukture v bazi.

Z analizo varnostne situacije in načrtovanjem dodatnih ukrepov zaščite sil so istočasno pričeli tudi v poveljstvu vodilne države. Zaradi zagotovitve večje *povezljivosti*, je poveljnik v organe poveljstva, v katerih so že razporejeni pripadniki kontingenta SV, napotil nekaj dodatnih častnikov za povezavo.

S temi ukrepi namerava poveljnik kontingenta SV zagotoviti še večjo *prilagodljivost* na spreminjajoče se grožnje, ter še boljšo koordinacijo lastnih ukrepov ZS s tistimi, ki jih bo za bazo in območje odgovornosti odredil nadrejeni poveljnik iz vodilne države. V to ga namreč silijo omejitve razpoložljivih lastnih virov za ZS.

Sledi opis aktivnosti po zaporedju korakov iz splošnega modela ZS.

a. Analiza misije

Analiza operativnega povelja ter nacionalnega povelja za delovanje je pokazala, da v njih dodeljene naloge za kontingent SV ostajajo enake, potrebno pa bo dopolniti izhajajoče naloge. V obveščevalnih prilogah je namreč bila verjetnost STBN le omenjena in označena z "nizko" verjetnostjo, ni bilo posebnih prilog s podrobnostmi o terorističnih organizacijah, ki bi lahko uporabile to taktiko napadov. Izhajajoča naloga je potreba po podrobnejšem proučevanju terorističnih organizacij in taktik njihovih napadov v območjih obveščevalne odgovornosti in obveščevalnega interesa.

b. Analiza kritičnih zmogljivosti

Še vedno velja naslednja prioriteta zaščite lastnih zmogljivosti, ki so ključne za uspeh operacije: fizična varnost pripadnikov kontingenta, vzdrževanje njihove visoke morale in visoke ravni horizontalne in vertikalne kohezije v kolektivu, nemoten pretok informacij in delovanje nacionalne in linije PINK na OPM, nemoteno delovanje ključne varnostne infrastrukture v bazi.

c. Ocena groženj

Ponovna analiza prilog operativnega povelja in povelja za delovanje na OPM je potrdila znatne pomanjkljivosti pri opredelitvi grožnje s terorističnimi napadi, posebej STBN. Na podlagi poveljnikovih zahtev po kritičnih informacijah so zato odgovorni funkcijski organi takoj oblikovali prioritete zahteve po obveščevalnih informacijah. V bazi je bila vzpostavljena dodatna stalna funkcionalna povezava med S2 v kontingentu in nadrejenim G2 v poveljstvu vodilne države. Slovenska NOC je prevzela koordinacijo pri pridobivanju obveščevalnih informacij iz domovine in od drugih NOC. Funkcionalni specialisti so takoj pričeli z načrtovanjem, zbiranjem, obdelovanjem in posredovanjem obveščevalnih podatkov in informacij ter ustreznimi protiobveščevalnimi in varnostnimi dejavnostmi (več o tem v AJP 2, AJP 2.1., AJP 2.2 (stopnjevan dokument!), STANAG 2149, 2443). Stekel je proces pridobivanja podrobnih obveščevalnih informacij o terorističnih organizacijah, ki predstavljajo realno grožnjo na tej OPM, njihovih strateških ciljih in specifičnih ciljih na območju OPM, načinih vodenja, organiziranosti in strukturiranosti, načinih in metodah zbiranja podatkov o tarčah, usposobljenosti, taktiki in tehniki napadov, še posebej STBN, o ravni logistične in ideološke podpore, ki jim jo nudi lokalna družba. Nadrejeni poveljnik na OPM je od svoje države že zahteval specialiste za zbiranje obveščevalnih podatkov s človeškimi viri (angl. HUMINT-Human Intelligence). Tudi na ta način bodo skušali s poostrenimi protiobveščevalnimi dejavnostmi preprečiti nadaljnje SBTN že v fazi njihovega načrtovanja in priprav, ko so teroristične organizacije najbolj ranljive.³² Že v zgodnji fazi dela je bilo tudi ugotovljeno, da posebno varnostno tveganje predstavljajo delavci lokalne firme, ki je bila pred desetimi dnevi najeta za popravilo vodovodne infrastrukture v bazi. Zato so bili v zvezi z njimi takoj uveljavljeni ukrepi za povečanje preventivne varnosti, z dodatnimi ukrepi na področju organizacijske in fizične varnosti.³³

V procesu ocenjevanja groženj je bilo ugotovljeno, da je prav teroristična organizacija, ki je pred tremi leti izvedla zadnji SBTN edina, ki ima na območju OPM *realne zmožnosti* izvedbe takih napadov. Ker so na eni izmed lokalnih radijskih postaj le nekaj ur po SBTN predvajali

³² Več o HUMINT dejavnostih v AJP-2.3., Allied joint Doctrine for Human Intelligence. Kratke, a praktične opise tovrstnih protiobveščevalnih dejavnosti v obliki načel pa najdemo v STRATFOR (2005) Vulnerabilities in the Terrorist Attack Cycle in STRATFOR (2007) The Secrets of Countersurveillance, oboje dosegljivo na internetu.

³³ Več o tem v AJP-2.2, Counterintelligence and Security Procedures.

zvočni posnetek, v katerem je ta teroristična organizacija prevzela odgovornost zanj, je ta ocena le potrdila njeno odgovornost. Podrobnejše analize te teroristične organizacije so potrdile njihovo *namero*, da mednarodne mirovne sile prisilijo k umiku in tako pomagajo formirati novo vladno koalicijo, ki bi jo vodila največja sunitaska islamska stranka v državi. *Verjetnost* nadaljnjih terorističnih napadov je ocenjena kot "povečana in predvidljiva do neizbežna" (več o tem v Prilogi 3 naloge). Prevladujoča taktika napadov bodo prav SBTN ter uporaba daljinsko proženih IEN. Ker vladne sile še vedno dokaj uspešno nadzorujejo glavno mesto, bodo *najverjetnejša* *varianta delovanja* napadi z IEN in SBTN na konvoje vojaških vozil mirovnih sil. *Najnevarnejša* *varianta delovanja* je hkraten SBTN napad v bazi ali na vhodu v bazo ter napad na enega od konvojev vozil, ko bodo ta na rednih nalogah. Verjetnost takšnega napada je ocenjena s stopnjo "povečana grožnja" (več o tem v Prilogi 3 naloge), ki pa ga zaradi zahtevnosti načrtovanja usklajenega napada ni pričakovati prej, kot čez štiri do pet tednov. Hkrati je ocenjeno, da bo mogoče v tem času, z okrepljenim obveščevalnim in protiobveščevalnim delovanjem ter drugimi ukrepi zaščite sil, varnostno situacijo že bistveno izboljšati in preprečiti vsaj najnevarnejšo varianto ponovnega terorističnega napada.

d. Ocena ranljivosti

Slabosti pri načrtovanju operacije, predvsem pri predhodni oceni groženj, se že odpravljajo in jih teroristična organizacija v bodoče ne bo mogla izkoriščati. Za ugotovljene pomanjkljivosti in nedoslednosti pri izvajanju načrtovanih ukrepov ZS v določenih stopnjah ZS, pri načrtovanju vsebin in izvedbi uvajalnega usposabljanja v bazi, v načrtovanju in preverjanju postopkov alarmiranja, in pri zagotovitvi realnih kapacitet za medicinsko evakuacijo ter urjenju v postopkih z njimi, bo potrebno čim prej uveljaviti naknadne ukrepe za obvladovanje teh tveganj.

e. Ocena tveganj

Verjetnost, da bo zaradi SBTN in uporabe daljinsko vodenih IEN prišlo na OPM do novih incidentov, je znatna. Ob takoj uvedenih predhodno načrtovanih ukrepih na OPM, je vodilna država takoj po napadu pokazala tudi izredno solidarnost in slovenskemu kontingentu brezplačno ponudila v uporabo nekaj dodatnih tehničnih zmogljivosti za povečanje fizične varnosti pripadnikov kontingenta SV med opravljanjem nalog izven baze. Tudi nadrejeno poveljstvo v Sloveniji je takoj po napadu ustrezno reagiralo in izdalo serijo sporočil za javnost. Kljub napadu in petim poškodovanim v njem, slovenska javnost še vedno podpira prisotnost kontingenta SV na OPM. Zato ni verjetno, da bi morali zaradi grožnje novih SBTN prekiniti delovanje na OPM.

f. Obvladovanje tveganj

Na podlagi združenih rezultatov analize kritičnih zmogljivosti, ocene groženj in ocene ranljivosti, so bili *na posameznih področjih obvladovanja tveganj* uvedeni naslednji konkretni ukrepi.

f.1 Proceduralni ukrepi (postopki)

Pri načrtovanju in izvedbi uvajalnega usposabljanja so bile ugotovljene naslednje pomanjkljivosti: ni bilo osvežitvenega usposabljanja o protiterorističnih ukrepih; nedoslednosti pri praktičnem preverjanju postopkov v različnih uvedenih stopnjah ZS; nedoslednosti pri praktičnem urjenju v postopkih ob alarmiranju v primeru napada na bazo; zaradi pomanjkanja helikopterjev ni bilo izvedeno niti eno urjenje ali preizkus medicinske evakuacije s helikopterji, ki je bilo tudi pomanjkljivo načrtovano. Zaradi ugotovljenih pomanjkljivosti so bili dopolnjeni načrt uvajalnega usposabljanja, navodila in standardni operativni postopki, ter izvedeni nekateri ukrepi v zvezi z zagotovitvijo potrebne opreme.

f.2 Ukrepi v zvezi z osebjem

Z delavci lokalne firme so bili opravljeni dodatni varnostni razgovori in preverjanja. Dodatno so jim bile podeljene posebne priponke, ki registrirajo vsako njihovo zadrževanje v poveljstvu baze ali drugih ključnih objektih, kamor imajo dostop le z nenehnim spremstvom in nadzorom tekom njihovega dela.

Tako kot ostali pripadniki mirovnih sil v bazi, so tudi v kontingentu SV pričeli z usposabljanji in urjenji po dopoljenih načrtih uvajalnega usposabljanja, s poudarkom na temah, ki so bile do tedaj pomanjkljivo obdelane. Poveljnik slovenskega kontingenta se je odločil še za dodatna usposabljanja in urjenja iz varovanja baze in ključnih objektov v njej-s poudarkom na postopkih ob vstopanju v bazo, postopkov pri napadih na konvoje vojaških vozil, postopkov prepoznavanja sumljivih oseb, ki bi lahko bile samomorilski teroristi ter preverjanja oseb in preiskave vozil na začasnih cestnih nadzornih točkah in stalnih nadzornih točkah pred bazo.³⁴

Poveljnik je ocenil, da je SBTN na nekatere pripadnike kontingenta deloval tudi kot močan stresor. Kljub takojšnji specialistični psihološki post-travmatski obdelavi nepoškodovanih pripadnikov napadene patrulje, so pri nekaterih od njih opazne poudarjene vedenjske oblike reakcij na operativni stres: motnje pri spancu, prenapetost in vzkipljivost, odmikanje od skupine in prekomerno uživanje alkohola. Tveganje, da bi njihovo obnašanje negativno vplivalo tudi na ostale pripadnike, je postalo verjetno. Zato se je poveljnik odločil še za serijo kratkih praktičnih delavnic za premagovanje operativnega stresa, ki so jih slovenskemu psihologu pomagali izvesti tuji kolegi. Po posvetovanju s psihologom se je poveljnik odločil, da bo v primeru, če te delavnice ne bodo pomagale, v Slovenijo predčasno napolnil dva pripadnika, ki kažeta tudi bolj izrazite emocionalne posledice stresa, predvsem izrazito depresijo ter dvom vase in tovariše.

Ti ukrepi so, ob izvajanju rednih nalog, pripadnike kontingenta sicer zaposlili do zgornje še sprejemljive meje, vendar so jih pripadniki sprejeli izredno pozitivno, kot napor poveljnika, da še izboljša njihovo varnost.

V slovenskem kontingentu, poleg rednih sprostitvenih aktivnosti izvajajo, tudi redne sestanke kolektiva, na katerih pripadniki dobivajo sprotne novice o zdravstvenem stanju v napadu poškodovanih kolegov, informacije o aktivnostih v domovini, ki jim bodo zagotovile še boljšo fizično zaščito, reakcijah domače javnosti na dogodke na OPM in druge sprotne informacije, s katerimi želi poveljnik sproti odpravljati nejasnosti in preprečevati njihove dvome. Omogočeni so jim bili dodatni, sicer časovno omejeni, brezplačni telefonski pogovori po lastni izbiri. Sporočeno jim je bilo, da načrtovanega obiska slovenskega ansambla ob državnem prazniku sicer ne bo ter, da so v kontingentu do nadaljnjega odpovedani vsi obiski iz Slovenije. Namesto tega bodo bližnjo slovesnost, po svečanem postroju in podelitvi priznanj, obeležili z mednarodnim turnirjem vojaških ekip v malem nogometu in košarki.

f.3 Ukrepi v zvezi z opremo

Slabosti v zvezi s pomanjkanjem ustreznih priponk za nadzor gibanja lokalnih delavcev v bazi je rešila vodilna država kmalu po tem, ko je bilo to tveganje zaznano. Poveljnik kontingenta SV je od nadrejenega poveljstva v Sloveniji dobil zagotovilo, da bo njegov zahtevek za nadomestilo obeh nevoznih oklepljenih vozil rešen takoj, kontingent pa bo čim prej prejel tudi sredstva za zaščito vseh vozil pred daljinsko proženimi IEN. S tem ukrepom bodo osebje in

³⁴ Podrobnosti o vsebinah teh in drugih usposabljanj so dosegljive v NATO ATrainP-01-Education and Training for PSO. Koristen dodatni pripomoček je lahko tudi priročnik NORDACPS Tactical Manual Volume 1 in 2, ki je tudi sicer najpogosteje naveden in tudi druga vezna literatura, navedena v NATO ATrainP-01. Za določene teme sta koristna tudi UN Security Awareness-An Aide-memoire in UN Peacekeeping Training Manual.

Več o prepoznavanju sumljivih vedenjskih in drugih zunanjih značilnosti oseb, ki bi lahko bile samomorilski teroristi tudi v: BASLER, B. Barbara & FOXMAN, H. Abraham (2005) Armed Assaults and Suicide Bombers; Čaleta (2006); JORDAN, Javier & MANAS M. Fernando (2007) External Signs of Radicalization and Jihadist Militancy, vse dostopno na internetu.

vozila med opravljanjem nalog izven baze bistveno manj ogroženi. Ta informacija je izredno pozitivno vplivala na vse pripadnike kontingenta in bistveno zmanjšala njihov strah pred temi oblikami terorističnih napadov, ki bi sicer pri njih utegnil bistveno prispevati k pojavom operativnega stresa.

Po ponovnem pregledu zaščitne opreme in sredstev v slovenskem kontingentu, že uvedenih in izvedenih drugih fizičnih zaščitnih ukrepov ter inženirskih in drugih tehničnih ukrepov v bazi je bilo ugotovljeno, da oprema ustreza, dodatni zaščitni ukrepi pa niso potrebni.³⁵

f.4. Ukrepi v zvezi z objekti in infrastrukturo

Enako je bilo ugotovljeno tudi po ponovnem pregledu že uvedenih fizičnih varnostnih ukrepov (razmestitve straže, glavne ograje okrog baze in notranjih ograd, osvetlitve itd.), gradbenih in drugih konstrukcijskih varnostnih ukrepov (omejevalnikov hitrosti, zapornic, betonskih in kovinskih pregrad, območij omejenega in posebej nadzorovanega gibanja itd.).

f.5. Ukrepi v zvezi z informacijami

Analiza že uvedenih ukrepov in varnostnih procedur je pokazala, da za SBTN ni bilo krivo odtekanje podatkov o sestavi, uvedenih varnostnih ukrepih, rutah in času izvajanja patrolj z vozili. Kljub temu se je poveljnik baze odločil, da bo uvedel še poostrene ukrepe zaščite in varovanja informacij, ki se nanašajo na izvedbo bistvenih nalog enot v bazi. V slovenskem kontingentu niso bile potrebne bistvene spremembe dosedanjih procedur.

Na ta način so bili v bazi in slovenskem kontingentu izvedene *vse potrebne reakcije na SBTN* in uvedeni vsi potrebni *ukrepi za obnovo oz. sanacijo stanja*.

³⁵ Več o sodobnih trendih v razvoju zaščitne in varnostne opreme v Gourley, R. Scott (2005) Forces recognise the importance of expanding protection measures, dostopno na interentu.

5 APLIKATIVNI MODEL ZA RAZUMEVANJE VPLIVA SAMOMORILSKEGA TERORIZMA IN OPERATIVNEGA STRESA NA ZAŠČITO SIL

5.1 UVODNA POJASNILA K MODELU

Razlogi za izdelavo aplikativnega modela ležijo v dejstvu, da pripadniki SV sodelujejo tudi na tistih OPM, kjer je grožnja izvedbe SBTN že nekaj časa dejstvo. Med ostalimi vzroki tudi ta grožnja vpliva na operativni stres udeležencev OPM, seveda pa tudi na načrtovanje ZS. Čaleta (2006:146) je, v članku o samomorilskem terorizmu-grožnji za oborožene sile, sicer že opozoril, da bo zato, ker pripadniki SV opravljajo naloge na vedno bolj zahtevnih operacijah, potrebno sistemu zaščite sil in vseh ukrepov, ki so s tem povezani, v prihodnosti nameniti še posebno pozornost. Vendar pa v slovenski vojaški strokovni literaturi trenutno še ni mogoče najti izdelkov, ki bi sistematično povezali izsledke raziskav in operativnih izkušenj na področjih samomorilskega terorizma, operativnega stresa in zaščite sil na OPM in, ki bi jih lahko uporabniki praktično uporabili za načrtovanje in izvedbo še boljših usposabljanj bodočih udeležencev OPM. To dejstvo in želja, da k izboljšanju tega stanja vsaj malo pripomorem tudi sam, je pglavitni razlog za odločitev o nastanku aplikativnega modela.

Iz te odločitve sledi namen aplikativnega modela:

Aplikativni model mora biti izdelan kot praktični pripomoček, izdelan v obliki opomnika.

Da bi bil ta namen dosežen, je bilo potrebno izpolniti naslednje cilje:

1. Združiti naravo, vzroke in dejavnike za nastanek samomorilskega bombnega terorizma v tipične skupine in podskupine, in tako vsaj delno sistemizirati poznavanje tega pojava.
2. Pregledno razvrstiti in opredeliti splošne in specifične dileme pri nastanku operativnega stresa, v procesu zaščite sil pa splošne in predvsem specifične dileme, povezane z grožnjami SBTN, ter nakazati možne rešitve teh dilem.
3. Kot priročnik za uporabnike v obliki opomnika mora model, poleg nakazovanja možnih rešitev določenih dilem, nakazovati tudi možnosti prilagoditve načrtov usposabljanja bodočih udeležencev iz SV za OPM, pa tudi smiselnost in možne smeri nadaljnega, podrobnejšega proučevanja problematike v njem.
4. Uporabna vrednost aplikativnega modela mora biti preizkušena že v sami nalogi. Za preizkus ga je potrebno smiselno uporabiti pri preizkusu praktične uporabnosti modela zaščite sil na primeru grožnje in izvedbe SBTN, ob upoštevanju posledičnega specifičnega operativnega stresa zaradi te grožnje.
5. Aplikativni model mora omogočati sklepanje o veljavnosti glavne hipoteze in, posredno, izvedene hipoteze.

Aplikativni model je namenjen kot pripomoček za lažje izobraževanje in usposabljanje tistih, ki se s področjem samomorilskega bombnega terorizma, zaščite sil in operativnim stresom poklicno ukvarjajo ter kot tovrstni strokovnjaki znanje širijo znotraj obveščevalno-varnostne in operativne funkcije. Predvsem pa tistim, ki sodelujejo v procesu priprav in usposabljanja pripadnikov SV pred napotitvami na OPM.

Če bo aplikativni model koga od bralcev vzpodbudil, da bo nadaljeval z raziskovanjem v modelu začrtanih smernic proučevanja SBTN v povezavi z zaščito sil ter operativnim stresom, in v domačo strokovno literaturo dodal še kak nov prispevek, pa bo osnovni namen nastanka modela še bistveno presežen.

Sam aplikativni model je sestavljen iz *treh področij*-samomorilskega terorizma, operativnega stresa in zaščite sil. Za vsako področje so v modelu najprej opredeljene t.i. *skupine vplivnih dejavnikov*, ki predstavljajo *osnovno notranjo strukturo posameznega področja* v modelu. Za vsako skupino vplivnih dejavnikov je v modelu postavljeno *izhodišče*, ki opredeljuje *namen* in *želena ciljna stanja* in tako usmerja podrobnejše analize specifičnih *podskupin vplivnih dejavnikov*. Vsaka skupina vplivnih dejavnikov je namreč opredeljena še s podskupinami vplivnih dejavnikov. Te opredeljujejo podrobnejšo *notranjo strukturo* vsake posamezne skupine vplivnih dejavnikov. Za vsako podskupino vplivnih dejavnikov v modelu so postavljena *kontrolna vprašanja*. Z odgovori na njih skušamo izpolniti namen in želena ciljna stanja iz izhodišč, oziroma zastavljena ciljna stanja pri vsaki posamezni podskupini vplivnih dejavnikov.

Konkretno so v prvem delu aplikativnega modela narava, vzroki in vplivni dejavniki za nastanek samomorilskega terorizma, oziroma odločitev nekoga, da se poda na samomorilsko misijo, združeni v šest skupin in petnajst podskupin vplivnih dejavnikov.

V drugem delu modela prva skupina vplivnih dejavnikov v obliki šestih podskupin povzema najpomembnejše stresorje, ki se lahko med pripadniki kontingenta pojavljajo pred napotitvijo na OPM, med njo in po povratku. Druga skupina vplivnih dejavnikov s štirimi podskupinami pa v obliki kontrolnih vprašanj podaja odgovore, katere ukrepe za povečanje odpornosti svojih podrejenih na operativni stres lahko izvede poveljnik kontingenta pred, med in po OPM, in tako zmanjša ali celo prepreči ali zmanjšati pojavne oblike reakcij svojih podrejenih na operativni stres, s čimer nedvoumno pripomore tudi k izboljšanju ZS.

V tretjem delu aplikativnega modela sedem glavnih skupin in sedem podskupin vplivnih dejavnikov sledi posameznim korakom iz splošnega modela zaščite sil, čemur so prilagojena tudi izhodišča in skupna ciljna stanja, zapisana ob posamezni glavni skupini dejavnikov. S pomočjo kontrolnih vprašanj skušamo najti odgovore na splošne dileme v sistemu ZS, pa tudi tiste, ki so povezane z grožnjo STN-samomorilskih terorističnih napadov.

5.2 APLIKATIVNI MODEL

Legenda okrajšav v modelu:

ST-samomorilski terorist;

STN-samomorilski teroristični napad;

SBTN-samomorilski bombni teroristični napad;

TO-teroristična organizacija.

Skupine in podskupine vplivnih dejavnikov	Izhodišča, ciljna vprašanja ali zelena ciljna stanja in kontrolna vprašanja, ki jih pomagajo doseči
Področje v modelu: SAMOMORILSKI TERORIZEM	
1. Komponente narave TO.	<i>- Izhodišče: Pridobiti čim več analiz in drugih informacij o TO in morebitnih že izvedenih STN na območju delovanja OPM.</i>
1.1. Organizacijska komponenta (v primeru več zaznanih TO na	+ Ali je tudi na območju vaše odgovornosti že evidentirana kakšna TO, ki uporablja taktiko STN? + Ali gre za že znano TO, ali so njeni motivi in cilji delovanja na konkretnem območju OKO znani? + Ali ti motivi in cilji morda odstopajo od tistih, s katerimi se ta TO sicer

Skupine in podskupine vplivnih dejavnikov	Izhodišča, ciljna vprašanja ali zelena ciljna stanja in kontrolna vprašanja, ki jih pomagajo doseči
območju OKO, je procedura vprašanj enaka za vsako od njih posebej).	<p>predstavlja v javnosti? + Ali je to morda religiozno motivirana islamistična TO? + Ali vam je znano, kašne metode novačenja novih ST uporablja ta TO? + Ali so vam vsaj na splošno znane taktike delovanja (od načrtovanja do izvedbe napada) do sedaj uporabljenih ST (eksploziv v avtomobilih, eksploziv na telesu, uporaba žensk in/ali otrok)? + Ali deluje evidentirana TO na območju OKO sama? Ali obstaja možnost, da delovanje združi s kakšno drugo TO? Ciljno vprašanje: <i>Ali imate dovolj informacij, da prepoznate motive, cilje, vzorec in splošno taktiko delovanja ter metode novačenja konkretne TO?</i></p>
1.2. Psiho-socialna komponenta.	<p>+ Ali se OPM odvija v konkretnem okolju prvič? + Koliko časa je preteklo od takrat, ko so se pojavili neposredni razlogi, zaradi katerih je prišlo do OPM? + Ali je lokalno prebivalstvo doživljalo vojaške in druge travme že dlje časa, morda že več rodov? + Ali je v družbi zaznana indoktrinacija prebivalstva s strani TO? + Ali se večina lokalnih prebivalcev morda trenutno počuti, da so okupirani, žrtve vojne, agresije, okupacije njihove dežele? + Kako lokalni prebivalci dojemajo pripadnike mednarodnih sil na OPM-kot poskus rešitve ali kot dodatno grožnjo? Ciljno vprašanje: <i>Ali razumete, zakaj konkretna družba sprejema/ne sprejema ideologijo TO in morebitne STN?</i></p>
1.3. Individualna komponenta.	<p>+ Kateri motivi se pojavljajo/prevladujejo pri ST: - obljava nebes in drugi religiozno obarvani motivi; - ideološki (nacionalistični ter poistovetenje s poslanstvom, cilji in metodami delovanja določene TO; - ekonomski (denarna nagrada sorodnikom,...); - psihološki (psihološka disociacija, travme, dolgotrajna izpostavljenost stresu-prestajanje zaporne kazni,...); - socialni (vpliv družine in družbe); - osebne grožnje in indoktrinacija s strani TO; - popolnoma osebni motivi (osebno maščevanje, izhod iz brezizhodnosti,...). Ciljno vprašanje: <i>Ali vam je razumljivo, kateri od možnih individualnih motivov se pojavljajo in/ali prevladujejo med ST na območju konkretne OPM?:</i></p>
2. Zakaj se nekdo odloči, da bo postal ST?	Izhodišče: <i>Razumeti vpliv osebnih/primarnih in sekundarnih/prikritih travm na odločitev postati ST.</i>
2.1. Osebne oz. primarne travme.	<p>+ Ali je med mlado populacijo na območju OPM zaznati izrazite travme, ki so posledica: - izgube staršev, sorodnikov, prijateljev, zakoncev; - občutka njihove ogroženosti, strahu; - splošnega stanja v deželi (nezaposlenosti, pomanjkanja osnovnih življenjskih potrebščin). + Ali v območju OPM zaznavate konkretne dejavnosti TO pri novačenju ST, ki skušajo izrabljati osebne travme prebivalcev? + Ali zaznavate prikrito delovanje TO, ki ponujajo psihološko pomoč in podporo s pomočjo posebnih združenj, nevladnih organizacij in podobno? Ciljno vprašanje: <i>Ali razumete primarne, osebne travme prebivalstva in reakcije TO ali tem naklonjenih organizacij nanje?</i></p>

Skupine in podskupine vplivnih dejavnikov	Izhodišča, ciljna vprašanja ali zelena ciljna stanja in kontrolna vprašanja, ki jih pomagajo doseči
2.2. Sekundarne in prikrite travme.	<p>+ Ali je med prebivalci na območju OKO zaznati željo, da bi bili podrobneje seznanjeni z razmerami drugje po svetu?</p> <p>+ Ali je mogoče zaznati aktivnosti TO in/ali njim naklonjenih organizacij, da jim to omogočajo mimo uradnih (vladnih) medijskih kanalov?</p> <p>+ Ali so te organizacije pri tem tako uspešne, da lahko sklepate o njihovem nadzoru lokalnih medijev in posledični medijski indoktrinaciji prebivalcev?</p> <p>Ciljno vprašanje: <i>Ali razumete sekundarne in prikrite travme prebivalstva in aktivnosti TO ali tem naklonjenih organizacij, da bi jih pri prebivalstvu okrepili?</i></p>
3. Dejavniki, ki pospešujejo odločitev postati ST.	<p>Izhodišče: <i>Razumeti pomen in način vplivanja dodatnih dejavnikov na odločitev postati ST.</i></p>
3.1. Religija in kultura.	<p>+ Ali se OPM odvija v sekularni, ali religiozni državi?</p> <p>+ Če je religiozna, ali je to islamska država?</p> <p>+ Ali ima religija nasploh močan/šibak vpliv na trenutna dogajanja v državi?</p> <p>+ Ali je mogoče zaznati pozive verskih voditeljev in učiteljev na "sveto vojno"?</p> <p>+ Ali je mogoče v deželi govoriti celo o verskem fanatizmu?</p> <p>+ Ali je v državi že razvit kult samožrtvovanja, mučeništva?</p> <p>+ Ali ga kultura lokalne družbe podpira, zavrača, ali je do njega večinsko neopredeljena?</p> <p>Ciljno vprašanje: <i>Ali pravilno razumete prepleten odnos kulture in religije na območju OPM, tudi v trenutnem političnem, socialnem in gospodarskem kontekstu?</i></p>
3.2. Kult mučeništva.	<p>+ Če je na območju OPM že mogoče zaznati pojav kulta mučeništva-kako se manifestira v lokalni družbi?</p> <p>+ Če ga še ni, ali je mogoče zaznati aktivnosti TO in/ali njim naklonjenih religioznih in drugih organizacij, da se ta kult ustvari (objave filmov, video posnetkov, internet, verske razlage, ...)?</p> <p>Ciljno vprašanje: <i>Ali razumete vzroke za pojav kulta mučeništva, če ta že obstaja? Če ga še ni, ali ga je na območju OPM možno predvideti in kako hitro?</i></p>
3.3. Mediji, predvsem internet	<p>+ Kateri kanali za komuniciranje s prebivalstvom obstajajo na območju OPM, kako so razviti?</p> <p>+ Ali imata med njimi TV, še posebej pa internet, pomembno vlogo?</p> <p>+ Ali so določeni mediji, predvsem internet, dostopni prebivalstvu le v verskih šolah in/ali prostorih, ki jih lahko povežete s TO?</p> <p>+ Ali je na območju OPM sploh mogoče opredeliti pristranske in nepristranske medije?</p> <p>Ciljno vprašanje: <i>Ali obstoječa medijska infrastruktura medijem omogoča, da bistveno vplivajo na ciljno populacijo, iz katere se lahko razvijejo STN?</i></p>
3.4. Psihološka disociacija.	<p>+ Ali so vam dostopne že izdelane analize, ki omogočajo podrobnejši vpogled v psihosocialno klimo družbe na območju OPM, ali ne?</p> <p>+ Če niso dostopne, ali vam analiza dejavnikov, ki ste jih opravili do tega koraka, omogoča razumeti vsaj splošno sliko psihosocialnega stanja prebivalstva na območju OPM?</p> <p>Ciljno stanje, napotek: <i>Če nimate na razpolago predhodnih analiz, in ne morete razumeti splošne psihosocialne slike lokalne družbe, se obvezno vrnite na korak 1.2. in ponovite analizo!</i></p>

Skupine in podskupine vplivnih dejavnikov	Izhodišča, ciljna vprašanja ali zelena ciljna stanja in kontrolna vprašanja, ki jih pomagajo doseči
4. Dve skupini motivov ST glede na vplive iz okolja.	<i>Izhodišče: Obe skupini motivov povzemata razloge in vplivne dejavnike za nastanek ST in odločitev postati ST-jih razumete?</i>
4.1. Motivi zaradi bivanja v družbi, ki je okupirana ali vmešana v vojno.	<i>Ciljno stanje, napotek: Odgovore bi morali v tej stopnji že imeti na podlagi dosedanjih korakov. Če jih še nimate, se obvezno vrnite na korak 1.2. in ponovite analizo!</i>
4.2. Motivi v družbi, na katero bistveno vplivajo migracije in spopad različnih kultur.	<i>Ciljno stanje, napotek: Odgovore bi morali v tej stopnji že imeti na podlagi dosedanjih korakov. Če jih še nimate, se obvezno vrnite na korak 1.2. in ponovite analizo!</i>
5. Ženske kot samomorilske teroristke.	<ul style="list-style-type: none"> + Kako družbene in socialne norme lokalne družbe na območju OPM definirajo trenutno vlogo žensk v njej? + Ali se ta vloga lahko spremeni zaradi zgodovinskih razlogov, predvsem pa zaradi vpliva dominantne lokalne religije? + Ali ste podrobneje proučili tudi psiho-socialne dejavnike na območju OPM, ki lahko vplivajo na pojav samomorilskih teroristk? + Ali so bile na območju OPM do sedaj že opažene težnje s strani TO in/ali njim naklonjenih organizacij, da bi tudi ženske uporabili za STN? <p><i>Ciljno stanje, napotek: V tej stopnji analize bi morali že imeti odgovore na vse dileme v zvezi z možnim oz. dejanskim pojavom žensk STN. Če jih še nimate, ponovno analizirajte vse korake v točkah 2 in 3.</i></p>
6. Načrtovanje, neposredna priprava in izvedba samomorilskega napada.	<i>Izhodišče: Bolj podrobno, kot v točki 1.1. razumeti, kako TO načrtujejo, neposredno pripravijo in izvedejo STN z uporabo IEN (z do sedaj zbranimi informacijami na podlagi modela in dodatnimi prioritetskimi obveščevalnimi zahtevami nadrejenim funkcijskim organom).</i>
6.1 Načrtovanje napada.	<ul style="list-style-type: none"> + Ali vam do sedaj zbrane informacije že omogočajo sklepanje o verjetnih ciljnih STN na konkretni OPM? + Če še ne-ali imate neposreden dostop do drugih podatkovnih baz z opisi zgodovine STN, njihovih ciljev in konkretnih izkušenj (angl. Lessons Learned) na območju OPM, iz katerih se da sklepati, kdo ali kaj so možne tarče ST na konkretni OPM? + Če še ne-ali ste nadrejenemu funkcijskemu organu že posredovali zahtevek za informacijo (angl. RFI-Request for Information)? + Ali poznate prednosti in slabosti v kontingentu in na območju OPM, ki bi lahko vplivale na večjo ali manjšo ranljivost tarč in s tem na izbiro le-teh s strani TO: <ul style="list-style-type: none"> - ali je bila naša država morda posebej izpostavljena v nedavni grožnji ali sporočilu TO, ki operira na konkretni OPM; - kje se nahaja in kako je utrjena baza, v kateri bodo nastanjeni pripadniki kontingenta, kdo in kako jo varuje, kakšni so dostopi, možnosti evakuacije itd.; - kje in kako daleč izven baze se lahko gibljejo pripadniki kontingenta-kakšne so nacionalne omejitve v zvezi s tem; - ali bodo pripadniki kontingenta nastanjeni ali delovali na več lokacijah-je katera od njih posebej izpostavljena, ranljiva in zakaj; - ali med OPM načrtujemo visoke vojaške ali državniške obiske v kontingentu itd.

Skupine in podskupine vplivnih dejavnikov	Izhodišča, ciljna vprašanja ali zelena ciljna stanja in kontrolna vprašanja, ki jih pomagajo doseči
	<p>Ciljno vprašanje: Ali so vam znane tiste bistvene prednosti in slabosti kontingenta, lokacij nastanitve in delovanja kontingenta, ki so pomembne za ranljivost kontingenta? Ali vam do sedaj zbrane informacije že omogočajo sklepanje o verjetnih ciljih SN na OPM na splošno, še posebej pa proti kontingentu SV?</p>
<p>6.2 Neposredna priprava napada.</p>	<p>+ Ali vam do sedaj zbrane informacije že omogočajo sklepanje o eni ali več TO na konkretni OPM in njihovih običajnih pripravah na SN?</p> <p>+ Če še ne-ali imate neposreden dostop do drugih podatkovnih baz z opisi konkretnih izkušenj s STN na območju OPM, iz katerih se da sklepati, ali bodo tudi v bodoče uporabljene podobne ali enake neposredne priprave na SN: izbira napadalcev (ženske, otroci, ...), nedavne objave video posnetkov izjav/groženj voditeljev TO ali objave zadnjih sporočil-oporok ST pred izvedbo STN v video posnetkih itd.</p> <p>+ Če še ne-ali ste nadrejenemu funkcijskemu organu že posredovali zahtevek za potrebne informacije (angl. RFI-Request for Information)?</p> <p>Ciljno vprašanje: Ali načrtovanje in neposredne priprave na izvedbo možnega STN na območju OPM že razumete do te mere, da bi se lahko vključili v konkretne aktivnosti za preprečitev STN?</p>
<p>6.3 Izvedba napada.</p>	<p>+ Ali poznate taktiko izvedbe STN, ki so se na območju OPM v preteklosti že zgodili?</p> <p>+ Če STN na območju OPM še ni bilo, obstaja pa verjetnost, da se bodo pojavili, ali že razpolagate s podatki, ki vam omogočajo sklepati o pričakovani taktiki le-teh?</p> <p>+ Če še ne-ali imate neposreden dostop do podatkovnih baz, kjer lahko dobite takšne podatke?</p> <p>+ Če še ne-ali ste nadrejenemu funkcijskemu organu že posredovali zahtevek za potrebne informacije (angl. RFI-Request for Information)?</p> <p>Ciljno vprašanje: Ali načrtovanje, neposredne priprave in možne taktike izvedbe STN že razumete do te mere, da bi se lahko vključili v konkretne aktivnosti za preprečitev STN?</p>
<p>6.4 Aktivnosti TO neposredno po izvedbi napada.</p>	<p>+ Če so se STN na območju OPM dogajali tudi že prej, ali ste proučili tudi vse razpoložljive podatke o aktivnostih TO neposredno po izvedbi le-teh, predvsem o načinih pošiljanja sporočil različnim ciljnim skupinam na območju OPM?</p> <p>+ Kako se je na ta sporočila takrat odzivalo lokalno okolje, družba na območju OPM? Pozitivno, nevtrarno, negativno?</p> <p>Ciljno vprašanje: Ali je na podlagi sporočil TO in odzivov lokalnega okolja in družbe mogoče sklepati, da se bodo STN nadaljevali ali celo stopnjevali tudi v bodoče?</p>
<p>Področje v modelu: OPERATIVNI STRES</p>	
<p>1. Stresorji.</p>	<p>Izhodišče: Poveljnik kontingenta SV se mora podrobno seznaniti z glavnimi stresorji, ki vplivajo na njega in druge pripadnike kontingenta pred, med in po OPM.</p> <p>Skupno ciljno stanje: Poveljnik kontingenta SV bo imel podlago za načrtovanje in izvedbo aktivnosti, s katerimi bo pripomogel k primarni zaščiti in večji odpornosti pripadnikov kontingenta na operativni stres.</p>
<p>1.1 Izolacija.</p>	<p>+ Ali je območje OPM zelo oddaljeno od domovine?</p>

Skupine in podskupine vplivnih dejavnikov	Izhodišča, ciljna vprašanja ali zelena ciljna stanja in kontrolna vprašanja, ki jih pomagajo doseči
	<ul style="list-style-type: none"> + Ali so lokalna kultura, običaji, jezik na območju OPM bistveno drugačni od domačih? + Ali je pripadnikom kontingenta SV dovoljeno obiskovati lokalno prebivalstvo, lokale, muzeje, knjižnice in druga javna mesta, kulturne in zgodovinske znamenitosti? + Če da, kako stroge so pri tem omejitve? + Ali je pripadnikom kontingenta SV omogočeno zadovoljivo komuniciranje z domovino in domačimi? + Ali je kontingent sestavljen iz formacijskih enot, mešane sestave, ali gre za namensko sestavljeno enoto (kakšna je vertikalna in horizontalna kohezija v kontingentu)? + Ali je kontingent SV, v primerjavi z najbližjimi tujimi kontingenti, zelo majhen? + Imate občutek, da je slovenskemu kontingentu, v bazi in nasploh v operativnem okolju, namenjeno dovolj pozornosti? <p><i>Ciljno stanje: Poveljnik kontingenta je dovolj seznanjen z vzroki stresa, ki izhajajo iz izoliranosti pripadnikov na OPM, da lahko načrtuje in izvede potrebne protiukrepe.</i></p>
1.2 Nejasnosti, dvomi.	<ul style="list-style-type: none"> + Ali ima OPM v resoluciji VS OZN opredeljen nedvoumen mandat? + Ali so pravila delovanja in nacionalne omejitve jasna-tudi v primerih kolizije med njimi? + Ali so pripadnikom kontingenta jasni standardi in normativi dela in obnašanja na OPM? + Ali vsak od njih natančno ve, kakšna je njegova vloga na OPM-kaj bo tam dejansko delal, za kaj bo odgovoren? <p><i>Ciljno stanje: Poveljnik kontingenta ima odgovore na vse morebitne pomembne nejasnosti in dvome, zato lahko pripadnikom kontingenta kadarkoli poda odgovore na njihove tovrstne dileme.</i></p>
1.3 Različne omejitve.	<ul style="list-style-type: none"> + Ali so omejitve za uporabo sile v pravilih delovanja nedvoumne? + Ali se bodo pripadniki kontingenta na OPM soočali z restriktivnimi omejitvami gibanja, stikov z lokalnim prebivalstvom, kulturo (glej tudi 1.)? + Kako jim njihov mandat omogoča, da pomagajo lokalnemu prebivalstvu, ki potrebuje pomoč? + Ali je logistična podpora kontingentu zadovoljiva-tudi v primeru nujne medicinske pomoči in evakuacije pripadnikov kontingenta SV? + Ali bodo pripadniki kontingenta na OPM delovali skupaj ali v sestavi sil države, ki bo svojim pripadnikom nudila bistveno boljše plače, logistično podporo, CSP, ohlapnejše standarde obnašanja in podobno? + Ali pripadniki kontingenta zagotovo vedo, koliko časa bo trajala udeležba na OPM-so možna nepričakovana skrajšanja ali podaljšanja? <p><i>Ciljno stanje: Poveljnik kontingenta ima odgovore na vse pomembne nejasnosti in dvome, ki izhajajo iz različnih omejitev za pripadnike kontingenta in jim lahko kadarkoli poda odgovore na njihove tovrstne dileme.</i></p>
1.4 Dolgčas, naveličanost.	<ul style="list-style-type: none"> + Ali bodo pripadniki kontingenta na OPM tudi dejansko opravljali celoten spekter nalog, za katere so bili usposobljeni pred napotitvijo? + Ali pripadniki kontingenta dojemajo OPM kot koristen in pomemben prispevek svetovnemu miru in interesom Republike Slovenije? + Ali obstaja verjetnost, da bodo dejanske naloge razumeli kot premalo koristne in pomembne? Ali menijo, da bi lahko naredili bistveno več, pa ne

Skupine in podskupine vplivnih dejavnikov	Izhodišča, ciljna vprašanja ali zelena ciljna stanja in kontrolna vprašanja, ki jih pomagajo doseči
	<p>smejo/ne morejo?</p> <p>+ Ali imajo na območju OPM dovolj možnosti za razvedrilo, športne in druge prostočasne aktivnosti?</p> <p>Ciljno stanje: Poveljnik kontingenta je seznanjen s stresorji, ki izhajajo iz dolgčasa in naveličanosti pripadnikov kontingenta in je pripravljen, da načrtuje in izvede potrebne protiukrepe..</p>
<p>1.5 Tveganja, grožnje.</p>	<p>+ Ali na OPM obstajajo realna fizična tveganja in grožnje zaradi sovražnega obstreljevanja, delovanja ostrostrelcev, proženj IEN, samomorilskih bombnih in drugačnih terorističnih napadov in podobno?</p> <p>+ Ali so na OPM možni napadi z RKB orožjem oziroma materiali (umazanimi bombami)?</p> <p>+ Ali sta lokalni promet in infrastruktura na območju OPM bistveno bolj nevarna, kot doma?</p> <p>+ Ali bodo pripadniki kontingenta na območju OPM izpostavljeni nalezljivim boleznim, onesnaženemu okolju, neugodnim ali celo ekstremno zahtevnim klimatskim razmeram in drugim okoljskim tveganjem?</p> <p>Ciljno stanje: Poveljnik kontingenta je dovolj seznanjen s pomembnimi tveganji in grožnjam, da lahko vodi in usmerja proces načrtovanja ZS, za katerega je osebno odgovoren.</p>
<p>1.6 Prevelike obremenitve.</p>	<p>+ Ali so imeli pripadniki kontingenta dovolj časa, da se bodo pred dejansko napotitvijo odpočili po zahtevnih pripravah?</p> <p>+ Koliko je v kontingentu pripadnikov, ki so bili na OPM pred kratkim?</p> <p>+ Koliko od njih si ne želi ponovno na OPM?</p> <p>+ Ali se na OPM pričakuje zelo visoka intenzivnost dela-stalno nočno delo in izmensko delo, premalo časa za počitek, rekreacijo in druge prostočasne aktivnosti?</p> <p>+ Ali bodo imeli pripadniki kontingenta po povratku z OPM dovolj časa za počitek in regeneracijo? Koliko od njih in kdaj čakajo priprave na naslednjo OPM?</p> <p>Ciljno stanje: Poveljnik kontingenta toliko tovrstnih informacij, da v procesu načrtovanja prostega časa ne bo storil napak, ki bi se lahko negativno odrazile na ZS.</p>
<p>2. Kaj lahko stori poveljnik pred, med in po operaciji?</p>	<p>Izhodišče: Poveljnik kontingenta SV bo načrtoval ter pred, med in po OPM izvajal ukrepe za povečanje odpornosti svojih podrejenih na operativni stres.</p> <p>Skupno ciljno stanje: Poveljnik kontingenta SV z načrtovanimi dejavnostmi zmanjša ali celo prepreči pojavnne oblike reakcij svojih podrejenih na operativni stres in tako pripomore k njihovi primarni zaščiti in večji odpornosti na operativni stres.</p>
<p>2.1 Poveljnikove osebne priprave.</p>	<p>+ Ali razumete, da je stres naravno čustvo, ki se ga ne smemo sramovati, ki ga vi lahko obvladate in s katerim se na OPM morate spoprijeti?</p> <p>+ Ali se čutite teoretično dovolj podkovani na tem področju?</p> <p>+ Če ne, ali ste že pridobili vsaj osnovno literaturo za samoizobraževanje in zaprosili za pomoč kvalificirano osebo?</p> <p>+ Ali ste stresorje, katerim boste skupaj s svojimi podrejenimi izpostavljeni na OPM, že razvrstili v dve skupini:</p> <p>- tiste, na katere lahko vplivate vi sami (s pomočjo specializiranega osebja) in</p> <p>- tiste, na katere sicer nimate neposrednega vpliva, lahko pa sebe in podrejene nanje kar najbolje pripravite?</p> <p>Ciljno stanje: Poveljnik kontingenta je teoretično usposobljen in pripravljen</p>

Skupine in podskupine vplivnih dejavnikov	Izhodišča, ciljna vprašanja ali zelena ciljna stanja in kontrolna vprašanja, ki jih pomagajo doseči
	<i>za načrtovanje in izvedbo potrebnih ukrepov za povečanje odpornosti svojih podrejenih na operativni stres.</i>
2.2 Poveljnikove aktivnosti pred operacijo.	<ul style="list-style-type: none"> + Ali menite da ste v tej fazi sami že dovolj seznanjeni s pravnimi in drugimi podlagami za delovanje kontingenta SV na konkretni OPM? + Ali ste v neposredne priprave kontingenta le vključeni, ali pa boste v njih res aktivno in celovito sodelovali kot bodoči poveljnik kontingenta? + Ali imate občutek, da ste vi osebno in vaši podrejeni po izvedenih usposabljanjih dovolj seznanjeni z zgodovino in okoljem operacije, mandatom, nalogami, vsemi tveganji in grožnjami? + Ali ste poskrbeli tudi, da bo kontingent v celoti popolnjen in opremljen, kot je bilo načrtovano? + Ali imate ob zaključku priprav občutek, da je bilo v tej fazi realizirano prav vse, kar je bilo po vašem mnenju pomembno? + Ali končujete priprave z zaupanjem vanje in lastne sposobnosti? <p>Ciljno stanje: <i>Poveljnik kontingenta bo v tej fazi storil vse, kar je bilo v njegovi moči, da se na OPM ne bodo po nepotrebnem prenašali vzroki za nastanek stresa.</i></p>
2.3 Poveljnikove aktivnosti med operacijo.	<ul style="list-style-type: none"> + Ali ste se takoj po prihodu na OPM že lotili izdelave <i>lastne ocene ogroženosti kontingenta zaradi stresa</i>, s katero: <ul style="list-style-type: none"> - boste na vse možne formalne in neformalne načine ter s svojega zornega kota dopolnili in nadgradili uradno oceno groženj kontingenta v procesu ZS? + Ali se obe oceni bistveno razlikujeta, ste ugotovili tudi pomembna nova tveganja ali celo grožnje- stresorje, za katere med pripravami še niste vedeli? + Če je tako, ali ste se že načrtovali potrebna dodatna usposabljanja? + Jih boste izvedli v okviru prilagojenega že načrtovanega uvajalnega usposabljanja (običajno boljša možnost), ali z lastnimi zmogljivostmi, vzporedno z njim (običajno sicer slabša, v posameznih primerih pa celo edina možnost)? + Ali tudi med izvajanjem operacije stresorje kontinuirano ocenjujete? + Ali med operacijo skrbite za pravično, enakomerno obravnavo in obremenitev vseh pripadnikov? + Ali skrbite, da se izvajajo vse načrtovane aktivnosti CSP na OPM, ali ste prisluhnili novim predlogom in idejam? + Ali se dovolj poslužujete ciljno usmerjene, smiselne zaposlitve pripadnikov, če oz. ko niso dovolj zaposleni z rednimi nalogami? + Ste preverili in poskrbeli, da s tem ne boste ogrozili izvedbe uvedene stopnje ZS? + Ali izvajate aktivnosti in ukrepe, s katerimi boste okrepili vertikalno in horizontalno kohezijo v kontingentu? + Ali izvajate aktivnosti in ukrepe, s katerimi boste okrepili zaupanje svojih podrejenih v lastne sposobnosti in sposobnosti kolegov, v nadrejene in enoto kot celoto? + Ali skrbite za pravočasno, objektivno in celovito informiranost kontingenta? + Ali s tem uspevate zadovoljivo preprečevati govornice v kontingentu? + Ali nadzorujete situacijo v zvezi z nacionalnimi obiski iz SV, obiske medijev, morebitnih raziskovalnih in stanovskih institucij/organizacij? + Ali ste poskrbeli, da pri njihovih stikih s pripadniki kontingenta ne bo prišlo do odtekanja varovanih podatkov, še posebej tistih, ki bi lahko negativno vplivali na ZS?

Skupine in podskupine vplivnih dejavnikov	Izhodišča, ciljna vprašanja ali zelena ciljna stanja in kontrolna vprašanja, ki jih pomagajo doseči
	<p>+ Ali ves čas trajanja operacije dovolj izkoriščate prednosti ustrezno pripravljenih in vodenih sestankov kolektivov?</p> <p>+ Ali se vam pojavljajo disciplinski problemi, ki ne morejo čakati na povratek v domovino, ker so moteči za kontingent-ste že reagirali?</p> <p>+ Ali so reakcije na operativni stres zaradi SBTN ali drugih stresorjev pri katerem izmed pripadnikov tako izrazite, da motijo druge?</p> <p>+ Ali ste se o tem že posvetovali s specializiranim osebjem?</p> <p>+ Boste morali pripadnika napotiti domov?</p> <p>+ Ali ste v takem primeru poskrbeli, da bo doma pripadnik ustrezno sprejet in obravnavan, da ne bo prišlo v zvezi z njegovo vrnitvijo do nepotrebnih ugibanj in govoric?</p> <p>Ciljno stanje: Poveljnik kontingenta je v tej fazi OPM storil vse, kar je bilo v njegovi moči, da bi zmanjšal ali celo preprečil pojavne oblike reakcij pripadnikov kontingenta na operativni stres. S tem je bistveno pripomogel k izboljšanju varnosti in zaščite kontingenta.</p>
<p>2.4 Poveljnikove aktivnosti po operaciji.</p>	<p>+ Ali ste med preventivnim zdravstvenim pregledom na izrazitejše pojave stresa pri posameznikih opozorili zdravstveno osebje?</p> <p>+ Ali ste o takih primerih na primeren način obvestili tudi njihove nadrejene?</p> <p>+ Ali ste podali svoje mnenje tudi o govoricah, če so se pojavile po povratku kontingenta?</p> <p>+ Ali ste obiskali poškodovanega, obolelega ali drugega pripadnika kontingenta, ki se je moral predčasno in ne iz krivdnih (disciplinskih itd.) razlogov vrniti v domovino?</p> <p>+ Ali ste ocenili, da bi bilo kateremu izmed pripadnikov kontingenta morda potrebno pomagati pri nesoglasjih s partnerji in drugih napetostih in stresnih stanjih?</p> <p>+ Ali vas je za to prosil kdo od sorodnikov ali podrejenih kar sam?</p> <p>+ V obeh primerih-ali ste dobro pretehtali prednosti in slabosti vašega posredovanja?</p> <p>Ciljno stanje: Poveljnik kontingenta je v tej fazi OPM storil vse, kar je bilo v njegovi moči, da bi bil povratek pripadnikov kontingenta v domače okolje in rednim nalogam, čim manj stresen.</p>
<p>Področje v modelu: ZAŠČITA SIL</p>	
<p>1. Analiza misije.</p>	<p><i>Izhodišče: V procesu opredelitve dodeljenih in izhajajočih nalog iz nadrejenega akta poveljevanja in njihove prilagoditve spremembam situacije, bodimo posebej pozorni na naloge, povezane s SBTN in ZS pred njimi.</i></p>
	<p>+ Ali je v nadrejenem aktu poveljevanja posebej izpostavljena grožnja SBTN?</p> <p>+ Ali je priložena posebna priloga o SBTN?</p> <p>+ Ali so nam, neposredno podrejenim ali komu drugemu dodeljene posebne naloge, povezane s SBTN in ZS pred njimi?</p> <p>+ Ali so vse naloge opredeljene nedvoumno, so razumljive tudi za dve ravni nižje?</p> <p>- Ali je grožnja s SBTN poudarjena dovolj, da bodo poveljniki na vse ravneh dojemali pomen in potrebo obvladovanja tega tveganja oziroma grožnje?</p>

Skupine in podskupine vplivnih dejavnikov	Izhodišča, ciljna vprašanja ali zelena ciljna stanja in kontrolna vprašanja, ki jih pomagajo doseči
	<i>Ciljno stanje: Vse dodeljene in izhajajoče naloge iz povelja nadrejenega v zvezi z ZS pred STN so ugotovljene in razumljene, po potrebi tudi prilagojene spremenjeni situaciji.</i>
2. Analiza kritičnih zmogljivosti.	<i>Izhodišče: V tem procesu ugotovimo tiste lastne zmogljivosti, ki so ključne za uspeh operacije.</i>
	<p>+ Ali smo, z vidika njihove pomembnosti, učinka in možnosti obnove, analizirali in ocenili:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pripadnike kontingenta in civilno osebje; - objekte in infrastrukturo; - informacije in - lastna delovanja? <p>+ Ali smo analizirali in ocenili kvantitativne in kvalitativne vidike teh zmogljivosti, katerih objava, izguba, poškodovanje, okvara ali motenje bi lahko ogrozilo uspeh operacije?</p> <p><i>Ciljno stanje: Vse kritične zmogljivosti smo razvrstili po prioriteti v smislu njihove kritičnosti za uspeh operacije.</i></p>
3. Ocena groženj.	<i>Izhodišče: V tem procesu ugotovimo konkretne grožnje zaradi STN, katerim so izpostavljene osebje in ostale lastne kritične zmogljivosti.</i>
	<p>+ Ali je nadrejenemu aktu poveljevanja priložena ocena groženj?</p> <p>+ Ali imamo dovolj informacij, da lahko za konkretne TO, ki predstavljajo realno grožnjo na OPM, opredelimo:</p> <ul style="list-style-type: none"> - njihove strateške cilje in morebitne specifične cilje na območju OPM; - vodenje, organiziranost in strukturo TO; - način izbiranja ciljev (tarč) SBTN; - usposobljenost, taktike in tehnike izvedbe SBTN; - raven logistične in ideološke podpore TO s strani lokalne družbe? <p>+ Ali strateški in specifični cilji teh TO, njihova ideologija in trenutna naravnost do naših sil ter zgodovina izvedenih SBTN pomenijo realno namero, da bo grožnja s SBTN uresničena tudi proti našim kritičnim zmogljivostim?</p> <p>+ Ali imamo v tej fazi že dovolj informacij, da opredelimo <i>stopnjo verjetnosti in najnevarnejšo ter najverjetnejšo varianto uporabe SBTN</i>, kar bo osnova za načrtovanje ukrepov ZS?</p> <p><i>Ciljno stanje: Konkretne grožnje zaradi STN so opredeljene z možnostmi in namerami TO, ter verjetnostjo izvedbe STN.</i></p>
4. Ocena ranljivosti.	<i>Izhodišče: V tem procesu ugotovimo slabosti pri lastnih kritičnih zmogljivostih, ki bi jih TO lahko izkoristila za STN.</i>
	<p>+ Ali smo analizirali in ocenili tiste slabosti pri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - načrtovanju, pripravi, usposabljanjih; - v sistemu opozarjanja, fizičnem varovanju, utrjevanju; - zmogljivostih za reakcijo na SBTN in zmanjševanje oz. odpravljanje posledic STN, <p>ki bi jih TO lahko izrabile za SBTN?</p> <p><i>Ciljno stanje, napotek: Ranljivost mora biti ocenjena celovito in realno. Tega ne morete storiti sami, zato obvezno sodelujte s funkcionalnimi strokovnjaki.</i></p>
5. Ocena tveganj.	<i>Izhodišče: V tem procesu ugotovimo realnost tveganja, da se uresniči grožnja STN.</i>
	+ Ali lahko že na podlagi ocene verjetnosti uresničitve grožnje izvedbe STN

Skupine in podskupine vplivnih dejavnikov	Izhodišča, ciljna vprašanja ali zelena ciljna stanja in kontrolna vprašanja, ki jih pomagajo doseči
	<p>(glej korak "ocena groženj") sklepamo o verjetnosti, da bo TO izrabila nekatere naše ranljivosti in izvedla SBTN?</p> <p>+ Če še ne-ali smo že sprožili aktivnosti za pridobitev dodatnih obveščevalnih informacij iz lastnih in/ali drugih virov?</p> <p>+ Ali sedaj že lahko podrobno opredelimo tveganje, ki ga predstavljajo SBTN za uspeh OPM-število in pomembnost možnih žrtev in ranjenih, škodo na objektih in infrastrukturi, motenje pretoka informacij, vpliv na kohezijo in moralo-operativni stres pripadnikov kontingenta in civilnega osebja itd.?</p> <p>Ciljno stanje: <i>Tveganje uresničitve grožnje s SBTN je opredeljeno z verjetnostjo in vplivom na uspeh operacije. Odraziti se mora v ustrezni stopnji ZS.</i></p>
6. Obvladovanje tveganj.	<p>Izhodišče: <i>Ta proces temelji na zmanjševanju in obvladovanju, ne na odpravljanju tveganj.</i></p> <p>Skupno ciljno stanje: <i>Ugotovimo, ocenimo, izberemo in uporabimo nadzorne in druge ukrepe, s katerimi lahko ublažimo in zmanjšamo ugotovljena tveganja in grožnje.</i></p>
6.1 Proceduralni ukrepi (postopki).	<p>+ Ali so načrti za ZS izdelani/pregledani/prilagojeni, popolni?</p> <p>+ Ali so podlaga za konkretne načrte ZS NATO alarmne stopnje in NATO stopnje za zaščito sil?</p> <p>+ Ali je za primere STN vzpostavljen učinkovit alarmni sistem?</p> <p>+ Ali in kako so načrti ZS usklajeni z informacijskim delovanjem-tudi v delu psihološkega delovanja?</p> <p>+ Ali in kako so načrti ZS usklajeni s CIMIC aktivnostmi?</p> <p>+ Ali so načrti za ZS usklajeni z ostalimi načrti za delovanje v kriznih razmerah (v primeru požarov, naravnih nesreč, evakuacij itd.)?</p> <p>+ Ali pravila delovanja (ROE) za OPM ustrezno podpirajo ZS?</p> <p>+ Ali je poveljstvo/enota že pripravilo ustrezno varnostno politiko, navodila in SOP za ZS?</p> <p>+ Ali sploh imamo na voljo dovolj virov, da izvedemo vse načrtovane ukrepe za ZS?</p> <p>Ciljno stanje: <i>Uporabljeni in konkretni situaciji na OPM prilagojeni vsi potrebni proceduralni ukrepi.</i></p>
6.2 Ukrepi v zvezi z osebjem.	<p>+ Ali so z vsem vojaškim osebjem opravljene varnostne pogovori (preverjanja), ali imajo vsi ustrezne varnostne certifikate za konkretne dolžnosti in dostop do TP?</p> <p>+ Ali je bilo to storjeno tudi za civilne osebe, za zaščito katerih smo odgovorni mi?</p> <p>+ Ali so za vso vojaško in civilno osebje zagotovljene identifikacijske pripone in drugi ukrepi za preprečevanje nepooblaščenega dostopa do TP in dostop do določenih prostorov, območij?</p> <p>+ Ali je tudi drugo civilno osebje varnostno preverjeno, posebej lokalne civilne osebe, ki delajo za NATO in druge lokalne civilne osebe na območju OPM?</p> <p>+ Ali so, znotraj in zunaj baz, določena območja prostega gibanja, območja omejenega gibanja in prepovedana območja (razlogi so lahko različni-ostanki NUS, nevarnost IEN, odnos lokalnega prebivalstva, onesnaženost okolja itd.)?</p> <p>+ Ali je osebje informirano o tveganjih in grožnjah zaradi SBTN, o možnih preventivnih ukrepih in protiukrepih, o njihovih posameznih vlogah in</p>

Skupine in podskupine vplivnih dejavnikov	Izhodišča, ciljna vprašanja ali zelena ciljna stanja in kontrolna vprašanja, ki jih pomagajo doseči
	<p>odgovornostih pri teh aktivnostih? + Ali je vso osebje seznanjeno s stopnjami ZS? + Ali je osebje usposobljeno za ravnanje in postopke v vsaki od posameznih stopenj ZS-je že kdaj izvajalo vaje v zvezi z ukrepanjem v različnih stopnjah ZS: poročanju o SBTN, uporabi poti do zaklonilnikov in varnih območij, uporabi osebne zaščitne opreme itd.? + Ali so za osebje že načrtovani vsi potrebni ukrepi za zagotovitev prve pomoči in zdravniške oskrbe v primeru izvedbe SBTN? + Ali so predvideni tudi drugi ukrepi za osebje, s katerimi jim lahko pomagamo po morebitni izvedbi SBTN (psihološka obdelava, možnost javljanja domačim, sprostitvene aktivnosti, dopusti, ...)? + Ali so predvideni ukrepi za zaščito oseb s posebnim statusom (PDSS), nacionalnih obiskov, predstavnikov medijev? Ciljno stanje: <i>Uporabljeni in konkretni situaciji na OPM prilagojeni vsi potrebni ukrepi v zvezi z osebjem.</i></p>
6.3. Ukrepi v zvezi z opremo.	<p>+ Ali je za osebje zagotovljena vsa potrebna osebna zaščitna oprema (zaščitni jopiči, oprema za NRKB zaščito in prvo pomoč, prvo medicinsko pomoč)? + Ali so na razpolago zmogljivosti za zagotovitev fizičnih zaščitnih ukrepov: primerni zaklonilniki in/ali zaklonišča; prevleke in druge zaščite pred drobci bomb, granat? + Ali imamo dovolj rezerv, da nadomestimo v STN poškodovano in/ali uničeno zaščitno in drugo opremo tudi, če smo v krajšem času tarča več STN? + Ali razpolagamo z zmogljivostmi za odstranitev in nevtraliziranje NUS? Ciljno stanje: <i>Uporabljeni in konkretni situaciji na OPM prilagojeni vsi potrebni ukrepi v zvezi z opremo..</i></p>
6.4. Ukrepi v zvezi z objekti in infrastrukturo.	<p>+ Ali so načrtovani/izvedeni potrebni fizični ukrepi za ZS: primerna osvetlitev, senzorji, straža, nadzorne točke, pregledi z detektorji kovin, uporaba policijskih psov itd.? + Ali so načrtovani/izvedeni potrebni gradbeni in konstrukcijski varnostni ukrepi: utrjevanje baze in ojačitve ter utrjevanje stavb v bazi, stražni stolpi, ureditev dostopov do baze-betonske ali kovinske pregrade, zapornice, signalizacija in cestne ovire za prehitro približevanje vhodom v bazo itd.? + Ali imamo dovolj inženirskih zmogljivosti za obnovo kritičnih objektov in/ali infrastrukture, poškodovanih v SBTN? Ciljno stanje: <i>Uporabljeni in konkretni situaciji na OPM prilagojeni vsi potrebni ukrepi v zvezi z objekti in infrastrukturo.</i></p>
6.5. Ukrepi v zvezi z informacijami.	<p>+ Ali so naše kritične komunikacijske linije zaščitene pred poškodbami/uničenjem, je po njih zagotovljen varen prenos informacij? + Ali so zaščitene tudi pred poškodovanjem v primeru STN-je ta grožnja v načrtih zaščite KIS sploh ustrezno upoštevana? + Ali je za sistem PINK zagotovljen rezervni KIS? Ciljno stanje: <i>Uporabljeni in konkretni situaciji na OPM prilagojeni vsi potrebni ukrepi v zvezi z informacijami.</i></p>
7. Reakcija na incidente in obnova.	<p>Izhodišče: <i>Načrtujemo in izvajamo ukrepe, s katerimi nevtraliziramo, izoliramo, obvladamo ali razrešimo izveden STN, včasih tudi že grožnjo STN.</i></p>
7.1 Reakcije na incidente.	<p>+ Ali so pripravljene načrti (SOP) za reakcijo ob grožnji in izvedbi SBTN, ki določajo:</p>

Skupine in podskupine vplivnih dejavnikov	Izhodišča, ciljna vprašanja ali zelena ciljna stanja in kontrolna vprašanja, ki jih pomagajo doseči
	<ul style="list-style-type: none"> - takojšnje reakcije sil za hitro posredovanje, gasilcev, medicinskih ekip, ekip za ravnanje z NUS, IED in drugimi nevarnimi snovmi, ekip za forenzične preiskave itd; - izvedbo dodatnih zaščitnih ukrepov (na primer izolacija neposrednih dostopov in samega območja napada); - druge ukrepe za obvladovanje, izolacijo, ublažitev in odpravo posledic STN; - po potrebi ustanovitev posebnega kriznega centra; - poročanje nadrejenemu poveljstvu o izvedenem STN in obveščanje sosednjih enot; - zbiranje informacij o izvedenem STN, oceno škode in posledic napada za naše kritične zmogljivosti, aktivnosti, s katerimi zavarujemo in ohranimo dokaze, ki nam bodo pomagali pri preiskavi incidenta in iskanju odgovorne TO (če že sama ne prevzame odgovornosti za STN); - načine zagotavljanja ažurnih informacij za interno in eksterno javnost? <p>Ciljno stanje: Pravočasna in ustrezna reakcija na izveden SBTN ali grožnjo STN.</p>
7.2 Ukrepi za obnovo.	<ul style="list-style-type: none"> + Ali so pripravljene načrti (SOP) za izvedbo ukrepov obnove po izvedbi SBTN, ki določajo: - načine varovanja območja izvedenega SBTN; - inženirske ukrepe: odstranjevanje neeksplozivnih eksplozivnih teles in/ali drugih nevarnih snovi, odstranjevanje poškodovane opreme, vozil, ruševin itd.; - zagotavljanje potrebnih transportnih zmogljivosti; - zagotavljanje komunikacij; - dekontaminacijo območja napada; - medicinsko in drugo specialistično pomoč-predvsem post-travmatsko oskrbo prizadetega osebja, ki je bilo tarča STN; - odnose z javnostmi? <p>Ciljno stanje: Izvedeni vsi ukrepi, s katerimi lahko ublažimo škodo, izgube, stiske in trpljenje zaradi izvedenega STN in ponovno vzpostavimo polne operativne zmogljivosti.</p>

6 ZAKLJUČEK

Samomorilske teroristične bombne napade (STBN) je mogoče pričakovati, z večjo ali manjšo verjetnostjo, praktično kjerkoli. Še posebej pa to velja za tiste kompleksne OPM, kjer sodelujejo tudi pripadniki SV, in na katerih ta grožnja, ob uporabi daljinsko vodenih IEN, predstavlja največjo grožnjo varnosti pripadnikov mirovnih sil. Da bi lahko bolje razumeli razloge in dejavnike, ki vplivajo na nastanek te grožnje, da bi jo lahko učinkoviteje predvidevali in z učinkovitim sistemom zaščite sil preprečevali, je potrebno nenehno proučevati in med seboj primerjati posamezne SBTN, iskati vzorce delovanja, sistematično zasliševati ujete neuspešne samomorilske teroriste in tako neprestano dopolnjevati podatkovne baze o SBTN (Hafez 2004).

K naporom, da bi samomorilski terorizem, še posebej SBTN raziskali do te mere, da ga bomo bolje razumeli, da bomo našli določene vzorce njegovega delovanja in se na tej podlagi *ustrezno* odzvali pri pripravi protiukrepev za obvladovanje te grožnje, prispeva tudi ta naloga. Pri tem je potrebno razumeti termin *ustreznost* v kontekstu *pravočasnosti*-v smislu preventive, ter *sorazmernosti*-v smislu uporabljenih sil, sredstev in časa. To upošteva sistem zaščite sil pri načrtovanju, izvedbi, nadzoru in prilagajanju ukrepov, s katerimi lahko preprečimo, oziroma zmanjšamo vpliv grožnje izvedbe SBTN na razumno raven, s čimer pa hkrati tudi izredno zmanjšamo njegov vpliv kot enega od stresorjev, ki na OPM vplivajo na nastanek operativnega stresa.

V nalogi je prikazan *splošni model zaščite sil*. Njegovo praktično uporabnost smo preizkusili in dokazali na primeru fiktivne grožnje in izvedbe SBTN na OPM, ob upoštevanju posledičnega operativnega stresa zaradi uresničitve te grožnje. V tem praktičnem preizkusu splošnega modela naloga opozarja na konkretne dileme, do katerih lahko prihaja v sistemu zaščite sil na OPM zaradi grožnje in izvedbe SBTN ter operativnega stresa, ki ga ta grožnja posledično povzroči pri pripadnikih določenega kontingenta. Pristopi in rešitve k razrešitvi teh dilem so prikazani v zaporedju korakov, ki jih v procesu zaščite sil nakazuje splošni model zaščite sil.

Praktični primer uporabe splošnega modela zaščite sil pa ni le preizkusil in dokazal medsebojne povezanosti zaščite sil, specifične grožnje SBTN in posledičnega operativnega stresa zaradi te grožnje. Pri tem preizkusu je bila hkrati preverjena in dokazana tudi praktična uporabnost posebnega aplikativnega modela iz 5. poglavja te naloge, ki je bil v preizkusu uporabljen kot praktični pripomoček. Tudi s pomočjo tega aplikativnega modela je bilo s preizkusom dokazano, da je grožnja, ki jo na kompleksnih OPM predstavljajo SBTN tako pomembno vpliva na načrtovanje ukrepov za obvladovanje tveganj in groženj v procesu zaščite sil in nastanek operativnega stresa, da je ta vpliv in medsebojno povezanost nujno potrebno sistematično raziskovati. Aplikativni model pa je v celoti potrdil tudi svojo praktično uporabno vrednost.

Praktični preizkus je hkrati nakazal možne smeri prilagoditve načrtov usposabljanja bodočih udeležencev OPM iz SV. Naloga pa s tem in navajanjem številnih dodatnih virov hkrati nakazuje tudi smiselnost ter možne smeri nadaljnjega, podrobnejšega proučevanja v nalogi navedenega predmeta proučevanja.

Na tej podlagi lahko zaključimo, da so bili v celoti doseženi v nalogi postavljeni cilji, prav tako pa dokazana veljavnost glavne in izvedene hipoteze.

Tako kompleksnega aplikativnega modela za razumevanje narave, vzrokov in dejavnikov za nastanek samomorilskega terorizma ter njegove povezanosti in soodvisnosti z dilemami v sistemu zaščite sil, operativnim stresom in usposabljanjem pripadnikov SV za OPM, v slovenski vojaški strokovni literaturi ni zaslediti. Prav tako pa ni zaslediti praktičnega

preizkusa uporabnosti splošnega modela zaščite sil z uporabo na konkretnem primeru. *S tega vidika sta izvirna oba omenjena pristopa, uporabljena v nalogi.*

7 LITERATURA IN VIRI

7.1. LITERATURA:

1. AAP-6, NATO Glossary of Terms and Definitions.
2. AJP-2, Allied Joint Intelligence, Counter Intelligence and Security Doctrine.
3. AJP-2.1, Intelligence Procedures.
4. AJP-2.2, Intelligence Procedures (stopnjevan dokument, v nalogi le omenjen).
5. AJP-3(A), Allied Doctrine for Joint Operations.
6. AJP-3.10, Allied Joint Doctrine for Information Operations.
7. AJP-3.14, Allied Joint Doctrine for Force Protection.
8. ARNEJČIČ, Beno (2007), Psihološki profil terorista samomorilca, Slovenska vojska, glasilo MORS, 15 (6), 24-26.
9. ASAD, Talal (2007) On Suicide Bombing. New York Chicester, West Sussex: Columbia University Press.
10. BARTONE, Paul T. (2006) Resilience Under Military Operational Stress: Can Leaders Influence Hardiness? V *Military Psychology*, Volume 18, 131-148. Lawrence Erlbaum Association.
11. BÜYÜKANIT, Yasar (2007) Opening remarks. V BG Tanyer Süha (ed.) *New Dimensions of Security and International Organizations*, IX-XX. Ankara, Turkey: Turkish General Staff Printing House.
12. Counter IED-Tactics, Tecniques and Proecedres, Handbook No. 05-23, US Center for Army Lessons Learned, Forth Leavenworth, Kansas, July 2005.
13. ČALETA, Denis (2006) Samomorilski terorizem-grožnja oboroženim silam. V Ladislav Lipič (gl. ur.) *Bilten Slovenske vojske*, 134-147. Ljubljana: Generalštab Slovenske vojske.
14. DANDEKER, Christoper (1999) Facing Uncertainty-report No 1-Flexible Forces for the Twenty-First Century. London: National Defence College.
15. GREGORIČ, Bojan (2004) Vojaško voditeljstvo-preverjanje dojemanja teoretičnega modela v 1. brigadi Slovenske vojske, magistrsko delo. Ljubljana: FDV.
16. HARALAMBOS, Michael (2001) Sociologija: teme in pogledi. Ljubljana: DZS.
17. KRŽIČ, Leon (2007) Samomorilski napadalci z eksplozivnimi napravami, diplomsko delo. Ljubljana: Policijska akademija-Višja policijska šola.
18. LEWIS, Steve J. (2006) Combat Stress Control: Putting principle into Practice. V ADLER Amy B., CASTRO Carl A. in BRITT Thomas W. (ed.) *Military Life, The Psychology of Serving in Peace and Combat*, Volume 2: Operational Stress, 121-140. London: Praeger Security International.
19. MC 458-NATO, Training, Exercises, and Evaluaiton Policy.
20. MC 458/1-NATO, Education, Training, Exercises, and Evaluaiton Policy.
21. MESEC, Blaž (1998) Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
22. NATO Crisis Responce System Manual.
23. NATO Handbook for Coalition Operations (Land), NATO, Chapter 4, Section III-Force protection, 4-6 do 4-8, June 2004.
24. NATO STANAG 2149-Request for information.
25. NATO STANAG 2433-The Military Intelligence data Exchange Standard.
26. NATO STANAG 2509-NATO Civil Military Co-operation (CIMIC) Doctrine-AJP-9.
27. NATO STANAG 6023 (Ed. 1)-Training and Education for Peace Support Operations.
28. NATO (2008) NATO and the fight against terrorism. Brussels: NATO Public Diplomacy Division.
29. NATO video (2008) Defence against terrorism. Brussels: NATO Public Diplomacy

Division.

30. PLEŠNAR, Jože (2008) Subverzivna britanska večkulturnost. Večer, 30.7.: 7.
31. PREZELJ, Iztok (2006) Teroristično ogrožanje nacionalne varnosti Republike Slovenije. Revija UJMA 2006 (20), 177-181.
32. Reuters (2008) Ženske kot orožje. Večer, 29.7.: 7.
33. RIZMAN, Rudi (2005) O sodobnem terorizmu in vprašanih realnih protiterorističnih strategij. V Tomaž Pörš (gl. ur.) Vojaškošolski zbornik, 7-11. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
34. RUBIN, Michael (2007) Asymmetrical Threat Concept and its Reflections on International Security. V BG Tanyer Süha (ed.) New Dimensions of Security and International Organizations, 189-207. Ankara, Turkey: Turkish General Staff Printing House.
35. Skupina avtorjev (2002) NORDCAPS PSO Tactical Manual, Volume I and II, 3rd edition. Jyvaskyla: Gummerus Kirjapaino Oy.
36. Slovar slovenskega knjižnega jezika (2005). Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU.
37. Slovenian Security Seminar, Terrorism: Its Nature, Definition, and Trends, Regional Education Team Seminar. V zborniku člankov skupine avtorjev, College of International and Security Studies George C. Marshall, izdano za potrebe seminarja v Sloveniji od 12. do 15.03.2007.
38. SPECKHARD, Anne (2005) Understanding Suicide Terrorism: Countering Human Bombs and Their Senders. V zborniku člankov za potrebe seminarja v Sloveniji od 12. do 15.03.2007.
39. Suicide Bombing in the COE, Handbook No. 1.03, US Army Training and Doctrine Command, Fort Leavenworth, Kansas, 15.8.2005.
40. TE-SAT (2008) EU Terrorism Situation and Trend Report 2008. Hague, Netherlands: European Police Office.
41. TOŠ, Niko (1978) Metode družboslovnega raziskovanja. Ljubljana: FSPN.
42. United Nations (2001) Charter of the United Nations. New York, USA: UN Department of Public Information.
43. United Nations (2003) Peacekeeping Training Manual-Training Guidelines and Exercises. New York, USA: United Nations Department of Peacekeeping Operations.
44. United Nations (1995) Security Awareness-An Aide-memoire. New York, USA, Geneva, Switzerland: United Nations Security Coordination Office and United Nations High Commissioner for Refugees.
45. VERTNIK, Martina (2007) Legija otroških kamikaz. Tedenski magazin Mag, 13 (46), 38.
46. Vojaška doktrina (2006). Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
47. Zakon o službi v Slovenski vojski, Ur. l. RS, št. 68/07.
48. WRIGHT, Lawrence (2005) The Terror Web. V zborniku člankov za potrebe seminarja v Sloveniji od 12. do 15.03.2007.

6.2. VIRI:

49. BASLER, B. Barbara & FOXMAN, H. Abraham (2005) Armed Assaults and Suicide Bombers, <http://www.adl.org>. (03.03.2008).
50. BERKO, Anat & EREZ, Edna (2006) Women in Terrorism: a Palestinian feminist revolution or gender oppression ?, <http://www.ict.org.il/apage/9102.php> (06.11.2007).
51. BEYLER, Clara (2003) Chronology of Suicide Bombings Carried out by Women, <http://www.ict.org.il/apage/10726.php> (06.11.2007).
52. BEYLER, Clara (2003) Messengers of Death-Female Suicide Bombers, <http://www.ict.org.il/apage/10728.php> (06.11.2007).

53. FALK, Ophir & Schwartz Yaron (2005) The Suicide Attack Phenomenon, <http://www.ict.org.il/apage/7465.php> (06.11.2007).
54. FIGHEL, Yoni (2003) Palestinian Islamic Jihad and Female Suicide Bombers, <http://www.ict.org.il/apage/5294.php> (06.11.2007).
55. FRAYMAN, Amir (2007) Religion and Culture as Motivation for Terrorism, <http://www.ict.org.il/apage/6844.php> (06.11.2007).
56. GANOR, Boaz (2005) The rationality of the Islamic radical Suicide attack phenomenon, <http://www.ict.org.il/var/119/51563-Countering%20Suicide%20Terrorism.pdf> (06.11.2007).
57. GOURLEY, R. Scott (2005) Forces recognise the importance of expanding protection measures, <http://www8.janes.com.proxy.www.merlin-europe.org/JDIC/JTIC/documentView.do>
58. HAFEZ, M. Mohamed (2004) Manufacturing human bombs: Strategy, Culture, and Conflict in the Making of Palestinian Suicide Terrorist, http://www.utexas.edu/cola/depts/government/content/events/workshop_papers/hafez.pdf (04.08.2008).
59. HERREN, Eric (2007) Tools for Countering Future Terrorism, <http://www.ict.org.il/apage/5521.php> (06.11.2007).
60. JORDAN, Javier & MANAS M. Fernando (2007) External Signs of Radicalization and Jihadist Militancy, <http://www.ict.org.il/apage/6257.php> (06.11.2007).
61. MC 161, NSIE - NATO Strategic Intelligence Estimate, <http://www.nato.int/structur/library/natodocs.e.html> (02.03.2008).
62. MC 472, NATO's Military Concept for Defence against Terrorism, revised 14.4.2005, <http://www.nato.int/structur/library/natodocs.e.html> (02.03.2008).
63. PAZ, Reuven (2001) ICT Academic Director, The Saudi Fatwah against Suicide Terrorizem, <http://www.ict.org.il/apage/5360.php> (06.11.2007).
64. SCHWEITZER, Yoram (2003) Suicide Bombings-The Ultimate Weapon?, <http://www.ict.org.il/apage/5355.php> (06.11.2007).
65. SCHWEITZER, Yoram (2000) Suicide Terrorism: Development & Characteristics, <http://www.ict.org.il/apage/5356.php> (06.11.2007).
66. STRATFOR (06.10.2005) The Terrorist Attack Cycle: Deployment and Attack, http://www.stratfor.com/terrorist_attack_cycle_deployment and attack (29.02.2008).
67. STRATFOR (04.10.2005), The Terrorist Attack Cycle: Operational Planning, http://www.stratfor.com/terrorist_attack_cycle_operational planning (29.02.2008).
68. STRATFOR (30.09.2005), The Terrorist Attack Cycle: Selecting the Target, http://www.stratfor.com/terrorist_attack_cycle_selecting_target (29.02.2008).
69. STRATFOR (06.06.2007), The Secrets of Countersurveillance, http://www.stratfor.com/secrets_countersurveillance (29.02.2008).
70. STRATFOR: Vulnerabilities in the Terrorist Attack Cycle (29.09.2005), http://www.stratfor.com/terrorist_attack_cycle_vulnerabilities (29.02.2008).
71. TMCI-The Military Conflict Institute (2001) War on Terrorists, <http://www.militaryconflict.org/wot.doc>. (06.11.2007).

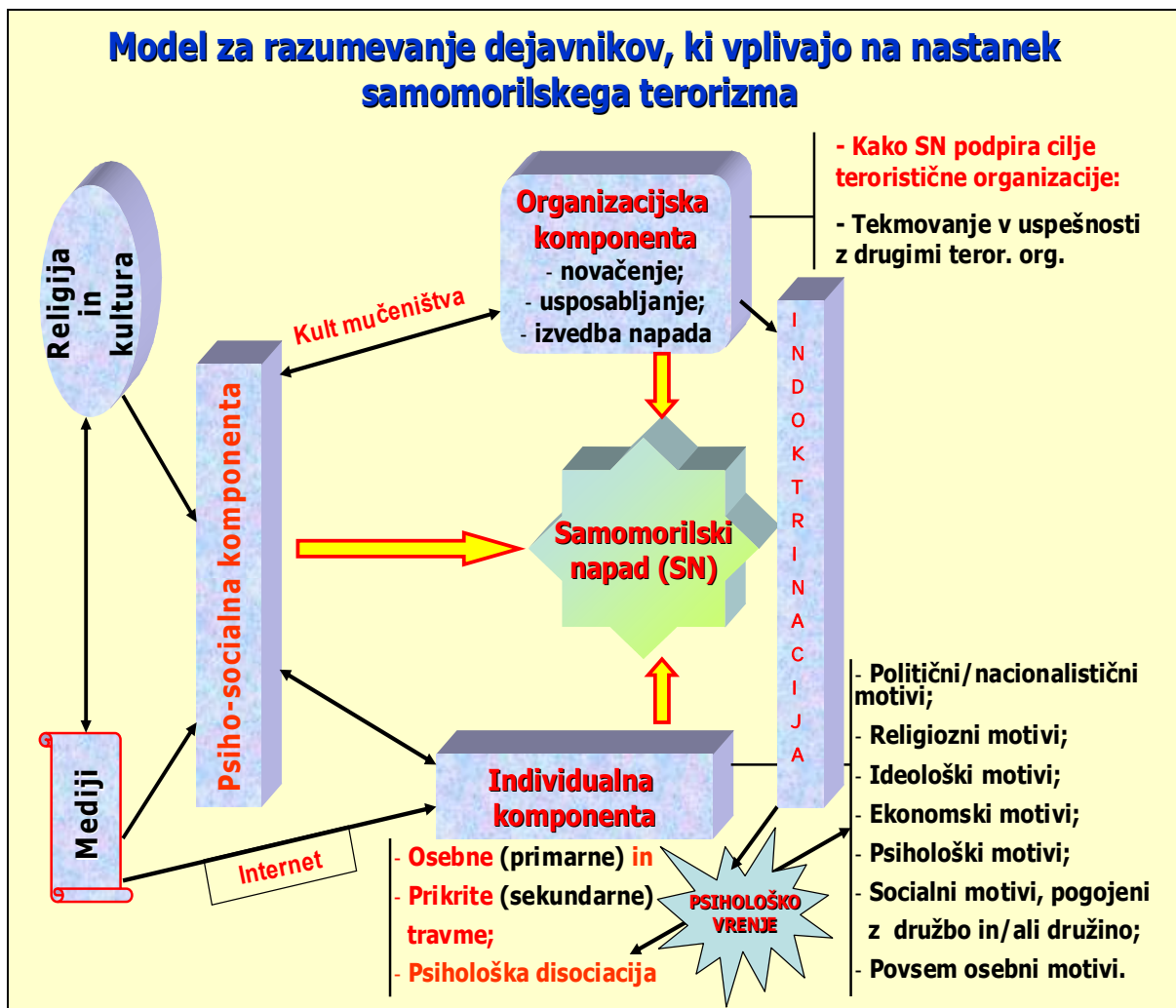
8 SEZNAM SLIK IN TABEL

8.1	Tabela 1: Primarni vzroki stresa (stresorji) na sodobnih vojaških operacijah (tudi OPM)	...	str. 41
8.2	Slika 1: Model zaščite sil	...	str. 53

9 SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

Kratica:	Besedilo kratice:	Angleška verzija kratice:
BiH	Bosna in Hercegovina	
IEN	improvizirana eksplozivna naprava	IED-Improvised Explosive Device
MO	mednarodna organizacija	IO-International Organisation
MORS	Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije	
NID	najrazvitejše industrijske države	
NO	nevladna organizacija	NGO-Non-Governmental Organisation
NOC	nacionalna obveščevalna celica	NIC-National Intelligence Cell
OKO	operacija kriznega odzivanja	CRO-Crises Response Operation
OPM	operacije v podporo miru	PSO-Peace Support Operations
OS	oborožene sile	AF-Armed Forces
OZN	Organizacija združenih narodov	UN-United Nations
SBTN	samomorilski bombni teroristični napad	
SOP	standardni operativni postopek	SOP- Standing Operating Procedures
ST	samomorilski terorist	
STN	samomorilski teroristični napad	
SV	Slovenska vojska	
TO	teroristična organizacija	
ZS	zaščita sil	FP-Force Protection

Priloga 1: Model za razumevanje dejavnikov, ki vplivajo na nastanek samomorilskega terorizma.

Priloga 2: Pregled tipov vozil, maksimalne možne količine razstreliva na vozilu, smrtonosnega učinka in minimalne varnostne razdalje

Tip vozila	Opis vozila	Maksimalna količina eksploziva	Smrtonosni učinek	Minimalna varnostna razdalja
	Manjše osebno vozilo	227 kg	30 m	381 m
	Limuzina	455 kg	38 m	534 m
	Kombi	1.818 kg	61 m	838 m
	Manjše tovorno vozilo	4.545 kg	91 m	1.143 m
	Cisterna	13.636 kg	137 m	1.982 m
	Priklopnik	27.273 kg	183 m	2.134 m

Vir: Kržič (2007: 35), povzeto po ATF-Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms and Explosive

Priloga 3: NATO stopnje zaščite sil (NATO stopnje ZS)

NATO stopnje zaščite sil (angl. NATO Force Protection Measures) so navedene v dodatku C (angl. Annex C) k doktrini ZS AJP-3.14 (2007:C1-C2).

NATO stopnje ZS in z njimi povezani ukrepi poveljnikom zagotavljajo mehanizem, s katerim se zoperstavljajo zaznanim grožnjam, povečujejo opreznost in zmanjšujejo tveganja. Stopnje ZS se lahko uporabljajo v vseh državah članicah in poveljstvih zavezništva, ali pa le lokalno, kot odziv na lokalno zaznano grožnjo. NATO stopnje ZS dopolnjujejo NATO alarmna stanja (podrobneje opisana v dokumentu NATO Crisis Response System Manual-NCRSM).

Obstaja 5 NATO stopenj ZS, z vsako so povezani določeni ukrepi za ZS:

- **ZS stopnje 5:** V tej stopnji veljajo normalni varnostni ukrepi.

- **ZS stopnje 4:** Varnostni ukrepi primerni tej stopnji bodo uvedeni takrat, ko obstaja povečana grožnja zavezniškim zmogljivostim, ko je narava grožnje nepredvidljiva, okoliščine pa ne upravičujejo popolne uvedbe ukrepov, ki so predvideni za višjo stopnjo ZS. Na podlagi konkretnih obveščevalnih informacij ali svaril lahko uvedemo nekatere ukrepe iz višjih stopenj ZS. Ukrepe, ki ustrezajo tej stopnji, je potrebno uveljavljati oz. uporabljati pazljivo, da bi jih lahko izvajali nepretrgoma dlje časa.

- **ZS stopnje 3:** Varnostni ukrepi primerni tej stopnji bodo uvedeni takrat, ko obstaja povečana in bolj predvidljiva grožnja zavezniškim zmogljivostim. Če je potrebno, moramo biti sposobni izvajati ukrepe v tej stopnji tudi več tednov, ne da bi to povzročalo čezmerne napore, vplivalo na operativne zmogljivosti in poslabšalo odnose z lokalnimi oblastmi.

- **ZS stopnje 2:** Varnostni ukrepi primerni tej stopnji bodo uvedeni takrat, ko obveščevalne informacije nakazujejo, da je neizbežna določena oblika nezakonite aktivnosti ali napada na zavezniške zmogljivosti. Uvedba takih varnostnih ukrepov za dlje, kot le kratek čas, bo normalne operacije motila in jim povzročala težave.

- **ZS stopnje 1:** Varnostni ukrepi primerni tej stopnji bodo uvedeni takrat, ko se je že zgodil napad ali določena nezakonita aktivnost.

Poveljnik na določeni ravni lahko spremeni stopnjo ZS, ki jo je odredilo nadrejeno poveljstvo, da bi s tem povečal opreznost. Ne more pa stopnje ZS znižati, če za to ne dobi odobritve po liniji PINK. Vse nepreverjene informacije, ki lahko vplivajo na uvedbo določene stopnje ZS, morajo biti predhodno posredovane v potrditev po liniji PINK in obveščevalni liniji.

IZJAVA O AVTORSTVU ZAKLJUČNE NALOGE

Slušatelj podpolkovnik mag. Bojan Gregorič, slušatelj 5. generalštabnega VIU častnikov in častnic SV izjavljam, da sem avtor zaključne naloge z naslovom Samomorilski terorizem-opredelitev in dileme v sistemu zaščite sil, ki sem jo napisal pod mentorstvom docenta dr. Prezelj Iztoka.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je zaključna naloga izključno rezultat mojega lastnega dela;
- so vsa dela in mnenja drugih avtorjev, ki jih uporabljam v zaključni nalogi, navedena oziroma citirana v skladu s Postopkovnikom za izdelavo in ocenjevanje zaključne naloge na PŠŠ;
- se zavedam, da je plagiatorstvo kaznivo po Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah (Uradni list številka 21/1995, 9/2001), prekršek pa podleže tudi ukrepom disciplinske odgovornosti v skladu s Pravili službe v Slovenski vojski;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo zaključno nalogo in moj status v Slovenski vojski.

S podpisom se odrekam vsem materialnim pravicam v zvezi z zaključno nalogo in dovoljujem uporabo zaključne naloge v študijske namene.

V Poljčah, dne _____

Podpis: _____